

KADERNOTA

2022-2025

Kadernota

2022-2025

Gemeente De Wolden

Bezoekadres: Raadhuisstraat 2
7921 GD Zuidwolde

Postadres: Postbus 20
7920 AA Zuidwolde

Telefoon: 14 0528
E-mail: gemeente@dewolden.nl
Internet: www.dewolden.nl

Inhoudsopgave

Inleiding en leeswijzer	1
Uiteenzetting financiële positie	2
Inleiding	2
Rekeningresultaat 2020	2
Begroting 2021	3
Financieel meerjarenbeleid 2022 – 2025	3
Doorrekening meerjarige investeringsplannen 2022 - 2025	6
Inleiding	6
Typen gemeentelijke investeringen	6
Meerjarig investeringsplan 2022 - 2025	7
Vermogenspositie en houdbare gemeentefinanciën	10
Vermogenspositie	10
Houdbare gemeentefinanciën/financiële kengetallen	12
Voortgang afgesproken bezuinigingen	15
Inleiding	15
Voortgang bezuinigingen 2015 – 2021	15
Ontwikkeling programma's in meerjarenperspectief	16
Programma 01 - De Wolden gastvrij, initiatiefrijk & Stimulerend	16
Programma 02 - De Wolden een Veilig Thuis	23
Programma 03 - Duurzaam Leven in De Wolden	27
Programma 04 - De Wolden onderneemt	36
Programma 05 - De Wolden aantrekkelijk & aangesloten	44
Programma 06 - De Wolden ontwikkelt met kleur en talent	53
Programma 07 - Gezond Meedoen	60
Programma 08 - De Wolden actief en opgeruimd	67
Programma 09 - Diverse financiële zaken De Wolden incl. SWO	74
Overige financieel-technische aspecten	84
Inleiding	84
Uitgangspunten opstellen raming (programma) begroting 2022	84
Rentevisie	85
Ontwikkelingen met betrekking tot heffingen en tarieven	86
Gemeentelijk belastinggebied	86
Beoordelingscriteria 'nieuw' geld, inclusief incidenteel	87
Bijlagen	89
Bijlage 1 Overzicht financiële gevolgen speerpunten en overige uitzettingen kadernota 2022	90
Bijlage 2 Overzicht van de 'Algemene reserve'	93
Bijlage 3 Samenstelling post onvoorziene uitgaven en stelposten	95
Bijlage 4 Lijst met producten per programma	96

Inleiding en leeswijzer

In de afzonderlijk bij deze kadernota behorende aanbiedingsbrief beschrijft het college de laatste stand van zaken en de laatste ontwikkelingen die na de totstandkoming van deze nota naar voren zijn gekomen en die wellicht kunnen bijdragen aan een juiste discussie in de raad. Ook gaat het college daar nader in op de vraag hoe de meerjarige begrotingstekorten te dekken, zoals vermeld in deze kadernota 2022-2025.

De voorliggende kadernota kent de gebruikelijke opbouw. Indien daarbij wordt verwezen naar onderliggende stukken, dan worden deze waar nodig voor de raad ter inzage gelegd. In de kadernota zijn hiervan dan de hoofdlijnen opgenomen. Daar waar bij onderwerpen een 'Pm-raming' is vermeld, is daarvoor geen dekking in de meerjarencijfers meegenomen.

De kadernota is verder als volgt opgebouwd. Na de inleiding en leeswijzer geeft het college vervolgens een uiteenzetting van de actuele financiële positie van de gemeente. Daarbij gaan we zijdelings in op het rekeningresultaat 2020, de begroting 2021 en het meerjarige beeld 2022-2024. Ook zijn de laatste ontwikkelingen over de algemene uitkering uit het gemeentefonds vermeld.

Vervolgens is in een afzonderlijke paragraaf aandacht besteed aan de samenstelling en doorrekening van de meerjarige investeringsplannen 2021-2025. Tenslotte behandelen we in dit hoofdstuk de financiële risico's, de reserves & voorzieningen (vermogenspositie) en het onderwerp 'houdbare gemeentefinanciën'.

In het volgende hoofdstuk gaat het college in op de voortgang en afwikkeling van de resterende bezuinigingen t/m 2025.

Hierna beschrijft het college een aantal bekende (nieuwe) wettelijke ontwikkelingen per programma. Daarbij is zoveel mogelijk in zogenoemde speerpunten aangegeven wat deze plannen (financieel) betekenen, zowel incidenteel als structureel in meerjarenperspectief. In sommige situaties kunnen we speerpunten en ontwikkelingen uitwerken binnen bestaande budgetten van de exploitatiebegroting. Deze hebben dan geen invloed op de berekende saldi.

Daarna behandelt het college enkele specifieke financieel-technische aspecten, zoals de uitgangspunten voor het opstellen van de ramingen van de (programma-)begroting 2022. Naast de rentevisie en ontwikkelingen over de tarieven en heffingen, noemen we de criteria die gelden voor de beoordeling van nieuwe plannen en/of investeringen. De raad heeft in het verleden aangegeven deze criteria als hulpmiddel te gebruiken bij het stellen van prioriteiten over nieuwe uitgaven en de uit te voeren investeringen.

Bijlagen

De Kadernota 2022 bevat vier bijlagen.

Bijlage 1 is een indicatief samenvattend overzicht van de nu bekende financiële mutaties (in de lasten en baten) en dergelijke uit deze kadernota; met een mogelijke prioriteitstelling.

Bijlage 2 geeft een overzicht van de stand van de 'Algemene reserve' en van de al geormerkte bedragen betreffende de voorgenomen onttrekkingen.

Met bijlage 3 geeft het college inzicht in de samenstelling van de post voor onvoorziene uitgaven en opgenomen stelposten.

Als bijlage 4 is een overzicht toegevoegd met de verschillende producten per programma.

Uiteenzetting financiële positie

Inleiding

In dit hoofdstuk gaat het college in op de uitkomsten van de voorlopige jaarrekening 2020. We beperken ons in dit hoofdstuk nu voornamelijk tot de financiële uitkomst hiervan. In een afzonderlijk voorstel aan de raad gaan we te zijner tijd in op de mogelijke bestemming van het voordelige resultaat. Overigens is in het verleden al door de gemeenteraad besloten de voordelige exploitatiesaldi te willen reserveren en te storten in de 'Algemene reserve'. Op basis hiervan ligt het voor de hand een nadelig saldo te dekken door een onttrekking aan deze reserve.

Ook kijken we in dit hoofdstuk terug op de begrotingsbehandeling 2021 en de besluiten die de raad heeft genomen in de vergadering van 12 november 2020.

Vervolgens gaat het college in op de financiële vooruitzichten voor de begrotingsperiode 2021 – 2024, inclusief de ontwikkelingen over de algemene uitkering uit het gemeentefonds.

Tenslotte behandelen we de mogelijke inzet van incidenteel geld onder de kop 'Vermogenspositie – reserves & voorzieningen'.

Rekeningresultaat 2020

Door de accountant is aangegeven dat de planning rondom de controle van de jaarrekening 2020 niet zal worden gehaald. Ten tijde van het vervaardigen van deze kadernota was nog niet bekend wanneer de controle door de accountant zou worden afgerond.

Dit heeft gevolgen voor de definitieve vaststelling van de jaarrekening en het resultaat daarvan. Dit betekent dat wij op basis van de tot nu toe geproduceerde cijfers, een voorlopig rekening resultaat kunnen melden dat zich zal bevinden tussen positief € 1,0 en € 1,5 miljoen. Deze bandbreedte is noodzakelijk omdat er met name nog correcties na de accountantscontrole en overige aanvullende mutaties kunnen plaatsvinden. De uitkomsten van de jaarrekening 2020 werken deels door in 2021 en volgende jaren. Het betreft hier dan structurele gevolgen van de jaarrekening.

Structurele gevolgen jaarrekening 2020

Als bedragen uit de jaarrekening 2020 structureel doorwerken, houden we hiermee rekening in de cijfers van de nog op te stellen begroting 2022. Dit tenzij ze al in de primitieve begroting (inclusief wijzigingen) 2021 structureel zijn verwerkt.

Na een analyse van het rekeningresultaat 2020 hebben we al enkele kleinere posten, die structureel doorwerken en leiden tot een aanpassing van het meerjarige beeld, in de basiscijfers van deze kadernota verwerkt. Een aantal andere (grotere) afwijkingen zijn afzonderlijk verwerkt in de betreffende programma's van deze kadernota en betreffen:

Structurele aanpassingen budgetten vanuit de jaarrekening 2020				
	2022	2023	2024	2025 e.v.
- Lagere uitgaven onderhoud begraafplaatsen	10.000 V	10.000 V	10.000 V	10.000 V
- Lagere opbrengst begraafrechten	75.000 N	75.000 N	75.000 N	-
Totaal structureel nadeel	65.000 N	65.000 N	65.000 N	10.000 N

Bestemming rekeningresultaat 2020

Bij de aanbidding van de primitieve begroting 2020 hebben we de raad meegedeeld dat we rekening hielden met een overschot 2020 van afgerond € 154.000. Na de begrotingswijzigingen t/m nr. 6 (inclusief tussentijds bestuursrapportage) was het saldo bijgesteld naar € 1.729.000 negatief. Na de behandeling van de begrotingswijzigingen 7 t/m 10 (inclusief decemberbijstelling) van 2020 is dit opnieuw aangepast en wel naar een tekort van afgerond € 963.000. Inclusief verrekening van de restant raming op de post 'onvoorzien uitgaven' van afgerond € 80.000, bedroeg het geraamde tekort destijds € 883.000.

Na de samenstelling is dus gebleken dat de jaarrekening 2020 sluit met een voorlopig resultaat van tussen de € 1,0 en € 1,5 miljoen voordelig. Voor een nadere toelichting op het verloop hiervan verwijzen we naar de betreffende Jaarstukken 2020.

Zoals we al hebben gemeld in de inleiding op de jaarrekening 2020, stelt het college voor het voordelig resultaat toe te voegen aan de algemene reserve. Mogelijk dat bij de behandeling en vast-

stelling van de jaarrekening in de raad nog aanvullende voorstellen komen voor een specifieke bestemming van een deel van het jaarresultaat 2020. Voor aanvullende informatie over de reserves en voorzieningen verwijzen wij naar het onderdeel 'Vermogenspositie en houdbare gemeentefinanciën'.

Begroting 2021

De programmabegroting 2021 is behandeld in de raadsvergadering van 12 november 2020. Na besluitvorming was het voordelig saldo 2021 bepaald op afgerond € 396.000 (conform pagina 8 van de bijbehorende aanbiedingsbrief 2021).

Het saldo binnen de exploitatiebegroting 2021 bedraagt op dit moment inclusief de vastgestelde begrotingswijzigingen (t/m nr. 4) en een aantal nog door te voeren (administratieve) bijstellingen en correcties – vooralsnog ± € 568.000 **voordelig**. Hierin is de structurele doorwerking vanuit de jaarrekening 2020 nog niet verwerkt. Over de verdere gevolgen van de mutaties op het saldo 2021 informeren wij u in de nog te verschijnen kwartaal nieuwsbrieven en bestuursrapportage 2021.

De Programmabegroting 2021 met bijbehorende stukken, waaronder het vaststellingsbesluit, zijn vervolgens tijdig ter goedkeuring aan de provincie voorgelegd. Naderhand is door de gemeente op 15 december 2020 en 6 januari 2021 de gedeputeerde H.G. Jumelet geïnformeerd over het te volgen en af te ronden besluitvormingsproces rondom het sociaal domein. Wij hebben uw raad hierover o.a. door middel van een schriftelijke memo op de hoogte gebracht.

Gedeputeerde Staten hebben ons eveneens op 15 december 2020 medegedeeld dat de begroting 2021 van De Wolden, na een toets op hoofdlijnen, materieel in evenwicht is.

Hierbij heeft de provincie het volgende overwogen:

1. De begroting 2021 en jaarrekening 2019 zijn tijdig toegestuurd.
2. Hoewel de begroting 2021 naar het oordeel van de provincie structureel en reëel niet in evenwicht is, heeft de gemeente wel aannemelijk gemaakt dat dit evenwicht in 2024 tot stand wordt gebracht.

De provincie gaat er van uit dat de gemeente de besluitvorming van het opgenomen dekkingsplan ombuigingsmaatregelen op het sociaal domein tijdig zal afronden. Voor de provincie spreekt het voor zich dat het verloop van de bezuinigingen en overige maatregelen de komende jaren een cruciaal aandachtsveld betreft in de begroting, de jaarrekening en de tussentijdse rapportages. Medio 2021 verricht de provincie (zoals gewoonlijk) aan de hand van het financieel toezichtkader nader onderzoek naar de begroting 2021, dit inclusief de voortgang en het verdere verloop van de bezuinigingsmaatregelen. De resultaten hiervan wil de provincie graag in samenhang met bijvoorbeeld deze Kadernota 2022 met de raad bespreken, net als het accountantsrapport bij de jaarrekening 2020. Normaal gesproken vindt in de zomer dit jaarlijks terugkerende gesprek tussen de provincie en een delegatie van de gemeenteraad plaats. Ook de portefeuillehouder financiën, de griffier en ambtelijke ondersteuning zijn daarbij aanwezig.

Financieel meerjarenbeleid 2022 – 2025

Het onderstaande financieel overzicht geeft een meerjarige doorkijk op hoofdlijnen van de voorlopig berekende financiële uitkomsten van de gemeentelijke exploitatie.

De geraamde exploitatiesaldi voor de komende jaren zijn (zie ook onder de inleiding):

Meerjarenperspectief 2022-2025				
	2022	2023	2024	2025
Saldo in meerjarenperspectief t/m wijziging 4/2021	640.174 V	69.260 V	38.731 V	38.731 V
Gevolgen kadernota 2022-2025:				
Financiële mutaties kadernota 2022-2025	1.093.846 N	902.145 N	868.602 N	636.732 N
Mutaties gemeentefonds - stelpost ¹⁾	485.000 V	485.000 V	485.000 V	485.000 V
Dekking uit stelpost kapitaallasten	515 V	18.587 V	32.107 V	32.015 V
Mutaties vrijval kapitaallasten/verrekening stelpost ²⁾	Pm	Pm	Pm	Pm
Actuele tussenstand exploitatieresultaten	31.843 V	329.298 N	312.764 N	80.986 N

- 1) Het betreft hier een in de cijfers verwerkte onzekere stelpost voor o.a. compensatie loon- en prijsstijgingen. Deze mutatie is bepaald door in de berekening, het basisjaar te verleggen van 2021 naar 2022, waardoor het accres (= groei gemeentefonds) 23 punten voordeliger uitvalt.
- 2) Deze uitkomsten zijn eerst duidelijk wanneer ook de staat van activa gereed is t.b.v. de opstelling begroting 2022.

Ontwikkelingen algemene uitkering

Bij de afweging om dekkingsmiddelen aan te wijzen voor het eventueel opvangen van mogelijke exploitatietekorten in de komende jaren, is het noodzakelijk een beeld te hebben van de meest in het oog springende beleidsontwikkelingen en risico's. Daarnaast is van belang hoe de belangrijkste inkomstenbron van de gemeente, namelijk de algemene uitkering uit het gemeentefonds, zich ontwikkelt.

In de cijfers van de actuele meerjarenraming is onder andere rekening gehouden met de informatie uit de septembercirculaire 2020. De VNG adviseerde in het verleden steeds tegenvallers zo mogelijk te compenseren met meevallers en flexibiliteit in de begroting in te bouwen, zeker op het gebied van de drie grote decentralisaties. Hoewel dit een nobel streven is, concluderen gemeenten dat het steeds moeilijker is de begroting meerjarig sluitend te houden. Dat daarbij het sociaal domein een forse wissel trekt op de bestedingsruimte is al vaker opgemerkt. Ook is in het verleden al veel gezegd en geschreven over de schommelingen en kortingen op de algemene uitkering uit het gemeentefonds.

De herverdeling van het gemeentefonds, aanvankelijk voorzien voor 2021, is inmiddels met twee keer een jaar uitgesteld. Op dit moment lopen adviesaanvragen bij de ROB en de VNG. Ten tijde van het schrijven van deze kadernota waren de precieze gevolgen van de herziening nog niet geheel duidelijk.

We hebben voorts in het verleden meermalen opgemerkt het belangrijk te vinden dat de gemeente niet (financieel) direct afhankelijk zou moeten zijn van het Rijk als bijv. de algemene uitkering uit het gemeentefonds negatief doorwerkt. Het hebben van 'enig vet op de botten' is dan ook gewenst, zodat de gemeente niet bij de eerste de beste tegenvaller, opnieuw moet bezuinigen. Mede hierom en als gevolg van de forse schommelingen in de uitkeringen, zijn bij de verwerking van de septembercirculaire 2019 destijds de volgende bedragen als (structurele) stelposten vanaf 2020 opgenomen:

2020	-	€ 399.175
2021	-	€ 800.005
2022	-	€ 908.022
2023	-	€ 818.272 (en volgende jaren)

Inmiddels zijn, o.a. als gevolg van het opschuiven van de ingangsdatum van de herziening van het gemeentefonds naar 1 januari 2023, de stelposten over 2020 t/m 2022 bij begrotingswijziging 2021 weer afgeraamd. Hoe een en ander precies doorwerkt in de uitkeringen tot en met 2025 wordt hopelijk duidelijk na het verschijnen van de mei-/junicirculaire 2021. Voor het overige verwijzen wij naar hetgeen over het gemeentefonds is geschreven in het programma 'Financiën c.a.' van deze kadernota.

Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen

De bijdrage aan de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen, die hoofdzakelijk uit loonkosten bestaat, is bepaald op basis van de laatst afgesloten cao die afloopt op 1 januari 2021. De bijdrage 2022 genoemd in de meerjarenbegroting 2021-2024 (blz. 15) was berekend op € 16.827.237. De gevolgen van de lopende cao alsmede van de vastgestelde mutaties uit de gemeentebegroting 2021-2022 bedragen samen € 484.612 waarmee de bijgestelde bijdrage 2022 uitkomt op € 17.311.848. Hierbij is rekening gehouden met correcties wegens vervallen raming deel formatie secretaris-directeur, taakstelling ad € 200.000 en € 120.000 korting interne maatregelen herijking sociaal domein. In de inmiddels opgestelde 'Kaderbrief 2022' van de SWO is eveneens met deze bijdrage rekening gehouden.

De kostenstijging als gevolg van de verwachte cao-aanpassing per 1-1-2021 en 1-1-2022 is in de hiervoor genoemde bijdrage dus als stelpost meegenomen. Verwacht mag worden dat er door de

stijging van de gemeentefondsuitkering ingaande 2021 (gedeeltelijke) compensatie door het Rijk plaatsvindt. Voor zover er bij de behandeling van de kadernota 2022-2025 in juni a.s. eventuele aanvullende middelen voor formatie-uitbreiding worden toegekend, zullen deze de uiteindelijke bijdrage van De Wolden aan de SWO verder doen toenemen.

Ook is in de genoemde kaderbrief de bezuinigingstaakstelling vanuit 'de schone lei' oplopend van € 1,25 miljoen in 2022 naar € 1,75 miljoen ingaande 2024 structureel van de gemeente Hoogeveen doorgevoerd. Dit is ook het geval van de effecten op de SWO die voortvloeien uit korting (taakstelling) die door de gemeente De Wolden is opgelegd.

Nieuw beleid

Definitieve besluitvorming over speerpunten en wensen van nieuw beleid vindt plaats bij de behandeling van de programmabegroting 2022 - 2025 in november van dit jaar. Dan is naar verwachting ook de laatste informatie over de algemene uitkering bekend.

Conclusie

Vanzelfsprekend actualiseren wij de financiële situatie in de aanloop naar de samenstelling van de programmabegroting 2022-2025. Hierbij houden we rekening met de laatste aanvullende informatie zoals:

- Ontwikkeling kapitaallasten (o.a. renteniveau).
- Gevolgen meicirculaire gemeentefonds.
- Loon- en prijscompensatie diverse budgetten.
- Nieuwe ramingen verbonden partijen (w.o. de SWO).
- Overige uitzettingen subsidies en bijdragen derden en bijstellingen budgetten sociaal domein, etc.
- Toerekening kosten afval en riolering.

Tenslotte maken we dus een voorbehoud over de structurele effecten van de algemene uitkering in relatie tot de inspanningsverplichting op grond van het Interbestuurlijk Programma en/of de klimaatdoelstellingen.

Doorrekening meerjarige investeringsplannen 2022 - 2025

Inleiding

De gemeentelijke investeringen zijn in twee hoofdcategorieën in te delen:

1. Programma-investeringen (beleid).
2. Investeringsmiddelen (apparaat).

De volgende gemeentelijke investeringen kunnen zich voordoen:

1. Investeringsmiddelen met een economisch nut.
2. Investeringsmiddelen met een maatschappelijk nut.
3. Langlopende geldleningen.
4. Deelnemingen.
5. Bijdragen in vaste activa van derden.
6. Bouwgrondexploitatie.

Sinds de laatste wijziging van het BBV activeren we alle investeringen en schrijven deze meerjarig af ten laste van de exploitatie. Dat geldt niet voor investeringen van voor 2017, deze hoeven we niet meerjarig af te schrijven. Zij hebben veelal een maatschappelijk nut en zijn meestal ineens afgeboekt ten laste van de 'Reserve investeringsprojecten'. Dit gebeurt vaak ook met andere eenmalige budgetten die we in de kadernota of begroting aanvragen.

Voor meer informatie over deze reserve verwijzen we naar hetgeen is vermeld in het onderdeel 'Vermogenspositie en houdbare gemeentefinanciën' hierna.

Typen gemeentelijke investeringen

Programma-investeringen

Bij programma-investeringen gaat het om projecten met een (grote) politiek-maatschappelijke impact, die veelal tot stand komen op basis van bestuurlijk strategische keuzes. De belangrijkste kenmerken zijn:

1. Afhankelijk van de financiële ruimte is er jaarlijks een bedrag beschikbaar voor kapitaallasten.
2. De voortgang volgen we via tussentijdse rapportages conform de budgetcyclus.
3. Besluitvorming door de politiek.

Tot de programma-investeringen rekenen we bijvoorbeeld de investeringen in het kader van de (sociale) veiligheid, verkeer en vervoer, recreatieve voorzieningen, sport-, cultuur- en wijkvoorzieningen, volksgezondheid (riolering).

Bedrijfsmatige investeringen

Bedrijfsmatige investeringen zijn investeringen die betrekking hebben het functioneren van de organisatie. Zijn deze middelen er niet, dan kan de organisatie niet functioneren. Dit zijn de bedrijfsmiddelen, welke nodig zijn voor het uitvoeren van onze gemeentelijke taken. Enkele voorbeelden zijn de bedrijfsgebouwen, technische installaties, inrichting, etc.

De vrijval van kapitaallasten zijn nodig voor het aangaan van nieuwe (vervangings)investeringen. Belangrijke randvoorwaarden hierbij zijn:

1. Vrijvallende kapitaallasten zijn in beginsel beschikbaar (uitgezonderd gebouwen).
2. Dekking nieuwe en vervangingsinvesteringen gebeurt uit vrijvallende kapitaallasten.
3. Niet benutte vrijvallende kapitaallasten kunnen we incidenteel inzetten.

Relatie met de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen

Om de continuïteit van de bedrijfsvoering te garanderen, is het noodzakelijk dat er voldoende middelen in de begroting aanwezig zijn om vervangingsinvesteringen te plegen. Hiervoor zijn in de meerjarenraming enkele stelposten opgenomen. Het merendeel van deze investeringen loopt via de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen. Omdat ook de bestaande boekwaarden en bijbehorende stelposten zijn overgedragen, vindt ook vrijval van kapitaallasten plaats binnen de SWO.

Meerjarig investeringsplan 2022 - 2025

De programma-investeringen 2022 en volgende jaren zijn samengevat en geactualiseerd in het onderstaande overzicht.

Op basis van acceptabel geachte budgettaire kaders hebben we in het verleden de financiële ruimte bepaald waarbinnen we het totaal van de investeringen moeten opvangen. Hierbij is als vertrekpunt genomen dat we de eventuele structurele tegenvallers in de exploitatie tot op zekere hoogte in de toekomst kunnen opvangen. Dat bepaalt dus in belangrijke mate de toekomstige financiële ruimte voor nieuwe investeringen.

Aan de hand van het vorenstaande is bij de samenstelling van de begroting 2021 - 2024 wederom een gemiddeld investeringsplafond van € 4,0 miljoen per jaar als uitgangspunt genomen. Afhankelijk van de financiële mogelijkheden is dit plafond voor het college ook richtinggevend voor de jaren daarna, echter met de volgende kanttekeningen.

Zoals bekend hebben gemeenten en dus ook De Wolden, te maken met forse overschrijdingen op de budgetten binnen het sociaal domein. Ook anderszins staat de gemeentefinanciën onder druk (algemene uitkering, gevolgen coronacrisis, etc.). Mede hierdoor ontbreekt het de gemeente, zonder aanvullende maatregelen, aan de benodigde financiële middelen om op voorhand wederom voor de volgende jaarschijf 2025 (ter opvang de investeringen in 2024) een stelpost wegens kapitaallasten op te nemen. Afgelopen jaren is deze stelpost dus telkens bepaald op een investeringsbedrag van € 4,0 miljoen met een gemiddelde afschrijvingsduur van 20 jaar en 0,5% rente). Daarnaast is het college van mening dat er na de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 bij het uitwerken en schrijven van het nieuwe collegeprogramma, een moment moet zijn om dan opnieuw een inschatting te maken van de actuele financiële situatie en van de mogelijkheden om wederom een (structurele) stelpost voor nieuwe investeringen op te nemen in de meerjarige begroting.

Op begrotingsbasis schrijven we op investeringen af met ingang van het jaar volgend op het jaar waarin we de investering afronden. Gewoonlijk is dat het begrotingsjaar+1. Zolang er op 1 januari van het kalenderjaar geen boekwaarde aanwezig is, berekenen we in dat jaar ook geen rente over de (voorgenomen) investering.

De bedragen voor afvalinzameling en -verwerking en rioleringswerken, blijven buiten het investeringsplafond van € 4,0 per jaar. De hieruit voortvloeiende kapitaallasten hebben in principe geen budgettaire gevolgen voor de exploitatiebegroting omdat het uitgangspunt geldt dat er 100% kostendekkende heffingen tegenover staan.

We denken dat we de lasten van de hieronder vermelde investeringen t/m 2023 financieel kunnen opvangen in de komende jaren, zulks op basis van de financiële situatie zoals was bepaald bij de behandeling van de begroting 2021.

Het spreekt voor zich dat nieuwe (programma)investeringen structurele rente- en afschrijvingslasten met zich meebrengen. Daarnaast zijn er mogelijk ook andere exploitatielasten mee gemoeid, zoals extra onderhoudskosten en dergelijke.

Ook eventuele andere structurele extra uitgaven, zoals structurele budgetten voor de dorpscoördinatoren en 'Initiatiefrijk De Wolden', werken op termijn nog nadelig door in de uiteindelijke exploitatiesaldi, voor zover er geen dekking uit beschikbare reserves plaatsvindt.

Voor de uit deze investeringen voortvloeiende lasten en overige extra structurele uitgaven, moet de gemeente dan vervolgens structurele dekkingsmiddelen aanwijzen. Naast de dekking hiervan ten laste van de opgenomen stelpost voor nieuwe uitgaven van € 4,0 miljoen per jaar, kan hierbij gedacht worden aan:

- Structurele bezuinigingen.
- Oud voor nieuw oud beleid.
- Heroverweging van bestaande, maar nog niet afgewikkelde investeringen.
- Een beroep op de algemene reserve.
- Verhoging van de onroerendezaakbelastingen (1% extra verhoging levert afgerond een bedrag op van ± € 46.000).

In onderstaand overzicht is vermeld welke investeringen in welk jaar al zijn benoemd en wat per saldo dan de ruimte nog is van de € 4 miljoen, die nog niet is benut. Er is dus voor de jaren 2021 t/m 2024 nog een totale ruimte voor ± € 363.000. Verder zijn er voor de latere jaren nog slechts enkele investeringen opgevoerd en op geld zijn gezet.

De programma-investeringen 2018 en volgende jaren zijn samengevat en geactualiseerd in onderstaande tabel. Het is dan ook het resultaat van de vastgestelde en beschikbaar gestelde kredieten sinds de opstelling van de begroting 2018 (huidige collegeperiode met -programma).

Overzicht beoogde investeringen (bijgewerkt t/m begr.wijz. 4/2021)										
Taak- veld	Investering	Totaal	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
0.0	Sanering asbesthoudende daken gemeentelijke gebouwen	40.000	-	40.000	-	-	-	-	-	-
0.2	Basisregistratie Grootchalige Topografie	15.000	15.000	-	-	-	-	-	-	-
1.1	Aanpassing brandweerkazernes	277.200	Pm	277.200	-	-	-	-	-	-
2.1	Maatregelen N375 (aanbrengen 2 tunnels)	1.500.000	750.000	750.000	-	-	-	-	-	-
2.1	Herinrichting Dorpsstraat de Wijk	223.000	223.000	-	-	-	-	-	-	-
2.1	Toegankelijkheid Hoofdstraat N/Z Zuidwolde	700.000	600.000	-	100.000	-	-	-	-	-
2.1	Fietspad over N48 i.r.t. fietspad Linderweg - Dedemsvaart	200.000	Pm	200.000	-	-	-	-	-	-
2.1	Fietspad Willem Moesweg te Veeningen	0	ijz. 5/2018	-	-	-	-	-	-	-
2.1	Fietspad Ruinerweg te Echten	408.000	408.000	-	-	-	-	-	-	-
2.1	Glow-in-the-dark-fietspad Ruinerweg te Echten	150.000	150.000	-	-	-	-	-	-	-
2.1	Fietspad Leeuwte-Munnekenweg te Ruinen	543.300	543.300	-	-	-	-	-	-	-
2.1	Recreatief fietsp. verlengde Veldpad Koek'veld/Marterhaar	16.500	-	16.500	-	-	-	-	-	-
2.1	Fietspad langs de Havelterweg te Ruinerwold	522.000	-	296.000	226.000	-	-	-	-	-
2.1	Fietspad langs 'Gedempte Hoofddiep' Kerkenveld	406.000	-	Pm	406.000	-	-	-	-	-
2.1	Fietspad Koekangerweg (aanv.ivm wegverbreding)?	150.000	150.000	-	-	-	-	-	-	-
2.1	Fietspad Dwingelerweg te Ansen	131.250	-	-	-	-	131.250	-	-	-
2.1	Fietspad Weerwilleweg Koekange	263.500	-	-	-	-	-	263.500	-	-
2.1	Verb. kruising Hoofdstraat-Steenbergerweg Zuidwolde	195.000	-	195.000	-	-	-	-	-	-
2.1	Verb. kruising Steenbergerweg-Steenbergeresweg Zw-Gvvp	130.000	-	-	-	130.000	-	-	-	-
2.1	Maatregelen Wolddijk Ruinerwold-Oosteinde-Gvvp	39.000	-	-	-	39.000	-	-	-	-
2.1	Uitvoeringsmaatregelen GVVP - nader te omschrijven	436.000	-	-	-	-	212.000	100.000	124.000	-
2.1	Vervangen 3 grote bewegwijzeringsmasten Zuidwolde	30.000	-	-	-	30.000	-	-	-	-
2.1	Verbetering evenemententerrein de Wijk en Zuidwolde	200.000	-	-	200.000	-	-	-	-	-
2.1	Project zuidelijke Brink te Ruinen (incl. doorsteek De Kaamp)	70.000	-	-	70.000	-	-	-	-	-
2.1	Verharden puinwegen Zuidwolde en Kerkenveld	138.875	-	-	-	138.875	-	-	-	-
2.1	Reconstructie Gedempte Wijde Wijk te Kerkenveld	611.075	-	-	-	-	611.075	-	-	-
2.1	Bruggenbeheersplan	310.000	310.000	-	Pm	Pm	Pm	Pm	Pm	-
4.1	Parkeerplaatsen BBS De Arendsvleugel te Ruinerwold	20.000	20.000	-	-	-	-	-	-	-
4.2	Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP)	0	-	-	-	-	-	-	-	-
5.2	Aanleg kunstgrasvelden (2020 KIOS R'wold)	607.000	475.000	-	-	-	132.000	-	-	-
5.2	Nieuwbouw 'Huis voor Sport & Cultuur Zuidwolde	14.192.140	85.000	-	-	14.107.140	-	-	-	-
5.7	Herinrichting burgemeestersbuurt Ruinerwold	155.000	-	155.000	-	-	-	-	-	-
5.7	Vervanging speeltoestellen	320.000	-	-	-	117.500	67.500	67.500	67.500	67.500
7.4	Energiemaatregelen (overige) gemeentelijke gebouwen	0	-	-	-	Pm	Pm	Pm	Pm	-
7.5	Urnenmuur begraafplaats Echten	16.000	16.000	-	-	-	-	-	-	-
7.5	Ruimen/herinrichten begraafplaats Zuidwolde	215.000	135.000	80.000	-	-	-	-	-	-
7.5	Ruimen en herinrichten deel begraafplaats Ruinen	286.000	-	13.500	22.500	250.000	-	-	-	-
7.5	Muur voor historische graven te Zuidwolde	20.000	-	20.000	-	-	-	-	-	-
7.5	Urnenmuur begraafplaats Zuidwolde	100.000	-	-	100.000	-	-	-	-	-
	Diversen nog in te vullen obv ruimte van € 4,0 miljoen p.j.	363.160	119.700	1.956.800	2.875.500	-10.812.515	2.846.175	3.569.000	-191.500	
	Totaal investeringen (volgens investeringsplafond)	24.000.000	4.000.000	4.000.000	4.000.000	4.000.000	4.000.000	4.000.000	0	67.500

Bedrijfsmatige investeringen die buiten de ruimte van € 4,0 miljoen per jaar blijven:

Taakveld	Investering	Totaal	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	Buiten het afgesproken maximum € 4,0 miljoen:									
0.4	Aanschaf noodaggregaat gemeentehuis Zuidwolde	30.000	-	30.000	-	-	-	-	-	-
0.4	Duurzaamheidsmaatregelen gemeentehuis Zuidwolde	1.197.300	-	-	1.197.300	-	-	-	-	-
0.4	Verduurzamen gemeentelijk vastgoed (werf en sporthallen)	1.384.608	-	-	-	1.384.608	-	-	-	-
0.5	Investering in Glasvezel- snel internet (aanvulling)	410.000	410.000	-	-	-	-	-	-	-
3.2	Voorbereidingskrediet onderzoek vestigingslocaties bedrijven	20.000	-	20.000	-	-	-	-	-	-
5.2	Aanleg kunstgrasvelden (afschrijving tlv dekkingsreserve)	1.150.000	-	-	1.150.000	-	-	-	-	-
7.2	Investeringen riolering	3.781.000	895.000	700.000	686.000	800.000	700.000	Pm	Pm	-
7.3	Vervanging afvalverzamelcontainers	75.000	-	-	-	75.000	-	-	-	-
7.3	Vervanging ondergrondse afvalverzamelcontainers flessenglas	25.000	-	-	-	-	25.000	25.000	25.000	-
7.3	Vervanging minicontainers voor GFT-afval	0	-	-	-	-	-	325.000	-	-
8.3	Investeringen zonnelingen (SvN)	750.000	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000	Pm	Pm	-
8.3	Investeringen duurzaamheidsleningen (SvN)	1.000.000	250.000	250.000	250.000	250.000	Pm	Pm	Pm	-
8.3	Verzilverleningen actiepunten woonplan (SvN)	1.000.000	-	1.000.000	Pm	Pm	Pm	Pm	Pm	-
	Netto buiten de afspraak van € 4,0 miljoen gemiddeld per jaar	10822.908	1.705.000	2.150.000	3.433.300	2.659.608	875.000	350.000	25.000	0

Ook hebben we bij het samenstellen van de jaarrekening 2020 de balans opgemaakt rondom lopende investeringen, waarvan de kredieten vóór ultimo 2021 al door de raad zijn vrijgegeven. In totaal stond per ultimo februari 2021 nog per saldo voor afgerond € 16,4 miljoen (saldo lasten en baten) open om te besteden aan te realiseren investeringen, inclusief € 11,8 miljoen voor de bouw van het 'Huis voor sport & cultuur' en € 1,5 miljoen voor de maatregelen uitvoeringsplan N375.

Vermogenspositie en houdbare gemeentefinanciën

Vermogenspositie

De hoogte en samenstelling van de reserves en voorzieningen is van belang voor de beoordeling van de vermogenspositie van de gemeente.

Volgens de vermoedelijke cijfers is het verloop van het totaal van reserves en voorzieningen de komende jaren:

1. Per 1-1-2020	€ 42,7 miljoen
2. Per 1-1-2021	€ 42,0 miljoen
3. Per 1-1-2022	€ 39,6 miljoen
4. Per 1-1-2023	€ 39,0 miljoen
5. Per 1-1-2024	€ 38,7 miljoen

Gespecificeerd is het beeld per 1-1-2021:

1. Algemene reserves	€ 23.595.000 *
2. Bestemmingsreserves	€ 14.483.000
3. Voorzieningen	€ 3.941.000

* Inclusief de algemene reserve bouwgrondexploitatie ad € 134.676.

Gemeenten moeten op grond van de voorschriften een zekere 'weerstandscapaciteit' (buffer) hebben om risico's te kunnen opvangen. Er is daarbij een onderscheid in structurele en incidentele weerstandscapaciteit. De structurele weerstandscapaciteit wordt bepaald door de omvang van de post 'onvoorzien uitgaven' en de 'onbenutte belastingcapaciteit'.

Bij de incidentele weerstandscapaciteit kijken we vooral naar de vrij besteedbare reserves. Dat zijn de algemene reserves, exclusief die voor de bouwgrondexploitatie en gecorrigeerd voor de activa met een maatschappelijk nut. Grofweg betekent dit dat de incidentele weerstandscapaciteit voor De Wolden volgens de begroting 2021 (pagina 116) per aanvang van het dienstjaar ruim € 12,2 miljoen bedroeg.

De per deze datum berekende risico's zijn bij de begroting 2021 bepaald op afgerond € 5,6 miljoen, zodat er in principe een 'vrije ruimte' is van ruim € 6,6 miljoen. Zie voor de gevolgen van de inzet van de algemene reserves voor o.a. de schuldpositie van de gemeente, de hierna opgenomen tekst onder 'Houdbare gemeentefinanciën/financiële kengetallen'.

Als we kijken naar de historie van de algemene reserve, dan zijn er twee onderdelen die ontstaan zijn door de verkoop van de aandelen NV Rendo en NV Essent, samen goed voor afgerond € 22,6 miljoen. Het doel van deze beide reserves is het compenseren van de financiële gevolgen van deze verkopen. Door de verkoop kreeg de gemeente te maken met een lagere dividuitkering. Het gemis hieraan werd (deels) gecompenseerd doordat de gemeente minder vreemd kapitaal behoefde aan te trekken waardoor er weer lagere rentelasten ontstonden.

Inzet van en onttrekking aan de algemene reserves is in principe dus vrij. Dit betekent echter wel dat bij aanwending hiervan (ook van een deel), we mogelijk aanvullende financieringsmiddelen moeten aantrekken. Dit heeft vanzelfsprekend rentelasten tot gevolg. Hierdoor stijgt het zogenoemde 'omslagpercentage' (voor de begroting 2021 nog afgerond 0,3%) waardoor de aan alle andere taakvelden toe te rekenen kapitaallasten zullen stijgen. Een bijkomend gevolg is dat de schuldpositie van de gemeente wijzigt en dus van invloed is op de financiële kengetallen. Gezien deze gevolgen, is bij de samenstelling van de nota reserves en voorzieningen steeds aangegeven dat ook de algemene reserves niet vrij aanwendbaar zijn. Door de situatie op de kapitaalmarkt zijn de rentegevolgen op dit moment overigens beperkt te noemen.

Gezien de historie rondom de verkoop van de aandelen NV Rendo en NV Essent kan het standpunt worden ingenomen dat de beide hieraan gerelateerde bedragen vooralsnog zoveel mogelijk in stand blijven en daarvan dus geen aanwending plaatsvindt, uitgezonderd de noodzaak om exploitatietekorten incidenteel te dekken.

Daarmee komt de focus dan vooral te liggen op de vraag welke (on)mogelijkheden er zijn om het overige en het meer echt 'vrije' deel van de algemene reserve nog verder in te zetten voor de dekking van gemeentelijke uitgaven (investeringen en/of – incidentele – exploitatielasten).

In de opgestelde 'Nota reserves & voorzieningen 2022-2025', die tegelijk met deze kadernota aan u beschikbaar is gesteld, heeft het college aangegeven de afzonderlijke delen samen te willen voegen tot één algemene reserve (buiten die voor de bouwgrondexploitatie). Dit komt de overzichtelijkheid van de cijfers ten goede.

De verwachte ontwikkeling van de **algemene reserve** in de komende jaren is als volgt:

- Algemene reserve - vrij aanwendbaar	€	823.956
- Reserve aandelenoverdracht NV Rendo	"	13.842.620
- Reserve aandelenoverdracht NV Essent	"	8.794.024

Totaal van de algemene reserve per 1-1-2021 (excl. bouwgrond)	€	23.460.600
<u>Af:</u> Onttrekking tekort sociaal domein 2021	"	675.000-
Kosten 'Initiatiefrijck De Wolden' 2021	"	549.853-
Kosten klimaatdoelstellingen 2021	"	136.500-
Dekking incidentele formatie implementatie Omgevingswet 2021	"	32.000-
Overboeking naar reserve kunstgrasvelden	"	28.000-
Kosten economische actieplan	"	20.000-
Kosten campagne 'Langer zelfstandig thuiswonen'	"	15.820-

Saldo 1-1-2022	€	22.003.427
<u>Af:</u> Kosten klimaatdoelstellingen 2022	"	63.500-

Saldo 1-1-2023	€	21.939.927
		=====

Onderstaand zijn enkele aandachtspunten bij de verschillende (andere) reserves benoemd:

- de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het vorige exemplaar zijn vermeld op pagina 11 van de bijgevoegde nota;
- er is geen rekening gehouden met\geanticipeerd op een batig\nadelig jaarrekeningsaldo 2020. In de uitwerking van de nota is hiermee verder geen rekening gehouden;
- zoals eerder verwacht zou de algemene reserve (AR) als gevolg van diverse voorgenomen onttrekkingen, o.a. voor het 'Huis voor sport & cultuur te Zuidwolde', een negatief saldo te zien geven. Hiervan is ook in de Kaderbrief 2021 (pagina 10) al melding gemaakt. Toen is voorgesteld om dit te compenseren door de saldi uit de 'reserve aandelenoverdracht NV Rendo/NV Essent' over te brengen naar en samen te voegen tot één algemene reserve, hetgeen in de nieuwe nota is verwerkt. Het totale saldo van de AR komt hiermee per 1-1-2021 uit op ruim € 23,4 miljoen;
- we willen samen met de raad nader bespreken op welke wijze de gemeente in de toekomst om moet gaan met deze algemene reserve. Indien geen verbetering optreedt van de financiële positie en treffende maatregelen achterwege blijven, is het aanspreken van deze reserve in geval van toekomstige negatieve exploitatieresultaten, onafwendbaar. Overwogen kan worden om met de Financiële raads werkgroep nog eens van gedachten te wisselen over de reservepositie en hoe de gemeente in de toekomst hiermee wenst om te gaan, met name waar het de inzet van de algemene reserve betreft;
- mogelijk dat er nog aanvullende mutaties komen n.a.v. de behandeling en vaststelling van de jaarrekening 2020;
- het spreekt voor zich dat toekomstige onttrekkingen aan de algemene reserve bouwgrond-exploitatie pas kunnen plaatsvinden als de verkopen ook daadwerkelijk zijn gerealiseerd. Met een onttrekking wordt dan bedoeld de afoming van deze reserve, voor zover de stand hiervan het minimaal benodigde weerstandsvermogen te boven gaat. Volgens de uitkomsten van de paragraaf grondbeleid uit de begroting 2021 worden er in de periode 2021 t/m 2025 beperkt winsten verwacht uit afwikkeling van bouwgrondcomplexen (totaal over deze periode afgerond € 400.000). Voor het verwachte negatieve resultaat van het complex 'De Dissel' te Ruinerwold, is een voorziening getroffen.
- wat betreft de egalisatiereserve glasvezel De Wolden wordt opgemerkt dat de raad op 29-1-2021 heeft ingestemd met de verkoop van de aandelen Glasvezel De Wolden BV aan Rendo Fiber BV. Hiermee treedt de gemeente op dit onderdeel terug en wordt voorgesteld deze reserve vrij te laten vallen in de algemene reserve (stand 1-1-2021 € 267.649).
- tenslotte geeft de ontwikkeling van de 'reserve sociaal domein' enige zorg. Door diverse onttrekkingen komt deze reserve verder onder druk te staan. Eind 2021 is een restant saldo voorzien

van ± € 325.715. De reserve is ooit gevormd met als doel een egalisatie van de betreffende exploitatiekosten. In 2021 is een verdere besluitvorming door de raad over de noodzakelijke ombuigingen binnen het sociaal domein voorzien.

De uit de bijgestelde nota voortvloeiende gevolgen (mutaties) voor 2021 zullen waar nodig worden verwerkt in de eerstvolgende bestuursrapportage.

De herziene 'Nota reserves & voorzieningen 2022-2025' is voor de raad bij de stukken ter vaststelling toegevoegd.

Houdbare gemeentefinanciën/financiële kengetallen

Gemeenten moeten aandacht besteden aan de financiële kengetallen. Voorgeschreven is dat gemeenten bij de programmabegroting in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' deze informatie opnemen omdat de kengetallen een goed beeld geven van de financiële positie en dus van betekenis zijn voor de weerbaarheid en wendbaarheid. Doel van deze kengetallen is dat de raad daarmee beter haar oordeel over de structureel en reëel sluitende begroting kan onderbouwen.

De vijf verplichte kengetallen zijn:

1. Netto schuldquote.
2. Solvabiliteitsratio.
3. Grondexploitatie.
4. Structurele exploitatieruimte.
5. Onbenutte belastingcapaciteit.

Bekend is dat de kengetallen communicerende vaten zijn, waarbij enkele een stoplichtfunctie (rood) hebben en de andere een signaalfunctie. We beoordelen de kengetallen dan ook in samenhang, omdat een afzonderlijk kengetal niet zoveel zegt over de financiële positie. Daarnaast zijn wij ons ervan bewust dat de uitkomsten weliswaar momentopnames zijn, maar dat ze ook een voorstellend karakter hebben.

Samenvattend is het beeld **op grond van de Begroting 2021**:

Omschrijving	2019 Rek.	2020 Rek *)	2021 Begr.	2022 Begr.	2023 Begr.	2024 Begr.
1A - Netto schuldquote	28%	27%	70%	66%	63%	60%
1B - Idem gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	10%	13%	52%	49%	46%	44%
2 - Solvabiliteitsratio	59%	55%	43%	44%	44%	45%
3 - Grondexploitatie	0,1%	0,1%	1,0%	1,2%	1,4%	1,6%
4 - Structurele exploitatieruimte	0,3%	0,3%	2,1%	3,2%	2,8%	3,0%
5 - Belastingcapaciteit	99%	99%	95%	-	-	-

*) Het betreft hier de voorlopige kengetallen vanuit de concept jaarrekening 2020.

1A/1B. Netto schuldquote en gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie (totale baten exclusief mutaties reserves).

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, geven we de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weer (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier brengen we duidelijk in beeld wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

Hierbij is de vraag aan de orde of de gemeente met zijn inkomsten zijn schuld kan dragen? Hoe hoger dit percentage, hoe minder flexibel de begroting is.

Dit percentage is bij de jaarrekening 2019 voor De Wolden bepaald op 20% en bij de begroting 2020 op 42%. Het gemiddelde percentage in Nederland in 2019 bedroeg 56,1%.

2. De solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hierbij drukken we het eigen vermogen uit in een percentage van het balans-totaal (eigen vermogen gedeeld door het totaal vermogen).

Dit kengetal geeft aan in hoeverre het bezit van de gemeente **niet** belast is met schuld. Hoe hoger het percentage, hoe gezonder de gemeente.

Dit percentage is bij de jaarrekening 2019 voor De Wolden bepaald op 59% en bij de begroting 2020 op 50%. Ook hier heeft de omvang van de vaste schuld de nodige invloed. Het gemiddelde percentage in Nederland in 2019 bedroeg 33,8%.

3. Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat we deze waarde moeten terugverdienen bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Het kengetal geeft in een percentage aan hoe groot het geïnvesteerde bedrag is ten opzichte van de totale baten. Het totaal van de boekwaarde gedeeld door de totale baten voor bestemming. Of welk deel van de netto schuld zit vast in liquide te maken voorraden?

Dit kengetal geeft alleen weer of een gemeente veel of weinig geïnvesteerd heeft in de bouwgrond-exploitatie. Dit percentage is bij de jaarrekening 2019 bepaald op 0,1%. Bij de begroting 2020 is dit 1,3%. Dit laat zien dat de investeringen in de bouwgrondexploitatie beperkt van omvang en redelijk constant zijn. Landelijk lag dit percentage in 2019 op 11,6%.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting maken we onderscheid tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Hierbij vinden correcties plaats als gevolg van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. Hierbij wordt het saldo van de totale structurele baten minus de structurele lasten gedeeld door de totale baten voor bestemming.

Dit kengetal geeft alleen weer of een gemeente veel of weinig geïnvesteerd heeft in de bouwgrond-exploitatie. Dit percentage is bij de jaarrekening 2019 bepaald op 0,3%. Bij de begroting 2020 is dit percentage 1,0%. Dit laat zien dat de investeringen in de bouwgrondexploitatie beperkt van omvang en redelijk constant zijn.

5. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen relateert men vaak aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Tot de woonlasten rekenen we de OZB en de rioolheffing en de reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. Overigens laat dit kengetal eigenlijk meer een verhouding zien t.o.v. de landelijk gemiddelde woonlasten dan dat het de echt vrij toelaatbare (wettelijke) belastingruimte toont.

Veelal hebben we het dan over de OZB. Zit hier nog rek in dan kan de gemeente daarmee stijgende structurele lasten opvangen. Duidelijk is dat het hier om een politieke keuze gaat. Overigens laat dit kengetal eigenlijk meer een verhouding zien t.o.v. de landelijk gemiddelde woonlasten dan dat het de echt vrij toelaatbare (wettelijke) belastingruimte toont. Dit percentage is bij de jaarrekening 2018 en de begroting 2019 voor De Wolden bepaald op 99%. Landelijk lag dit percentage in 2019 op 102,8%.

Voorgescreven is dat naast de kengetallen zelf, een beoordeling plaatsvindt van de onderlinge verhouding hiervan in relatie tot de financiële positie.

De kengetallen zijn communicerende vaten, waarbij enkele een stoplichtfunctie hebben en andere een signaalfunctie. Het is overigens van belang de kengetallen in samenhang te zien omdat een afzonderlijk kengetal niet zoveel zegt over de financiële positie. Daarnaast zijn wij ons ervan bewust dat uitkomsten weliswaar momentopnames zijn maar daarnaast ook een voorspellend karakter hebben. Samenvattend is het beeld:

Netto schuldquote	Deze valt nog steeds ruim binnen de landelijk gehanteerde richtlijn van maximaal 130%. Door toenemende investeringen neemt vanzelfsprekend de omvang van de schuld ook toe.
Solvabiliteitsratio	Deze neemt weliswaar af maar valt nog ruim binnen de landelijke gehanteerde richtlijn van minimaal 30%.
Grondexploitatie	De gemeente heeft beperkt geïnvesteerd en loopt hierdoor geen grote bijzondere risico's – er geldt overigens geen norm.
Structurele exploitatieruimte	Door een verdere uitzetting van de (kapitaal)lasten neemt de druk op het positieve begrotingssaldo toe.
Onbenutte Belastingcapaciteit	Hoewel de gemeente onder het landelijk gemiddelde zit v.w.b. de woonlasten (2020 € 757 t.o.v. € 776), is er t.o.v. de norm toelating artikel-12 gemeente, nog een ruimte van afgerond € 2,7 miljoen om de OZB (extra) te verhogen = politieke afweging. Kengetal toont de verhouding t.o.v. de landelijk gemiddelde woonlasten.

Over de financiële kengetallen van gemeenten kunnen raadsleden ook de site van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties raadplegen en wel via:
<https://kennisopenbaarbestuur.nl/thema/financi%C3%ABle-kengetallen-gemeenten-en-provincies/>
of op [Findo.nl](https://findo.nl).

Voortgang afgesproken bezuinigingen

Inleiding

De afgelopen jaren hebben we op verschillende momenten en in verschillende documenten aandacht gevraagd voor de voortgang van de bezuinigingen. Hierna gaat het college (zoals afgesproken) in op de voortgang van de nog lopende en niet gerealiseerde bezuinigingen.

Voortgang bezuinigingen 2015 – 2021

Het college heeft met de raad afspraken gemaakt over de manier van rapportage betreffende de voortgang in de realisatie van de afgesproken bezuinigingen. Dit vindt plaats, voor zover van toepassing, bij de kadernota en de tussentijdse bestuursrapportage. Daarin informeren we de raad over de stand van zaken met de laatste nog niet ingevulde bezuinigingen.

Exploitatiebijdrage bibliotheekwerk

Naar aanleiding van de behandeling op 12 november 2020 van de Programmabegroting 2021-2024 is door de raad besloten de aanvankelijk vastgestelde taakstelling/bezuiniging op de bijdrage inzake het bibliotheekwerk met ingang van 2021 terug te brengen van € 120.000 naar € 60.000. Met deze bijstelling is in de meerjarige cijfers rekening gehouden. Zie ook hetgeen hierover in de Programmabegroting 2021-2024, programma 06 – De Wolden ontwikkelt met kleur en talent, bij taakveld 5.6 (blz. 60) is vermeld.

Herijking sociaal domein

Ook wordt hier vermeld de opgave die de gemeente zichzelf heeft gesteld om de lasten en baten inzake het sociaal domein beter met elkaar in evenwicht te brengen. Hierover is zowel onder het kopje 'Programmabegroting 2021' als hierna bij het betreffende programma het nodige vermeld. Hier volstaan we er mee daarnaar te verwijzen.

Ontwikkeling programma's in meerjarenperspectief

Programma 01 - De Wolden gastvrij, initiatiefrijk & Stimulerend

We werken voor onze inwoners en ondernemers en dat **doen** we met veel plezier. We zijn **dichtbij** en gastvrij voor iedereen die met ons in contact wil of moet komen. We geven ruimte aan initiatieven en we stimuleren de ontwikkeling naar een **duurzame** en levendige, lokale democratie.

Programmahouder: Roger de Groot

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden?

Voor de komende periode ligt voor dit programma de nadruk op drie thema's:

Vitale democratie

Democratie, iedere stem telt, is niet vanzelfsprekend. Democratie moeten we koesteren. Het is het fundament onder onze samenleving. In De Wolden zoekt het gemeentebestuur het contact met de inwoners. Zo bevordert de gemeenteraad bewonersparticipatie door dialoogbijeenkomsten te organiseren ter voorbereiding op de raadsdebatten en –besluiten. Het college van B&W heeft voor het dagelijks bestuur veel contacten in de samenleving, met inwoners, (maatschappelijke) organisaties en ondernemers.

De betrokkenheid bij lokale democratie zie je terug in Initiatiefrijk De Wolden, een succesvolle manier om initiatieven van inwoners te realiseren.

Altijd zijn we op zoek naar het gesprek en nieuwe vormen van democratie. We zetten ons in om de stem van jongeren te horen en van mensen die niet of weinig betrokken zijn bij onze lokale democratie.

Tot slot vraagt een vitale democratie om een transparant en integer bestuur. We zorgen ervoor dat dit geborgd is in beleid, werkprocessen, houding en gedrag. Daarbij zijn we scherp op de veiligheid en privacy van informatie en gegevens van inwoners en ondernemers, maar ook van bestuur en ambtelijke organisatie. We sluiten aan bij de Europese en landelijke kaders hiervoor.

Dienstverlening

De Wolden stelt de inwoners en ondernemers centraal. Wij streven ernaar dat onze dagelijkse inspanningen leiden tot een bovengemiddelde tevredenheid van inwoners en ondernemers. Hiervoor moeten we weten wat de behoefte is van onze inwoners en ondernemers om hier met onze dienstverlening op aan te kunnen sluiten. Dit doen we vanuit de vier kernwaarden van de visie Dienstverlening: eenvoud, maatwerk, samen en vertrouwen.

Samenwerking over de gemeentegrenzen

De Wolden investeert in haar netwerken met andere organisaties en overheden in de regio en daarbuiten. Want 'alleen gaat het sneller, samen kom je verder'. Als plattelandsgemeente hebben we veel te bieden, denk alleen maar aan het woonplezier, sterke gemeenschappen, recreatie en toerisme. De stedelijke gebieden om ons heen bieden werkgelegenheid, winkels en uitgaansmogelijkheden. Qua ontwikkeling van onze economie, leefomgeving en woonopgave zijn we gebaat bij een sterke regio Zwolle, versterking van de infrastructuur tussen Zwolle en Bremen en samenwerking met andere (plattelands)gemeenten.

Trends en ontwikkelingen

Vitale democratie

Gemeenteraadsverkiezingen

Woensdag 16 maart 2022 staat in het teken van de gemeenteraadsverkiezingen. Ter voorbereiding op deze verkiezingen wordt een draaiboek opgesteld met activiteiten om de opkomst te bevorderen. Daarnaast is er aandacht voor het afscheid en de installatie van het nieuwe gemeentebestuur, waaronder het houden van integriteitsonderzoeken. Ook dient er een inwerkprogramma voor de nieuwe gemeenteraad opgesteld te worden.

Nieuw in De Wolden is dat in aanloop van de gemeenteraadsverkiezingen de inwoners van De Wolden de mogelijkheid wordt geboden om met behulp van een stemhulp erachter te komen welke partij het best bij ze past.

Voor de opkomstbevordering voor de gemeenteraadsverkiezingen op 16 maart 2022 wordt een bedrag van € 7.000 geraamd. Voor het afscheid en installatie van het nieuwe gemeentebestuur en het inwerkprogramma voor de nieuwe raad een bedrag van € 11.000. Voor het inzetten van een stemhulp wordt een bedrag van € 10.000 gereserveerd.

Behoeftte aan invloed op leefomgeving

In De Wolden zijn veel mensen betrokken bij de eigen leefomgeving. Inwoners blijken vooral behoefte te hebben aan invloed op de infrastructuur, duurzaamheid en milieu, groen en projecten in de eigen omgeving (uit eigen onderzoek 2018 rond burgerbegroting). Met Initiatiefrijk De Wolden willen we de samenkracht in De Woldense samenleving stimuleren. Dit blijkt een succes. Voorheen werd dit Initiatiefrijk De Wolden gefinancierd met middelen uit de algemene reserve. Bij de begroting 2022 nemen we een besluit over de toekomstige financiering.

Responsieve overheid

In de media is uitvoerig aandacht geweest voor de toeslagenaffaire en de rol van de belastingdienst, Tweede Kamer en rechtspraak daarbij. Het is te gemakkelijk om als gemeente te zeggen dat 'ongekend onrecht' niet op gemeentelijk niveau kan plaatsvinden. De gemeente is ook uitvoerder van rijksregelgeving en ondanks de soms beperkte beleidsruimte is het steeds van belang om de menselijke maat daarin niet kwijt te raken. Hoewel bij de gemeente De Wolden de inwoner voorop staat is het zowel voor bestuurders als ambtenaren belangrijk om alert te blijven op de bedoeling van de wet bij de uitvoering daarvan. Dat laatste geldt overigens ook voor gemeentelijke regelgeving.

Wet open overheid

Na een lang wetgevingstraject is het nu vrijwel zeker dat de Wet open overheid (Woo) er gaat komen en we daar in 2022 mee te maken krijgen. Deze wet vervangt de Wet openbaarheid van bestuur. Het uitgangspunt van de wet zal blijven: openbaar, tenzij. Wel zal er van de gemeente meer actieve openbaarmaking gevraagd worden dan nu het geval is. Actieve openbaarheid betekent dat de overheid informatie uit eigen beweging publiceert en voor iedereen toegankelijk maakt. Bij het beoordelen van verzoeken om openbaarheid (de zogenoemde passieve openbaar-

making) blijft een afweging tussen het algemeen belang bij openbaarheid en specifieke belangen (zoals privacy) bestaan. Transparantie heeft daarmee wel een begrenzing waarbij ook de AVG een belangrijke rol blijft spelen. De Woo zal gefaseerd in werking treden en het Rijk heeft structurele en incidentele middelen toegezegd voor de implementatie van de wet. De Woo raakt qua uitvoering budgetten van de SWO. In 2022 volgen we de voortgang en laten we ons hierover door de SWO informeren.

Wet bevordering integriteit en functioneren decentraal bestuur

Deze wet zal in werking treden voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2022. Deze wet leidt tot wijzigingen van de Gemeentewet. Voor het voorafgaand aan benoeming van een wethouder opvragen van een VOG en het uitvoeren van een risicoanalyse integriteit krijgt een wettelijke basis. De huidige artikelen over het opleggen en opheffen van geheimhouding van stukken worden verbeterd. Deze wet heeft geen noemenswaardige financiële gevolgen.

Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer

In 2022 zal de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer in werking treden. Deze wet regelt o.a. dat burgers en bedrijven hun zaken met de overheid altijd digitaal kunnen doen. De mogelijkheid om per post met de overheid te communiceren blijft. De inwoners van De Wolden kunnen nu al voor bepaalde producten langs de digitale weg communiceren, maar dat wordt in 2022 een recht. In 2021 zal door de SWO gestart gaan worden met de implementatie van deze wet. In 2022 volgen we de voortgang en laten we ons hierover door de SWO informeren.

Informatieveiligheid

Privacy en informatieveiligheid worden steeds belangrijker. Er worden steeds meer gegevens uitgewisseld en opgeslagen over inwoners, ondernemers, ketenpartners en bedrijfsvoering. Helaas neemt daardoor ook de dreiging van misbruik van persoons- en bedrijfsgegevens enorm toe door bijvoorbeeld hackpogingen, ransomware, identiteitsfraude of het verhandelen van privégegevens. De risico's voor de bedrijfscontinuïteit, financiële schade of imagoschade worden daardoor ook groter. Recente gebeurtenissen zoals de hack/ransomware-aanval bij Hof van Twente laten zien dat de risico's in de informatiebeveiliging voor de lokale overheid manifest zijn en de gevolgen zich niet beperken tot de digitale wereld. Informatieveiligheid is daarmee al lang geen vraagstuk meer van ICT, maar voor de gehele organisatie (van bestuurder tot individuele medewerker).

De Informatiebeveiligingsdienst (IBD) van de VNG heeft het Dreigingsbeeld Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten 2021-2022 gepubliceerd. Met dit beeld wil de IBD de gemeenten weerbaarder maken op het gebied van informatieveiligheid door inzicht te geven in de belangrijkste risico's, de belangrijkste bedreigingen te duiden, handelingsperspectief te bieden en dit waar mogelijk toe te lichten met actuele voorbeelden.

Informatieveiligheid vraagt meer én continu aandacht. Om de gemeente digitaal veilig en weerbaarder te maken én te houden zijn extra middelen noodzakelijk. Onder andere in de VNG Agenda Digitale Veiligheid 2020-2024 en de Resolutie Digitale Veiligheid wordt hier nadrukkelijk aandacht voor gevraagd bij gemeentelijke organisaties. Dit werkt de SWO verder voor ons uit in de begroting van de SWO 2022-2025.

Dienstverlening

Verwachtingen van de samenleving

Diverse technologische en maatschappelijke ontwikkelingen veranderen de dienstverlening en de omgang van inwoners en bedrijven met de gemeente. De belangrijkste ontwikkelingen zijn dat inwoners verwachten dat de gemeente dezelfde dienstverlening biedt als commerciële bedrijven. Ook willen inwoners en bedrijven meedenken over en invloed hebben op oplossingen voor hun vraagstuk. Daarnaast willen en kunnen ze meer in eigen (online) regie zakendoen met de gemeente. Hierdoor vermindert het fysieke bezoek aan het gemeentehuis, of van medewerkers aan klanten. De maatregelen omtrent Covid-19 hebben deze ontwikkeling versneld. En tot slot kan de gemeente steeds beter informatie over wat klanten belangrijk vinden benutten om de dienstverlening in zijn algemeenheid te verbeteren en passend contact voor iedereen te bieden.

Visie Dienstverlening 2021-2025

Om goed op deze ontwikkelingen in te spelen wordt van ons gevraagd steeds te redeneren en te handelen vanuit de vraag van de inwoner. Dit geldt voor alle takken van sport van de gemeente. Van het sociaal domein tot de fysieke leefomgeving en de gemeentewinkel. Want dienstverlening is

van ons allemaal. In alle werkvelden van de gemeente moeten we ons steeds afvragen waaraan heeft de inwoner behoefte, wat heeft hij nodig en hoe kunnen wij daarop aansluiten? Deze klantgerichte beweging hebben we benadrukt in onze nieuwe visie Dienstverlening 2021-2025: *we zorgen dat onze dienstverlening passend is, zodat iedereen de dienstverlening krijgt die hij nodig heeft*. De SWO heeft de visie in 2021 vertaald naar een uitvoeringsplan. Uitvoering vindt vooralsnog plaats binnen de huidige budgetten van de SWO.

Samenwerking over de gemeentegrenzen

Regio en plattelandsgemeenten

Op provinciale schaal zoeken we onze Drentse collega's op. Door samen te werken en daarbij uit te gaan van de eigen kracht en identiteit, kan iedere gemeente zich beter ontwikkelen. Ook de Regio Zwolle is sterk in ontwikkeling en van groot belang voor ons. Op landelijk niveau behartigen we gezamenlijk als P-10 onze typische belangen (eigenheid) bij andere overheden en wisselen we kennis en ervaring uit over thema's betreffende het platteland.

Ontwikkelingen in de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen

De Wolden werkt ambtelijk samen binnen de SWO met de gemeente Hoogeveen, maar is een zelfstandige gemeente met een eigen bestuur en begroting. We zijn dus financieel zelfstandig. De gemeente Hoogeveen kent momenteel financiële problemen en heeft maatregelen genomen om weer financieel gezond te worden. Het bestuur van de SWO heeft met het oog op de eventuele impact hiervan op De Wolden afspraken gemaakt. Afgesproken is dat er geen gevolgen moeten zijn voor de dienstverlening van de gemeente De Wolden voor haar inwoners, organisaties en ondernemers.

Beleidsdoelen

Vitale democratie

- Ruimte geven aan initiatieven vanuit de samenleving, zowel wanneer het gaat om betrokkenheid bij nieuwe initiatieven als betrokkenheid bij onderhoud en beheer van de openbare ruimte.
- Jongeren en mensen die normaal weinig of niet betrokken zijn meer betrekken bij onze lokale democratie.
- Inwoners, organisaties en ondernemers actief de ruimte geven bij het gemeentelijke beleid- en besluitvormingsproces.
- Transparant en integer bestuur.
- Voldoen aan moderne wetgeving.
- Voldoen aan de Europese en landelijke kaders voor informatieveiligheid.

Dienstverlening

- Stimuleren van een passende dienstverlening aan de inwoners en ondernemers van De Wolden. Dit doen we door het volgen van de voortgang van de uitvoering van de visie Dienstverlening 2021-2025 door de SWO. Hierin ligt de focus op het werken aan vier ontwikkelsporen:
  - Optimaal digitaal: we verleiden inwoners het digitale kanaal te gebruiken voor het aanvragen en afhandelen van standaardproducten.
  - Verbinden en ontmoeten: we zorgen dat persoonlijke interactie tussen klant en gemeente soepel verloopt.
  - Dienstverlening in ons DNA: we investeren in de ontwikkeling van klantgerichte vaardigheden en houding.
  - Een betrouwbaar fundament: we zorgen voor een correcte, tijdige en transparante uitvoering van onze diensten.

Samenwerking over de gemeentegrenzen

- Behartigen van de belangen van de inwoners van De Wolden, daarbij gaan we altijd uit van een win-win situatie in de samenwerking met onze partners.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen zijn de volgende verbonden partijen betrokken:

- Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen te Hoogeveen - taakveld 00.40.

Beleidsindicatoren

'De Wolden gastvrij, initiatiefrijk en stimulerend'		
Beleidsindicator	WSJG DWD 2018	WSJG Benchmark 2018
Waardering inwoners voor de gemeentelijke dienstverlening	7,1	6,8
Waardering inwoners voor relatie inwoner-gemeente	6,8	6,2

Deze facultatieve (niet verplichte) indicatoren leiden we af van twee thema's in de waarstaatjegemeente.nl burgerpeiling. Het gaat hier om subjectieve data waarvoor geen landelijke data beschikbaar is. Gemeenten moeten die zelf ophalen. De Wolden besteedt de peiling uit aan een onafhankelijk onderzoeksbureau (PON). Actualisering van de cijfers vindt plaats bij een eerstvolgende peiling. Daarvoor evalueren we eerst of deze indicatoren en de wijze van meten aansluiten bij de doelstellingen van dit programma.

Speerpunten

0.1 - Bestuur

Activiteit	Opkomstbevordering voor gemeenteraadsverkiezingen 2022, afscheid en inwerkprogramma nieuwe raad en stemhulp.				
Gevolgen voor de inwoners	<ul style="list-style-type: none"> - Inwoners zijn goed geïnformeerd over hun recht en mogelijkheden om te stemmen. - Inwoners kunnen erop vertrouwen dat hun vertegenwoordiging in de gemeenteraad goed is voorbereid op haar taak. 				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	€ 28.000	-	-	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Het bevorderen van de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen is een belangrijke gemeentelijke taak, die bijdraagt aan het functioneren van een vitale gemeenteraad. Een breed gedragen bestuursorgaan is essentieel voor het functioneren van de (lokale) democratie. Het bedrag is bedoeld voor nader te bepalen middelen. Bij de vorige gemeenteraadsverkiezingen zijn diverse communicatiemiddelen ingezet, zoals verkiezingswebsite.

Voor de opkomstbevordering voor de gemeenteraadsverkiezingen op 16 maart 2022 wordt een bedrag van € 7.000 en voor het inzetten van een stemhulp wordt een bedrag van € 10.000 geraamd, samen € 17.000 i.v.m. verkiezingen.

Voor het afscheid en installatie van het nieuwe gemeentebestuur en het inwerkprogramma voor de nieuwe raad een bedrag van € 11.000.

6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie (kernparticipatie)

Activiteit	Financiering subsidieregeling Initiatiefrijk De Wolden vanaf 2022.				
Gevolgen voor de inwoners	Een lokale overheid die naar tevredenheid samenwerkt rond inwonersinitiatieven.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	Pm	Pm	Pm	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:**Categorie 3**

Met de regeling 'Initiatiefrijk De Wolden' zijn vanaf 2015 bijna 150 bijzondere initiatieven en plannen van inwoners mogelijk gemaakt. Door deze initiatieven is de sociale cohesie, leefbaarheid en samenwerking binnen de dorpen en kernen sterk toegenomen. De bijdrage uit 'Initiatiefrijk De Wolden' is vaak het steuntje in de rug voor inwoners om co-financiering te regelen en het initiatief zelfstandig te realiseren. De gemeenteraad heeft tijdens de begrotingsvergadering van 8 november 2018 besloten voor 3 jaar (2019 - 2020 - 2021) nogmaals € 1 miljoen beschikbaar te stellen. Vooral nog heeft de raad middelen uit de algemene reserve toegekend.

In 2020/2021 is, in navolging van de evaluaties van 2017 en 2019, een analyse uitgevoerd over Initiatiefrijk De Wolden (2015-2020). Dit onderzoek is een bredere verkenning van uitgevoerde initiatieven, dorpsagenda's, gemeentelijke formatie voor inwonersparticipatie en gemeentelijke planning (geld, tijd en personeelsinzet). We hebben in samenspraak met de inwoners verkend hoe 'Initiatiefrijk De Wolden' vanaf 2022 kan wen vormgeven. Daarnaast heeft de rekenkamercommissie een onderzoek gedaan naar de rechtmatigheid en doeltreffendheid van de subsidieregeling 'Rechtdoen aan Initiatiefrijk De Wolden'.

Omdat de leefbaarheid, sociale cohesie en samenwerking in dorpen en buurten de afgelopen jaren mede door het programma Initiatiefrijk De Wolden is verbeterd, willen wij dit ook in 2022 continueren. Het voorstel is om binnen het programma Initiatiefrijk De Wolden de subsidieregeling voor 3 jaar te verlengen (2022-2024). De invulling van de subsidieregeling wordt in het voorjaar 2022 met de raad besproken. De benodigde financiële middelen en gemeentelijke formatie worden dan ook besproken (bandbreedte: € 200.000 - € 340.000 per jaar).

6.1 – Samenkracht en burgerparticipatie (kernparticipatie)

Activiteit	Coördinatie van de subsidieregeling Initiatiefrijk De Wolden vanuit de gemeente.				
Gevolgen voor de inwoners	Een lokale overheid die inwonersinitiatieven ondersteunt en coördineert.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	€ 37.000	-	-	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:**Categorie 3**

In 2018 heeft de raad besloten tot en met 2021 extra formatie beschikbaar te stellen voor de coördinatie van dorpen- en kernenparticipatie. Met de vorming van de buurtteams en de doorontwikkeling van het participatiebeleid heeft de raad de waarde die zij hecht aan deze coördinatie onderstreept. In 2021 is een onderzoek uitgevoerd naar de benodigde bezetting om deze coördinatie goed vorm te geven. Hierbij zijn alle taken van de dorpscoördinatoren inclusief ondersteuning onder de loep genomen. Om de inwonersparticipatie binnen De Wolden op een goed niveau te houden (o.a. Initiatiefrijk De Wolden) is 1,5 fte dorps- en kernencoördinatie noodzakelijk. Deze functies zitten deels in de structurele gemeentelijke formatie en deels in tijdelijke uitbreiding. Bij continuering van het programma Initiatiefrijk De Wolden is vanuit de gemeente € 37.000 per jaar nodig voor de coördinatie.

Dit speerpunt heeft een relatie met het speerpunt Preventieve inzet Buurtteams in het programma Gezond meedoen. De coördinatie van buurtteams (zie het voorstel bij Gezond meedoen) is een taak geworden van de bredere functie coördinatie dorpen – en kernenparticipatie. Vooral nog is nogmaals één jaar extra budget vrijgemaakt. Voor een structurele oplossing na 2022 vragen wij aan de Samenwerkingswerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen wat de mogelijkheden binnen de SWO zijn.

Beleidsdocumenten

Het beleid voor dit programma is vastgelegd in de (beleids)nota's:

- [Raadsbreed Programma 'Samen verantwoordelijk' 2018-2022](#), maart 2018.
- [Collegeprogramma 2018-2022 'Duurzaam, doen en dichtbij'](#), mei 2018.
- Visie op Informatieveiligheid - Gemeente De Wolden, maart 2018.
- [Visie dienstverlening 2021-2025](#), 17 december 2020.

Financiële mutaties exploitatie

De volgende financiële mutaties zijn aangeleverd (inclusief speerpunten):

Product	2022	2023	2024	2025
Lasten				
0.1 - Bestuur, 2% loonkostenstijging	-24.000	-24.000	-24.000	-24.000
0.1 - Regio Zwolle	6.000	6.000	6.000	6.000
0.2 - Voorbereiding gemeenteraadsverkiezing	28.000	0	0	0
6.1 - Kernparticipatie (Initiatiefrijk DWD)	Pm	Pm	Pm	0
6.1 - Kernparticipatie	37.000	0	0	0
Totaal lasten	47.000	-18.000	-18.000	-18.000
Baten	0	0	0	0
Totaal baten	0	0	0	0
Saldo (+ = nadeel en - = voordeel)	47.000	-18.000	-18.000	-18.000

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

0.1 - Bestuur

De vergoedingen voor bestuur worden naar beneden bijgesteld, de vergoedingen raadsleden waren te hoog opgenomen in de begroting. Voor de overige bestuursvergoedingen is in verband met de reguliere loonstijging voorsnog uitgegaan van 2% inflatie t.o.v. 2021. Het gaat daarbij om de loonkosten voor het college en de griffie.

0.1 - Bestuurlijke samenwerking - Regio Zwolle

De kosten voor het lidmaatschap is met € 6.000 verhoogd. Het hogere inwoneraantal van de gemeente De Wolden en de stijging van de bijdrage per inwoner was nog niet verwerkt in de begroting.

Investeringsen

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen investeringen programmabegroting 2022-2025

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	

Voor een nadere toelichting op de verschillende investeringen, verwijzen we naar de betreffende speerpunten hiervoor.

Programma 02 - De Wolden een Veilig Thuis

Het programma 'De Wolden een veilig thuis' richt zich op het veiligheidsdomein. Het programma staat voor de opgave dat inwoners zich in zowel fysiek als sociaal opzicht veilig voelen. In hun eigen huis én in hun buurt en dorp.

Programmahouder: Roger de Groot

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden?

Veiligheid is een belangrijke voorwaarde voor onze inwoners om zich thuis en welkom te voelen in de eigen leefomgeving. Ook voor bezoekers van onze gemeente is veiligheid van belang.

De Wolden is een veilige gemeente zo blijkt uit diverse onderzoeken. Onze inwoners voelen zich al jaren veilig in de eigen woonbuurt. Er is sprake van minder overlast, geweld en criminaliteit en dat inwoners zich prettig voelen in hun buurt. We zien dat als een bevestiging dat onze veiligheidsaanpak werkt. Dat is mede te danken aan de inzet van de politie, maatschappelijke organisaties en ook onze inwoners.

Want de betrokkenheid van inwoners bij de veiligheid van De Wolden is groot. Wij nemen hun signalen dan ook serieus. Samen met hen maken wij afspraken over wat zij in hun eigen buurt of dorp kunnen doen en hoe wij hen daarbij kunnen ondersteunen. De in 2018 gestarte buurtteams zijn hier een voorbeeld van. Het veiligheidsdomein verandert snel en raakt steeds meer verweven met andere beleidsterreinen en programma's. Veiligheid gaat immers verder dan het aanpakken van criminaliteit. Het vergt sociale en fysieke investeringen, goed beheer en onderhoud van de buitenruimte en toezicht en handhaving.

Trends en ontwikkelingen

Ondermijning

De effecten van georganiseerde criminaliteit zijn niet altijd even zichtbaar, maar ze zijn wel aanwezig. Denk hierbij aan criminele activiteiten als mensenhandel, uitbuiting, witwassen en drugs-handel. Gemeenten hebben een regierol bij de aanpak van arbeidsuitbuiting. Specifiek op het gebied van preventie, signalering, handhaving en hulpverlening. In De Wolden is aandacht voor dit thema. Voor alle medewerkers binnen de gemeente en ook voor netwerkpartners als woningcorporaties of Welzijn De Wolden en voor bedrijven, hebben we een aanspreekpunt. We geven bovendien voorlichting over mensenhandel.

Toename kwetsbare inwoners

Het aantal kwetsbare inwoners in dorpen en wijken neemt toe. Dat komt onder meer door de vergrijzing. Maar ook doordat steeds minder mensen met een beperking worden opgenomen in een instelling en steeds meer mensen verhuizen van een instelling naar zelfstandig wonen met begeleiding. Dat geldt voor ouderen, mensen met psychische problemen en verwarde personen.

Arbeidsmigranten

In het onderzoek naar arbeidsmigranten in De Wolden kwam naar voren dat er nu geen beleidsmatig antwoord/kader is op de vraag naar - en problemen met huisvesting van arbeidsmigranten. Daarom wordt er beleid opgesteld voor huisvesting arbeidsmigranten. Dit wordt opgenomen in het komende Woonplan gemeente De Wolden. Dit biedt marktpartijen (woningcorporaties, commerciële aanbieders) randvoorwaarden voor de realisatie van huisvesting, inclusief arbeidsmigranten.

Opvang zwerfdieren

In 2020 is met de DAR (Dutch Animal Rescue) een 2-jarige overeenkomst afgesloten voor het vervoer van zwerfdieren. Hierbij is afgesproken in 2021 een evaluatie uit te voeren waarbij een herijking van de voorwaarden, waaronder het beschikbaar gestelde budget aan de orde kan zijn. De uitkomsten van deze evaluatie kunnen mogelijk leiden tot bijstellingen. Dit wordt in de periode tot aan de begroting 2022-2025 uitgewerkt.

Beleidsdoelen

Het programma kent de volgende beleidsdoelen:

1. Inwoners ervaren De Wolden als een veilige woon- en leefomgeving.
2. Wij willen een gemeente zijn waar inwoners zich veilig voelen in zowel fysiek als sociaal opzicht. In hun eigen huis en in hun buurt en dorp.
3. De Wolden behoort tot de veiligste gemeenten in Nederland. We hebben de ambitie, dat te blijven.
4. We pakken veiligheidsvraagstukken breed, integraal op; preventiegericht en gekenmerkt door samenwerking.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen zijn de volgende verbonden partijen betrokken:

- Veiligheidsregio Drenthe te Assen - taakveld 01.10.

Beleidsindicatoren

De gemeente is op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording verplicht om beleidsindicatoren op te nemen.

Vooralsnog is gestart met de vermelding van de verplichte basisset. Omdat zowel het bestuur als de organisatie de uitkomsten nog moeten duiden, vergt het enige tijd om ook de beleidsdoelen en eventueel de speerpunten hierop aan te passen.

'De Wolden een veilig thuis'			
Beleidsindicator	Jaar	De Wolden	Nederland
Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	2019	114	132
Winkeldiefstallen aantal per 1.000 inwoners	2019	0	2,3
Geweldsmisdrijven aantal per 1.000 inwoners	2019	1,6	4,6
Diefstallen uit woningen aantal per 1.000 inwoners	2019	3,1	2,3
Vernielingen en beschadigingen (openbare ruimte) per 1.000 inwoners	2019	3,1	6,2

Speerpunten

1.1 – Crisisbeheersing en brandweer

Activiteit	Bijdrage aan de Veiligheidsregio Drenthe in Assen.				
Gevolgen voor de inwoners	Een veiliger woon- en leefomgeving.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 27.652	€ 27.652	€ 27.652	€ 27.652	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

In de concept-Kaderbrief 2022 van de VRD is aangekondigd dat de bijdrage aan de Veiligheidsregio Drenthe in 2022 als gevolg van loon- en prijsstijgingen € 27.652 hoger is ten opzichte van de bijdrage van € 1.299.913 in 2021. Daarmee bedraagt de gemeentelijke bijdrage in 2022 € 1.327.565. Het college heeft op 16 februari 2021 ingestemd met de voorgestelde verhoging.

Beleidsdocumenten

Het beleid voor dit programma is vastgelegd in de (beleids)nota's:

- Integraal veiligheidsbeleid 2019-2022.
- Regionaal Beleidsplan Noord-Nederland 2020-2023.
- Beleidsregels Hard- en Softdrugs 2015.
- Evenementenverordening 2021.
- Beleidsnota keten en caravans 2017.
- Beleidsregels BIBOB 2017.
- Preventie- en handavingsplan alcohol 2017.
- Beleidsregel wet aanpak woonoverlast 2018.
- Beleidsregel Handhaving helingbestrijding 2018.

Taakstelling en lopende projecten

Niet van toepassing.

Financiële mutaties exploitatie

De volgende financiële mutaties zijn aangeleverd (inclusief speerpunten):

Product	2022	2023	2024	2025
Lasten				
1.1 - Bijdrage Veiligheidsregio Drenthe	27.652	27.652	27.652	27.652
1.2 - Bijdrage Zorg- en veiligheidshuis Drenthe	694	694	694	694
Totaal lasten	28.346	28.346	28.346	28.346

Product	2022	2023	2024	2025
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Saldo (+ = nadeel en - = voordeel)	28.346	28.346	28.346	28.346

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

1.2 - Openbare orde en veiligheid

Categorie 1

Op basis van de conceptbegroting 2022 van ZVHD wordt de gemeentelijke bijdrage aan het Zorg- en Veiligheidshuis Drenthe voor 2022 € 22.980, dit betekent een verhoging van € 694 ten opzichte van de bijdrage € 22.286, na vaststelling van de gewijzigde verdeelsleutel van 70/30 naar 80/20. Vanaf 2021 is de verdeling van de gemeentelijke bijdrage aan het Zorg- en Veiligheidshuis Drenthe op basis van cofinanciering waarbij de gemeenten Hogeveen, Assen en Emmen eerst 20% van het totale bedrag onderling verdelen waarna een verrekening volgt over de inwonersaantallen voor alle gemeenten.

Investerings

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen investeringen programmabegroting 2022-2025

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	

Voor wat betreft programma De Wolden een Veilig Thuis zijn er geen op- en/of aanmerkingen te melden over zowel de lopende als de nieuwe investeringen.

Programma 03 - Duurzaam Leven in De Wolden

Dit programma gaat over de fysieke leefomgeving. Het omvat de thema's ruimtelijke ontwikkeling, wonen, duurzaamheid en riolering.

Programmahouder: Gerrie Hempen

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden?

De Wolden is een aantrekkelijke gemeente om te wonen en leven. Dit komt onder meer door de kwaliteit van de omgeving, het landschap en de sociale netwerken in de dorpen. Er zijn verschillende ontwikkelingen die van invloed zijn op deze kwaliteiten. Bijvoorbeeld de verandering van de samenstelling van de bevolking door 'ontgroening' en 'vergrijzing'. Maar ook de groeiende behoefte aan duurzame energiebronnen en de gevolgen van klimaatverandering; zaken die ook in De Wolden hun uitwerking hebben.

Onze ambitie is te streven naar een aantrekkelijke en duurzame woon- en leefomgeving in De Wolden. Daarom geven we ontwikkelingsgericht ruimte aan initiatieven uit de samenleving, met oog voor 'naoberschap' en behoud van ruimtelijke kwaliteit. We doen dit op basis van een veranderende rol van de overheid. Inwoners doen mee, de overheid faciliteert. Meer samen optrekken. We denken mee, faciliteren en bieden, waar nodig, maatwerk.

Om oplossingen te vinden voor de vraagstukken met betrekking tot duurzaamheid en milieu zetten we in op vergroting van het draagvlak bij onze inwoners en lokale bedrijven. We stimuleren hun ondernemerschap om oplossingen te realiseren en wij faciliteren dit waar dat nodig is. We trekken hierin samen op met partners als de Gebiedscoöperatie Zuidwest-Drenthe en Rendo. Vanuit hun positie kunnen zij een rol spelen in het ontwikkelen van projecten.

Wij streven het volgende op de langere termijn na:

- Veilige, aantrekkelijke, klimaatbestendige en gezonde woon- en leefomgeving.
- Duurzame energie- en grondstoffenvoorziening en minder CO₂-uitstoot.
- Ruimtelijke en landschappelijke ontwikkeling met kwaliteit.

Trends en ontwikkelingen

Ruimtelijke ontwikkeling

Omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet is een enorme opgave. We gaan van 26 wetten en 120 AMvB's naar één wet en vier AMvB's. Wetten worden samengevoegd en ingedikt, een deel van de wetgeving wordt gedecentraliseerd. Het moet allemaal eenvoudiger en beter worden. De Omgevingswet treedt op 1 januari 2022 in werking.

Deze stelselherziening heeft een grote impact op onze organisatie en onze manier van werken en vraagt een investering in digitale systemen en in beleidsaanpassingen. In 2016 zijn we gestart met de projectmatige aanpak van de invoering van de Omgevingswet. En in 2017 stelde de raad het Ambitiedocument vast waarin de kaders van het vervolgproces staan beschreven. In drie deelprojectgroepen werken we toe naar 1 januari 2022: Beleid & Regelgeving, Organisatie en Digitalisering. Ook na 1 januari 2022 moet er nog veel gebeuren om volledig omgevingswetproof te zijn.

Een van de kerninstrumenten van de Omgevingswet is de Omgevingsvisie; elke gemeente moet er een hebben. We zijn in 2019 gestart met het opstellen van een Toekomstvisie, die ook fungeert als Omgevingsvisie. Ook wordt gewerkt aan een omgevingsverordening, aanpassen van processen en afspraken met ketenpartners, opleiden van medewerkers en aanpassing/inrichting van (digitale) programma's en processen.

Toekomstvisie

De oude Toekomstvisie De Wolden: Actief en Betrokken (2005-2020) is toe aan een actualisatie. Daarom is een project gestart met als doel het opstellen van een brede Toekomstvisie die ook fungeert als Omgevingsvisie (zoals bedoeld in de Omgevingswet). In een interactief proces met inwoners, ondernemers, organisaties en medewerkers zetten we de lijnen uit richting toekomst. De nieuwe Toekomstvisie kan in 2021 worden vastgesteld door de raad.

Wetsvoorstel kwaliteitsborging voor het bouwen

Het plan is dat de wet op 1 januari 2022, tegelijkertijd met de Omgevingswet, ingaat. Kern van de wet is dat de verantwoordelijkheid voor de bouwkwaliteit bij de bouwer ligt. In De Wolden anticiperen we met de balievergunning al op deze wetsontwikkeling. Verder doen we ervaring op met proefprojecten. De wet zorgt voor verschuiving van werk en verantwoordelijkheid van de gemeente naar de markt. Dit betekent ook dat we voor dat deel van het werk geen leges in rekening mogen brengen.

Wonen

Woningbouwproductie

Landelijk gezien is er een grote vraag naar woningen, door hoogconjunctuur, achterblijvend aanbod en demografische ontwikkelingen. Dit vertaalt zich in een tendens van verhuisbewegingen van de Randstad naar steden zoals Zwolle. Hierdoor neemt niet alleen de druk in de stad Zwolle toe, maar ook in de regio rond Zwolle. Regionale afstemming is van groot belang. In de regio Zwolle werken wij samen aan een verstedelijkingsstrategie. Ook in de regio Zuidwest-Drenthe werken wij veelvuldig samen. Een voorbeeld daarvan is het regionale woningmarktonderzoek.

In afwijking van de landelijke trend was de woningbouwproductie in De Wolden de afgelopen jaren in lijn met de geprognosticeerde behoefte. Wel is zichtbaar dat de woningbouwplannen voor de komende jaren afnemen. Met name de mogelijkheden voor inbreiding of herontwikkeling van bestaande locaties nemen af. Het is daarom noodzakelijk om uitbreidingslocaties te ontwikkelen. Hiervoor is het strategisch woningbouwprogramma ontwikkeld, dat inzicht geeft in de haalbaarheid van uitbreidingslocaties bij de kernen.

Bij de ontwikkeling van locaties is sprake van een toenemende complexiteit. Ontwikkelingen moeten niet alleen snel, maar ook klimaat adaptief, met participatie, duurzaam, energieneutraal en met maatwerk.

Met de grote behoefte aan woningen zijn ook prijzen voor woningen de afgelopen jaren explosief gestegen. Ook de bouwkosten blijven onophoudelijk toenemen. Zowel de loonkosten als materiaalkosten stijgen. Daarnaast vraagt gasloos bouwen ook een extra investering.

Vitaliseren en transformeren vakantieparken

De Wolden werkt aan een programma voor Vitale Vakantieparken. In De Wolden staan 5 à 6 vakantieparken voor de opgave om te transformeren, 5 parken willen vitaliseren en 2 à 3 parken kunnen excelleren.

Bij het vitaliseren van vakantieparken signaleren we een behoefte aan tijdelijke woonruimte. Deze behoefte ligt met name bij 'spoedzoekers', zoals mensen die uit een scheiding komen en op korte termijn woonruimte nodig hebben. Daarnaast hebben ook arbeidsmigranten behoefte aan tijdelijke woonruimte. Hoe groot deze behoefte exact is weten we nog niet. Ook is nog onbekend welk effect het vitaliseren van vakantieparken heeft op de woningmarkt. De provincie Drenthe is daarom samen met de gemeenten en woningcorporaties in Drenthe gestart met een onderzoek, om de behoefte aan flexibele woonruimte in kaart te brengen.

Milieu en duurzaamheid

Afspraken klimaat en Energie: Regionale Energie Strategieën (RES)

Om de doelstellingen zoals afgesproken tijdens de VN Klimaatconferentie in Parijs (2015) te behalen, is er een Klimaat- en Energieakkoord gesloten. Het Rijk doet dit samen met de decentrale overheden en maatschappelijke partners. Dit nieuwe akkoord heeft grotere ambities dan het huidige Energieakkoord. Het doel is het behalen van een CO₂-reductie van 49-55% in 2030 en 80-95% in 2050.

De Wolden participeert in het opstellen van een RES voor de regio Drenthe. In een RES staat een inventarisatie van het huidige energieverbruik in de regio en wat het potentieel (ruimtelijk) is voor hernieuwbare energie (opwekking, opslag en infrastructuur). Ook bevat het een aanbod voor de duurzame warmtebronnen en aanbod voor de hernieuwbare opwek. In 2021 wordt de RES 1.0 vastgesteld, met behulp van swipocratie is in 2021 begin gemaakt om inwoners te betrekken bij de invulling van de RES. De uitkomst wordt verwerkt in de het ontwerp Toekomstvisie die na de zomer van 2021 door de raad zal worden vastgesteld.

Opgave verduurzaming bestaande woningvoorraad

De Wolden participeert in de Drentse Energie Deal met als doel dat we in 2040 in Drenthe energieneutraal wonen en zelfvoorzienend zijn op energiegebied. Er ligt een grote opgave in de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad in De Wolden. Het Drents Energieloket informeert inwoners over acties en financiële middelen (o.a. 'Energiebespaarlening Drenthe') om de particuliere woningvoorraad te verbeteren en duurzame energie op te wekken. De verduurzaming van de voorraad bestaande huurwoningen valt onder de verantwoordelijkheid van de woningcorporaties die actief zijn in De Wolden.

Duurzaamheidslening starters

Vanuit het Actieplan Klimaat & Energie 2021 – 2024 is er jaarlijks € 20.000,- (incl. uitvoeringskosten) beschikbaar voor het blijven verlenen van de duurzaamheidssubsidie voor starters. Dit jaar wordt de verouderde verordening aangepast, onder andere op het gebied van isolatiewaarden.

Warmtetransitie en groen gas

In 2021 moeten alle gemeenten in Nederland een Warmtetransitievisie vaststellen. Hierin staat de route beschreven hoe alle woningen in De Wolden in 2050 aardgasvrij worden. Per wijk of dorp komt er een uitvoeringsplan waarin staat op welke wijze en wanneer de woningen van het aardgas af gaan. In de Wijk wordt onderzocht of Thermische Energie uit Oppervlaktewater (TEO) een goed alternatief kan zijn, daarnaast wordt gekeken welke mogelijkheden er zijn om duurzame gassen (bijvoorbeeld waterstof) op kleine schaal in te zetten in bepaalde gebieden. De Wolden heeft op 20 december 2018 een intentieverklaring Duurzaam gas De Wolden afgesloten met Rendo en N-tra. Het doel is onderzoeken en ontwikkelen van een strategie om in 2030 evenveel duurzaam groen gas 'in te voeden' als er wordt gebruikt (100% groen gas). De bestaande gasinfrastructuur kan hierdoor gebruikt blijven. Als vervanger voor aardgas ziet De Wolden voor veel woningen groengas eventueel in combinatie met een hybride warmtepomp als een goede optie. Om te komen tot voldoende productie van Groengas en draagvlak is een plan van aanpak opgesteld, hierin staat beschreven welke oplossingen en handvatten de Gemeente samen met Rendo en N-tra beschikbaar stellen om de doelstelling te halen.

Het dorp Ansen is uitgekozen door het Rijksprogramma Proeftuinen Aardgasvrije Wijken. Er is een subsidie toegekend van € 2,4 miljoen om over te stappen op groengas in combinatie met hybride warmtepompen voor de verwarming van de woningen. In 2021 wordt een voorstel gemaakt hoe het bedrag vanuit de gemeente beschikbaar wordt gesteld. Het programma heeft een doorlooptijd van 8 jaar. De ervaringen die we in Ansen opdoen, kunnen gebruikt worden voor andere dorpen.

Verduurzaming gemeentelijke gebouwen

In 2021-2022 gaan we verder met het verduurzamen van het gemeentehuis, sporthallen en de gemeentewerf. Waar de traditionele verlichting nog aanwezig is, wordt deze de komende jaren vervangen door ledverlichting. Per gebouw wordt bij onderhoudswerkzaamheden extra aandacht besteed aan het na-isoleren van muren en vloeren. Ook bij het vervangen van daken worden zonnepanelen geplaatst of voorbereidingen getroffen zodat deze aanbracht kunnen worden.

Voor de scholen wordt een integraal huisvestingsprogramma opgesteld waarin verdere verduurzaming wordt meegenomen. Zie hiervoor ook de informatie in programma 6 Ontwikkelt met Kleur en Talent. Daarbij maken we gebruik van het provinciale 'Ontzorgingsprogramma verduurzaming maatschappelijk vastgoed Drenthe 2021-2023'.

Na de scholen rest nog de aanpak van de brandweerkazernes.

Groene leges

Voor het plaatsen van bijvoorbeeld kleine windturbines en grondgebonden zonnepanelen moet een vergunning aangevraagd worden bij de gemeente. Om duurzame stappen op dit gebied te stimuleren wordt er door het Versnellingsteam Gemeenten van de Expeditie energieneutraal wonen in Drenthe dit jaar onderzoek gedaan naar de invoering van groene leges. De provincie trekt dit project.

Stikstof

In veel Natura 2000 gebieden is de stikstofdepositie te hoog. De rechter heeft bepaald (PAS uitspraak) dat er geen extra stikstofdepositie mag plaatsvinden waardoor de vergunningverlening voor woningbouwprojecten, infrastructuur en allerlei bedrijven is stilgevallen. Het Rijk werkt nu aan een wettelijke regeling om de stikstofuitstoot in diverse bedrijfstakken te verminderen.

Tegelijkertijd werken provincies aan een gebiedsgerichte aanpak om de uitstoot in de buurt van natuurgebieden te verminderen.

Klimaat

Klimaatbestendig

Klimaatverandering leidt tot hogere temperaturen, nattere winters, heftigere buien en een kans op drogere zomers, ook in De Wolden. In 2018 hebben de koepels hiervoor het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie ondertekend. De afspraken uit het akkoord zijn uitgewerkt in het Deltaplan Ruimtelijk Adaptatie (DPRA). Het DPRA is de leidraad voor ons om als doel te bereiken dat onze gemeente in 2050 klimaatrobust is ingericht. Het Deltaplan is opgebouwd volgens 7 ambities die we vanuit het samenwerkingsverband Fluvius oppakken.

In 2022 gaan we aan de slag om uitvoering te geven aan de opgestelde strategie en bijbehorend uitvoeringsprogramma om de openbare ruimte klimaatbestendiger te maken.

Beleidsdoelen

Gelet op de beoogde maatschappelijke effecten uit het programma 'Duurzaam Leven in De Wolden', stelt het college zich de volgende doelen.

Ruimtelijke ontwikkeling

- Goed voorbereiden op de nieuwe Omgevingswet conform de kaders van het Ambitiedocument Omgevingswet De Wolden.
- Faciliteren dat de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit behouden blijft in tijden van ontgroening, vergrijzing en groei.
- Een veilige, aantrekkelijke en gezonde leefomgeving behouden.
- Ruimte scheppen voor dynamiek en innovatie, met behoud van de omgevingskwaliteit.

Wonen

- Uitvoering geven aan de beleidsdoelen van het Woonplan 2017-2022:
  - betaalbare woonruimte realiseren of laten realiseren in zowel huur als koop;
  - kansen voor nieuwbouw benutten met behulp van een strategisch woningbouwprogramma;
  - langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen mogelijk maken;
  - samen met de corporatie een monitor ontwikkelen die de belangstelling naar sociale huurwoningen monitort om de benodigde kernvoorraad te bepalen en afspraken te maken over verkoop, nieuwbouw en transformatie van sociale huurwoningen.
- Eigenaren/VVE's van niet-vitale vakantieparken zonder recreatieve potentie ondersteunen bij een nieuw perspectief voor hun park buiten de recreatiesector te vinden.
- Ondernemers van (vitale) vakantieparken met recreatieve potentie de ruimte geven om toekomstbestendigheid te worden/blijven en te excelleren.

Milieu en duurzaamheid

- Inventariseren van het huidige energieverbruik in de regio en wat het potentieel (ruimtelijk) is voor hernieuwbare energie (opwekking, opslag en infrastructuur).
- Het opstellen van een aanbod voor de duurzame warmtebronnen en aanbod voor de hernieuwbare opwek.
- Het geven van het goede voorbeeld als gemeente.
- Meewerken aan het tot stand brengen van energiezuinige woningen met lage energielasten.
- De CO₂-uitstoot verder verlagen voor een gezonde leefomgeving.
- Inwoners en bedrijven stimuleren om gezamenlijk aan de slag te gaan met lokale energie-initiatieven.
- Streven om alle woningen in 2040 energieneutraal te hebben.
- In 2030 willen we evenveel duurzaam gas invoeden als we gebruiken (100% groen gas).

Klimaatbestendig

- Samen met buurgemeenten en waterschap kwetsbaarheden klimaatverandering verminderen door uitvoering te geven aan de adaptatiestrategie en het uitvoeringsprogramma.
- Werken aan een klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte.
- Werken aan een doelmatige waterketen (winning-gebruik-zuivering).

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen zijn de volgende verbonden partijen betrokken:

- Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD) te Assen

Bij de RUD spelen de komende jaren een aantal ontwikkelingen die voor onze gemeente van invloed zijn. Deze worden hieronder puntsgewijs toegelicht:

- De komst van de Omgevingswet op 1 januari 2022 is een belangrijke beleidsmatige ontwikkeling die zorgt voor nieuwe opgaven waardoor er de komende jaren veel van gemeenten, provincie en RUD zal worden gevraagd.
- Parallel aan de invoering van de Omgevingswet wordt een beleidsvernieuwing op het gebied van bodembeleid doorgevoerd. Deze beleidsvernieuwing brengt een verschuiving van taken tussen provincie en gemeenten met zich mee.
- Zowel de uitkomsten van de evaluatie van de Gemeenschappelijke Regeling waarin de evaluatie van de Drentse Maat is meegenomen als de actualisatie van het inrichtingenbestand zullen effect gaan hebben op de deelnemersbijdragen.
- Vanaf 2021 is er een nieuw landelijk programma Versterking omgevingsveiligheid 2021-2024. Een wezenlijke verandering daarbij is dat vanaf 2021 alle individuele Drentse gemeenten (gemeentefonds) en de provincie (provinciefonds) de middelen voor uitvoering van deze taken via een decentralisatie uitkering ontvangen voor de versterking van omgevingsdiensten (RUD).
- Ten behoeve van de inventarisatie van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) bij de provinciale inrichtingen is in 2019 door de drie noordelijke omgevingsdiensten FUMO (Friesland), ODG (Groningen) en de RUD Drenthe een projectplan opgesteld. Specifiek willen de provincies voor 1 januari 2021 per inrichting inzage hebben in de aanwezige, gebruikte en naar lucht geëmitteerde ZZS. Om te bepalen op welke wijze met ZZS door de gemeenten moet worden omgegaan is de volgende stap. Met betrekking tot de luchtd advisering ziet de RUD al geruime tijd een stijging in behoefte aan advisering op dit gebied. De stijging heeft onder andere te maken met ontwikkelingen rondom deze ZZS in het luchtdossier, steeds meer situaties waar bedrijvigheid

en wonen/recreatie dicht op elkaar zitten en de toenemende betrokkenheid van de burger. Dit leidt tot hogere kosten om het formatief tekort binnen de RUD op dit taakveld op te lossen.

- Extra benodigde BOA-capaciteit door een toename in het aantal strafrechtelijke toezichtzaken.
- In nauwe samenwerking met alle deelnemers en RUD zijn de eerste stappen gezet om een uniform uitvoerings- en handhavingsbeleid in Drenthe vorm te gaan geven.
- Daarnaast gaat de RUD verder met de doorontwikkeling van het Risicogericht toezicht, het zaakgericht werken en verbetering van de (bodem)informatievoorziening.

Beleidsindicatoren

De gemeente is op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording verplicht om beleidsindicatoren op te nemen.

Vooralsnog is gestart met de vermelding van de verplichte basisset. Omdat zowel het bestuur als de organisatie de uitkomsten nog moeten duiden, vergt het enige tijd om ook de beleidsdoelen en eventueel de speerpunten hierop aan te passen.

'Duurzaam leven in De Wolden'			
Beleidsindicator	Jaar	De Wolden	Nederland
Hernieuwbare elektriciteit in %	2018	7,2	17,6
Hernieuwbare energie in %	2018	5,0	7,4
Nieuwgebouwde woningen aantal per 1.000 woningen	2020	8,0	8,9
Hernieuwbare elektriciteit Zonnestroom in Tera Joule	2019	48	Geen data
Woningen met zonnepanelen in %	2019	30,5	12,3

Hernieuwbare elektriciteit:

Aandeel elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa van het totale elektriciteitsverbruik.

Hernieuwbare energie:

Aandeel nieuwe energie (zon, wind en warmte) van het totale energieverbruik.

Hernieuwbare elektriciteit:

Tera Joule staat eenheid van energie. Voor heel Nederland is dit 18.000 TJ (of wel 18 Peta Joule).

Speerpunten

7.4 - Milieubeheer

Activiteit	Bijdrage aan Regionale UitvoeringsDienst (RUD).				
Gevolgen voor de inwoners	Samenwerken om de kwaliteit van de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving van milieu gerelateerde uitvoeringstaken te verbeteren met als doel een schone en veilige woon- en leefomgeving in Drenthe.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	Pm	Pm	Pm	Pm	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

Bij de RUD spelen ontwikkelingen die van invloed zijn op de hoogte van de gemeentelijke bijdrage aan de RUD in onze meerjarenbegroting:

- De bijdrage aan de RUD wordt als gevolg van de indexering met 2,3% verhoogd.
- De uitkomsten van de evaluatie van de Gemeenschappelijke Regeling inclusief de evaluatie van de Drentse Maat.
- De actualisatie van het inrichtingenbestand zullen effect gaan hebben op de deelnemersbijdrage.

- Bijdrage omgevingsveiligheid. Het nieuwe programma Omgevingsveiligheid wordt via de decentralisatie-uitkering via het gemeentefonds vergoed.
- Toename werkzaamheden primaire taken (BOA-capaciteit, extra luchtadviseur en het actueel houden van het inrichtingenbestand). Dit betekent een verhoging van de bijdrage aan de RUD.
- Verhoogde bijdrage door aanvullende kosten zoals het verbeteren van de informatievoorziening, aanbestedingstraject nieuw zaakstelsel, thuiswerkfaciliteiten (laptopconcept) i.v.m. Covid-19.
- Verschuiving bodemtaken van provincie naar gemeente als gevolg van de invoering van de Omgevingswet. Dit veroorzaakt een toename in de bijdrage aan de RUD.

Het werken onder de Omgevingswet zal leiden tot meerkosten. Op basis van een recent onderzoek laten de eerste indicatieve cijfers zien dat dit tot een aanzienlijke kostenstijging kan leiden (10 - 12%). Ten aanzien van de getoonde uitkomsten van dit recente onderzoek over de financiële impact van de Omgevingswet is eerst nader onderzoek nodig, zoals gezegd is nog veel onduidelijk.

Wat dit per saldo betekent is momenteel nog niet bekend. Daarom nemen we voor nu een structurele Pm-post op. Bij het opmaken van de begroting 2022 komen we met een concreter financieel effect.

8.1 – Ruimtelijke ordening

Activiteit	Project implementatie Omgevingswet.				
Gevolgen voor de inwoners	Versnelling en verbetering besluitvorming m.b.t. ruimtelijke ontwikkelingen, meer ontwikkelkansen en meer maatwerk.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	€ 45.000	-	-	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

Hoewel de invoeringsdatum al enkele malen is verzet verwachten we dat de Omgevingswet op 1 januari 2022 wordt ingevoerd. Dit blijft een groot beslag leggen op de medewerkers, ook na 1 januari. Dit geldt voor de reguliere werkzaamheden, maar ook de nieuwe initiatieven moeten op een nieuwe manier uitgevoerd worden. Door de grote opgaven in 2021 is het noodzakelijk om een aantal zaken in 2022 op te pakken. Dit is ook mogelijk, aangezien de huidige bestemmingsplannen in eerste instantie van kracht zijn. Echter nieuwe initiatieven krijgen vorm binnen het regiem van de Omgevingswet.

Het voorbereiden op deze wet doen we bij voorkeur met eigen medewerkers, zodat we kennis en draagvlak opbouwen. Het komende jaar vraagt om een extra inzet op de nieuwe manier van werken, participatie, het scholen van medewerkers, aanpassen van informatiesystemen en om inwoners, bedrijven en andere stakeholders nog actiever te betrekken bij het proces. Voor 2022 was nog geen budget gereserveerd en is een budget nodig van € 45.000.

8.1 – Ruimtelijke ordening

Activiteit	Toepassen 'Ja, tenzij' principe op het gebied van de leefomgeving.				
Gevolgen voor de inwoners	Meer maatwerk in de dienstverlening met betrekking tot de leefomgeving.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	€ 60.000	-	-	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

We zien steeds meer de behoefte aan maatwerk dienstverlening op het gebied van de fysieke leefomgeving. Dit komt tot uiting in het 'ja, tenzij' principe dat we hanteren conform het collegeprogramma en de visie Dienstverlening. We voorzien geen afname in aantal initiatieven, juist met de Omgevingswet zien we eerder een toename. Wat de personele gevolgen zijn van de invoering van de Omgevingswet en de WKB is nu nog niet duidelijk. De verwachting is dat de invoering van de WKB leidt tot minder personele inzet, wat weer ruimte geeft voor de ja, tenzij-aanvragen.

Echter de vrijkomende capaciteit moet wel passen bij de competenties die nodig zijn voor de Omgevingswet (meer adviseren en meer maatwerk).

We willen ook in 2022 voorzien in de behoefte aan maatwerkdienstverlening die er al enkele jaren is in De Wolden. We voeren in 2021 een impactanalyse uit die ons meer inzicht kan geven in de totaal benodigde personeelscapaciteit vanwege de invoering van de Omgevingswet en de Wkb. De resultaten daarvan nemen we mee in de kadernota 2023-2026.

8.3 – Wonen en bouwen

Activiteit	Aanpassing legesinkomsten vanwege invoering Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) en Omgevingswet.				
Gevolgen voor de inwoners	Wijziging van landelijke wetgeving heeft tot gevolg dat er minder leges in rekening kunnen worden gebracht bij aanvragen omgevingsvergunningen.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	Pm	Pm	Pm	Pm	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

De Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) en de Omgevingswet worden op 1 januari 2022 ingevoerd. De Wkb zorgt voor verschuiving van werk en verantwoordelijkheid van de gemeente naar de markt. Dit betekent ook dat we voor dat deel van het werk geen leges in rekening mogen brengen. Een voorlopige schatting is een minderopbrengst van 25 %. De Omgevingswet vraagt van ons meer maatwerk en meer snelheid bij vergunningverlening. Ook kan de gemeente keuzes maken die bijvoorbeeld leiden tot het vergunningsvrij toestaan van bepaalde ruimtelijke ingrepen. Dit heeft gevolgen voor de legesinkomsten en de personeelsinzet.

In 2021 voeren we een impactanalyse uit om zicht te krijgen op de financiële en personele gevolgen van invoering Omgevingswet en Wkb. De resultaten daarvan nemen we mee in de kadernota 2023-2026.

Beleidsdocumenten

Algemeen

- [Toekomstvisie 2005-2020](#), vastgesteld d.d. 22 december 2005.
- [Raadsbreed Programma 'Samen verantwoordelijk' 2018-2022](#), maart 2018.
- [Collegeprogramma 2018-2022 'Duurzaam, doen en dichtbij'](#), mei 2018.

Ruimtelijke Ontwikkeling

- [Structuurvisie De Wolden 2010-2030](#), vastgesteld in maart 2011.
- [Nota Grondbeleid gemeente De Wolden 2019-2022](#).
- [Welstandsnota 2013](#), vastgesteld 13 december 2012.
- (facet)Bestemmingsplannen en beheersverordeningen.
- [Ambitiedocument Vitaal Platteland](#), vastgesteld door de raad op 12 juni 2014.
- [Landschappelijk Ontwikkelings Kader](#), vastgesteld door de raad op 29 november 2012 (aangevuld met deel 4 Wind- en zonne-energie in oktober 2017).
- [Ambitiedocument Omgevingswet De Wolden](#), vastgesteld door de raad op 25 januari 2018.

Wonen

- [Woonplan 2017-2022](#), vastgesteld 6 juli 2017.
- [Regionale woonvisie Zuidwest Drenthe](#), vastgesteld 30 oktober 2012.
- [Kadernotitie Vitale Vakantieparken](#), vastgesteld 30 november 2017.

Milieu & Duurzaamheid

- [Actieplan Klimaat & energie 2021-2024](#) vastgesteld door de raad op 29 oktober 2020.
- [Beleidsnotitie Alternatieve Energiebronnen](#), vastgesteld 29 september 2016.
- [Nota Bodembeheer](#), vastgesteld door de raad op 13 september 2012.
- [Geurgebiedsvisie](#), vastgesteld door de raad op 10 juni 2010.

Riolering

- Watertakenplan De Wolden 2016-2021, vastgesteld door de raad op 26 november 2015.

Taakstelling en lopende projecten

Niet van toepassing.

Financiële mutaties exploitatie

De volgende financiële mutaties zijn aangeleverd (inclusief speerpunten):

Product	2022	2023	2024	2025
Lasten				
7.4 - Bijdrage RUD	Pm	Pm	Pm	Pm
8.1 - Project implementatie Omgevingswet	45.000	0	0	0
8.1 - Formatie principe 'Ja, tenzij'	60.000	0	0	0
Totaal lasten	105.000	Pm	Pm	Pm
Baten				
8.3 - Verlaging inkomsten bouwleges - Wkb	Pm	Pm	Pm	Pm
8.3 - Verlaging inkomsten bouwleges - implementatie Omgevingswet	Pm	Pm	Pm	Pm
Totaal baten	Pm	Pm	Pm	Pm
Saldo (+ = nadeel en - = voordeel)	105.000	0	0	0

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

Investerings

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen investeringen programmabegroting 2022-2025

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	
Diverse rioleringsprojecten:			
- Vervanging electr.pompen en schakelkasten	2022	€ 350.000	
- Afkoppelen verhard oppervlak	2022	€ 100.000	
- Ad hoc vervangingsmaatregelen riolering	2022	€ 250.000	

Deze investeringen zijn opgenomen in het huidige watertakenplan (2016-2021). Dit jaar wordt het watertakenplan geactualiseerd. De pompen en schakelkasten van de drukriolering in het buitengebied raken op het einde van hun levensduur en zijn toe aan vervanging of renovatie. Dit wordt net als in voorgaande jaren in 2022 verder doorgezet. Daarnaast wordt met het afkoppelen van verhard oppervlak de riolering ontlast, zodat er minder wateroverlast optreedt bij heftige buien. Ook wordt in 2022 weer een aantal rioolstrengen vervangen, waarvan uit inspectie is gebleken dat deze aan het einde zijn van hun levensduur.

Programma 04 - De Wolden onderneemt

De Wolden Onderneemt is het programma dat zich richt op de ontwikkeling van de lokale economie en recreatie & toerisme.

Programmahouder: Gerrie Hempen

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden?

Lokale Economie

De Wolden is een plattelandsgemeente, gunstig gelegen in de economische groeiregio Zwolle. De inwoners zijn zeer ondernemend, wat tot uiting komt in het hoge aantal inschrijvingen in de Kamer van Koophandel (2.650 op 24.300 inwoners). Het overgrote deel van de bedrijven heeft minder dan 10 medewerkers en valt dus in de categorie kleinbedrijf. Opvallend is het hoge aantal ZPP-ers in De Wolden. Dat is 31,7% van het aantal bedrijven. Landelijk is dit 11,5%.

Als je kijkt naar aantal banen zijn de grootste sectoren:

- Industrie (13,3%)
- Landbouw (15,1%)
- Handel (18,7%)
- Collectieve dienstverlening (24,9%)
- Zakelijke dienstverlening (24,6%)

Agrarische sector

De agrarische sector is als grootste grondgebruiker voor De Wolden zowel economisch als ruimtelijk belangrijk. Volgens het CBS waren er in 2020 363 agrarische bedrijven in De Wolden waarvan 242 melkveehouderijen, 41 akkerbouwbedrijven, 21 pluimveehouderijen, 20 varkens-

houderijen en 39 overige sectoren en mengvormen. Hoewel de Nederlandse agrarische sector tot de wereldtop behoort en de laagste impact op het milieu heeft per kg product, zijn er ook forse opgaven voor de sector o.a. als het gaat om stikstofuitstoot, biodiversiteit en verdere verduurzaming.

De Wolden meer op de kaart

Wij willen De Wolden als ondernemende gemeente beter op de kaart zetten. Dat doen we op verschillende manieren zoals beschreven in het collegeprogramma. We gaan het ondernemersklimaat versterken door ondernemers meer met elkaar te verbinden, zowel digitaal via de Bundelingsapp, in persoon en via netwerken. We bieden ruimte aan (toekomstige) ondernemers voor vestiging, ontwikkeling en verduurzaming. De dienstverlening aan ondernemers moet van hoge kwaliteit zijn. En nagenoeg alle huizen en gebouwen in De Wolden hebben toegang tot snel internet.

Toerisme en recreatie

De Wolden is een toeristische gemeente. Het Dwingelderveld, Reestdal, Boswachterij Ruinen en de typisch Drentse dorpen zijn belangrijke toeristische trekpleisters. Verder is De Wolden gelegen in een regio met trekkers als Nationale Parken, attractiepark Slagharen, Wildlands, Drents Museum en Giethoorn. Er zijn ongeveer 150 bedrijven die overnachtingsmogelijkheden bieden (bron: cijfers Toeristenbelasting 2019 De Wolden). Volgens de cijfers in het meest recente Ecorys rapport, zijn er in De Wolden circa 850 werkzame personen direct gelieerd aan de sector. Het aandeel in het totale aantal werkzame personen in De Wolden is 10,5%, net iets boven het Drents gemiddelde van 8,5%.

We stimuleren het toerisme en de recreatie ter versterking van de lokale economie, werkgelegenheid en het voorzieningenniveau. We bieden ruimte voor innovatie aan ondernemers die inspelen op actuele trends en ontwikkelingen.

Samenwerking

Om de doelen in dit programma te halen werken we veel samen met andere organisaties. De belangrijkste samenwerkingspartners zijn:

- Ondernemersplatform De Wolden en ondernemersverenigingen

Het Ondernemersplatform is onze vaste overlegpartner voor het economisch beleid en de uitvoering ervan. In het platform zijn vertegenwoordigd de ondernemersverenigingen van Ruinen, Ruinerwold, Koekange en Zuidwolde. En daarnaast zijn vertegenwoordigd: LTO Zuidwest-Drenthe, Gebiedspromotie Zuidwest-Drenthe/De Wolden (toerisme), Bruisend ZP De Wolden (zelfstandig professionals), de Woldense afdeling van Koninklijke Horeca Nederland en de Vrouwelijke Ondernemers van De Wolden.

Het Economisch Actieplan 2018-2022 is in samenspraak met het platform tot stand gekomen. In 2020 is onderzocht hoe het Ondernemersplatform functioneert en hoe de relatie met de gemeente is. Uit het onderzoek volgde een aantal aanbevelingen, zo komt er een jaaragenda met actuele onderwerpen die door de ondernemers zelf aangedragen worden. Ook is besloten om thema-avonden voor ondernemers te organiseren. In 2021 gaan we aan de slag met de aanbevelingen.

- Gebiedscoöperatie Zuidwest Drenthe

De gebiedscoöperatie Zuidwest Drenthe is een samenwerkingsverband tussen overheden, onderwijs, ondernemers en omwonenden. De gebiedscoöperatie ontwikkelt innovatieve projecten om de regionale economie, duurzaamheid en leefbaarheid in de regio te verbeteren. Bijvoorbeeld het project Verwaarden van groene reststromen.

Opgericht in 2015 heeft de gebiedscoöperatie nu de volgende leden: Terra MBO Meppel, Waterschap Drents Overijsselse Delta, gemeente De Wolden, gemeente Hoogeveen, gemeente Westerveld, Rendo, Ondernemersplatform De Wolden, Stichting Welzijn De Wolden, LTO Noord-afdeling Zuidwest-Drenthe, Recreatieschap Drenthe en Rabobank het Drentse Land.

- Regio Zwolle

De Regio Zwolle is een licht en flexibel bestuurlijk samenwerkingsverband van 22 gemeenten en vier provincies. Het is een vernieuwende vorm van samenwerken waarbij de inhoud van de samenwerking tussen ondernemers, onderwijs, maatschappelijke organisaties en overheid voorop staat. In de Economic Board zetten ondernemers, overheden en onderwijs de hoofd-

lijnen uit om de economische ontwikkeling van de regio aan te jagen. Kennispoort biedt ondersteuning aan ondernemers die willen ontwikkelen en innoveren.

In 2018 is Regio Zwolle een nieuwe koers ingeslagen met een Nieuwe Agenda. Door de focus te richten op vijf vraagstukken kan de regio de lobby- en marketinginstrumenten beter inzetten en ook meer ruimte bieden aan het verbinden van de partners en organisaties. De vraagstukken zijn: Economie, Menselijk Kapitaal, Bereikbaarheid, Energie en Leefomgeving.

In 2020 heeft Regio Zwolle een Regio Deal gesloten met het Rijk om de brede welvaart in Regio Zwolle te vergroten en om te werken en te investeren in vijf opgaven: circulair en innovatief ondernemen, de arbeidsmarkt van de toekomst, een klimaatbestendige leefomgeving, een schaa sprong van stad en land in balans en de governance van Regio Zwolle.

Regio Zwolle werkt aan de ambitie om 4^e economische topregio van Nederland te worden. Daartoe is onder andere een start gemaakt met de voorbereidingen voor het opstellen van een Strategisch Investerings- en Ontwikkelprogramma, om daarmee in te kunnen spelen op toekomstige financiële kansen vanuit het Rijk en Europa. Daarnaast wordt gewerkt aan een Verstedelijkingsstrategie Regio Zwolle, gericht op de groei van wonen en werken. De analysefase daarvoor is afgerond, van waaruit verschillende scenario's zijn beschreven die in de volgende fase moeten worden uitgewerkt. Binnen deze strategie moet ook samenhang worden aangebracht met andere ontwikkelingen die ruimtelijk impact hebben, zoals het thema bereikbaarheid en duurzaamheid/RES.

- Recreatieschap, Marketing Drenthe en partners in Zuidwest Drenthe
Het Recreatieschap is een samenwerkingsverband van de Drentse gemeenten en de gemeente Ooststellingwerf. Het adviseert en ondersteunt de gemeenten met betrekking tot beleid en projecten, waaronder het project Vitale Vakantieparken Drenthe (samen met de provincie). Verder beheert het Recreatieschap de wandel- en fietsknooppuntennetwerken in Drenthe, waaronder die in De Wolden. In 2020 verhuisde het Recreatieschap van Diever naar het voormalige Planetron in Dwingeloo. Het pand wordt gedeeld met Marketing Drenthe en de Task force vitale vakantieparken. Dit zal de onderlinge samenwerking op verschillende vlakken ten goede komen. De regionale samenwerking Zuidwest-Drenthe heeft een extra impuls gekregen door het verkrijgen van een LEADER-subsidie voor het project 'gezamenlijke marketingagenda Zuidwest-Drenthe'. Dat project is in 2019 gestart en loopt tot de zomer van 2021.
- Vereniging Gebiedspromotie De Wolden
Samen met de ondernemers en de toeristisch regisseurs van de vereniging Gebiedspromotie De Wolden zetten we het toeristisch aanbod op de kaart als onderdeel van de bestemming Drenthe. We doen dit in afstemming met samenwerkingspartners in Zuidwest Drenthe en Marketing Drenthe. We sluiten aan bij hun campagnes en maken gebruik van hun huisstijl.
- Leader
Gemeente De Wolden participeert in Leader Zuidwest Drenthe waarvan de provincie Drenthe regievoerder is. Dit Leader programma is gericht op versterking van de vrijetijdseconomie in Zuidwest Drenthe. Het Leaderprogramma is met twee jaar verlengd en loopt door tot en met 2022.
- Regionaal Landschap Drents Friese Grensstreek
Dit samenwerkingsverband heeft als doel om de Nationale Parken Dwingelderveld en Drents Friese Wold, en het natuurgebied Holtingerzand te beheren, in te richten en door te ontwikkelen, in samenhang met het tussenliggende gebied. Dat gebeurt door de volgende partners: twee provincies, vier gemeenten, een waterschap, de terreinbeherende organisaties, de vrijetijdssector en de agrarische sector. Gezamenlijk proberen we subsidie te krijgen uit de regeling Nationale Parken Nieuwe Stijl, voor een betere verbinding tussen natuur, landschap en recreatie.

Trends en ontwikkelingen

Diverse trends & ontwikkelingen

De regionale economie en vrijetijdseconomie zijn onderhevig aan diverse meer algemene trends en ontwikkelingen, zoals:

- Vergrijzing, ontgroening en krimp beroepsbevolking.

- Meer flexibele arbeidsmarkt.
- Opkomst cottage industry: bedrijven die wonen en werken combineren en daarvoor graag het platteland opzoeken.
- Energietransitie en circulaire economie.
- Globalisering en de tegenbeweging globalisering.

Deze ontwikkelingen vragen aanpassingen van bedrijven maar bieden ook nieuwe marktkansen.

Dorpscentra en lokale detailhandel staan onder druk

We constateren dat voorzieningen in de dorpen onder druk staan. Dat geldt zowel voor maatschappelijke voorzieningen als voor commerciële voorzieningen. Dat heeft te maken met de veranderende bevolkingssamenstelling, maar ook met schaalvergroting, de toegenomen automobilititeit en digitalisering. De digitalisering en ontwikkeling naar meer online aankopen vindt versneld plaats. Het is van belang dat ondernemers inspelen op veranderende omstandigheden, zoals het nieuwe winkelen en de zich voortdurend ontwikkelende consumentenvraag. Winkelgebieden worden compacter en gebouwen worden herontwikkeld en/of krijgen een nieuwe bestemming.

Bedrijventerreinen

Er is behoefte aan nieuwvestiging op de bedrijventerreinen Ruinen en Ruinerwold. Om in deze behoefte te kunnen voorzien wordt gewerkt aan de uitbreiding van deze bedrijventerreinen en het toekomstbestendig maken ervan. Voor Zuidwolde loopt een behoefteonderzoek. Mogelijk leidt dit ertoe dat ook voor Zuidwolde zal worden gewerkt aan uitbreiding van het bedrijventerrein.

Agrarische sector: kringlooplandbouw, klimaatadaptatie en stikstof

Het zijn spannende tijden voor de agrarische sector. Het Rijk wil toe naar meer kringloop- en natuurinclusieve landbouw. Om de natuurdoelen in Natura 2000 gebieden te kunnen halen moet de stikstofuitstoot, ook bij de landbouw, verminderen. Een andere belangrijke ontwikkeling voor de landbouw is klimaatverandering. Het wordt warmer, er komen meer droge periodes en de neerslag komt vaker in heftige buien. Dat vraagt om aanpassingen van de bedrijfsvoering.

Bovengenoemde ontwikkelingen kunnen grote gevolgen hebben voor de agrarische bedrijven in De Wolden en de hele agrifoodsector. In een motie aangenomen op 7 november 2019 geeft de gemeenteraad opdracht aan het college om te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de overgang naar een toekomstgerichte landbouw te bevorderen. In 2020 besloten college en raad samen om dit aan te pakken volgens de 3DeWolden methode: dialoog, debat, besluitvorming, waarbij de raad dus eerst het voortouw neemt.

Toerisme en recreatie

Voordat het coronavirus toesloeg zat de vrijetijdseconomie in de lift. De trend was een stijgende vraag naar luxere vakanties, meer huisjesovernachtingen. De kampeeroovernachtingen deden het juist minder goed. De toeristen willen meer gemak en een deel wil bewuster en duurzamer op reis. Daarbij is men meer op zoek naar pure authentieke belevingen. Door Corona trok afgelopen zomer de binnenlandse kampeersector juist sterk aan en zaten alle campings vol. Daarnaast zien we ook een andere ontwikkeling, de workation, vakantie houden en werken tegelijk.

Voor Drenthe en De Wolden bieden de inwoners uit de herkomstlanden Duitsland en België nog steeds kansen. Met een kwalitatief goed en onderscheidend aanbod kan onze vrijetijdssector de concurrentie aangaan. Onder de voorwaarden dat de marketing goed verzorgd is, er op regionaal niveau nauw wordt samengewerkt, het aanbod goed (online) vindbaar is en men het gevoel heeft 'veilig' en relatief vrij te kunnen recreëren in Drenthe.

De coronacrisis heeft een behoorlijke impact op de evenementen branche en culturele instellingen. Het is voornamelijk niet duidelijk wanneer en onder welke voorwaarden evenementen weer plaats kunnen vinden en culturele instellingen weer open mogen. Het voortbestaan van deze bedrijven en instellingen is allerm minst zeker. Aan de andere kant heeft Covid-19 geleid tot een grotere belangstelling voor wandelen en buitenrecreatie en biedt dus ook kansen voor nieuwe activiteiten in de Wolden.

We blijven een ondernemende gemeente die nieuwe initiatieven positief tegemoet treedt en die mee wil werken om kansen te benutten. Daarom werken we aan een nieuw facetbestemmingsplan voor recreatiebedrijven. We staan open voor initiatieven, zoals een onderscheidende en vernieuwende hotelvoorziening evenals andere bijzondere verblijfsaccommodaties die een toevoeging zijn aan het toeristisch profiel van (Zuidwest-)Drenthe en De Wolden. Verder zien

we nog steeds kansen voor bedrijven die camperplaatsen aanbieden, gesitueerd nabij toeristische trekpleisters.

Het aantrekken van toeristen levert een positieve bijdrage aan de economie van De Wolden, maar er zijn ook negatieve effecten zoals toenemende drukte en soms (verkeers)overlast. Met name tussen het Dwingelderveld en Ruinen vraagt een goede balans tussen toerisme en leefbaarheid om extra aandacht.

Beleidsdoelen

Gelet op de beoogde maatschappelijke effecten uit het programma 'De Wolden onderneemt', stelt het college zich de volgende doelen:

Doelen lokale economie

- Stimuleren van bedrijvigheid.
- Bijdragen aan het aantrekkelijk houden van het winkelgebied.
- Bijdragen aan het verbeteren van het ondernemers- en vestigingsklimaat.
- Onderhouden van een goede relatie met het bedrijfsleven.
- Streven naar een ondernemersgerichte dienstverlening.
- Draadloze communicatiekanalen faciliteren.
- Toekomstgericht opleiden van de beroepsbevolking.
- Bevorderen van de overgang naar een toekomstgerichte landbouwsector.

Doelen toerisme en recreatie

- Stimuleren van toerisme en recreatie in De Wolden. Om het ambitieniveau te duiden, streven we samen met de sector, naar groei van de bestedingen boven het Drents gemiddelde.
- Bijdragen aan het leefklimaat voor onze inwoners door de aanleg van recreatievoorzieningen te stimuleren/realiseren. Dit draagt indirect bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen zijn de volgende verbonden partijen betrokken:
- Recreatieschap Drenthe te Dwingeloo - taakveld 05.70.

Beleidsindicatoren

De gemeente is op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording verplicht om beleidsindicatoren op te nemen.

Vooralsnog is gestart met de vermelding van de verplichte basisset. Omdat zowel het bestuur als de organisatie de uitkomsten nog moeten duiden, vergt het enige tijd om ook de beleidsdoelen en eventueel de speerpunten hierop aan te passen.

'De Wolden onderneemt'			
Beleidsindicator	Jaar	De Wolden	Nederland
Functiemenging in%	2019	45%	53,2%
Vestigingen (van bedrijven) per 1.000 inwoners 15-64 jr	2019	186	151,6
Banen per 1.000 inwoners 15-64 jr	2019	566,6	792,1
Netto arbeidsparticipatie in % van de beroepsbevolking	2019	69,9%	68,8%

Functiemenging: De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen nul (alleen wonen) en honderd (alleen werken). Bij een waarde van vijftig zijn er evenveel woningen als banen.

Speerpunten

3.1 - Economische ontwikkeling

Activiteit	Toekomstbestendig maken bedrijventerreinen.				
Gevolgen voor de inwoners	Aantrekkelijke vestigingsplaats voor ondernemers en behoud/uitbreiding van werkgelegenheid.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	€ 10.000	€ 10.000	-	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

In opdracht van de Regio Zwolle en de provincie Drenthe is onderzoek gedaan naar de toekomstbestendigheid van de bestaande bedrijventerreinen. Om de bedrijventerreinen toekomstbestendig te maken zijn aanbevelingen gedaan. Om deze aanbevelingen om te kunnen zetten in concrete maatregelen, of ondernemers te stimuleren om maatregelen te nemen, is behoefte aan middelen voor communicatie en procesbegeleiding.

3.1 - Economische ontwikkeling

Activiteit	Uitvoeringsbudget economisch actieplan.				
Gevolgen voor de inwoners	Versterken ondernemersklimaat en behoud en/of uitbreiding van werkgelegenheid.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Het Economisch Actieplan wordt geactualiseerd in 2021. Om uitvoering te kunnen geven aan het geactualiseerde Economisch Actieplan vanaf 2022 is, net als bij het vorige actieplan, uitvoeringsbudget nodig. Dit is bedoeld voor communicatie, bijeenkomsten, inhuur experts voor bepaalde activiteiten, mogelijk uitvoeren onderzoek.

3.1 - Economische ontwikkeling

Activiteit	Corona Herstelplan.				
Gevolgen voor de inwoners	Versterking en behoud lokaal ondernemerschap.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	€ 25.000	€ 25.000	-	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

De uiteindelijke gevolgen van Covid-19 zijn niet goed voorspelbaar zolang beperkende maatregelen noodzakelijk zijn om het virus in te dammen. Met name in de horeca en detailhandel is de impact groot. Er wordt vanuit het Rijk en het Interprovinciaal Overleg op dit moment gewerkt aan een Uitvoeringsagenda herstel regionale economie. Dit gebeurt aan de hand van 10 actiepunten. Uitvoering zal vooral via bovenregionale samenwerking en programmeringstafels gaan waar gemeentelijke cofinanciering bij nodig kan zijn. Het gaat hier om cofinanciering van COVID herstelregelingen die we verwachten bij onze samenwerkingspartners (Provincie, SNN, Regio Zwolle) en die gunstig kunnen zijn voor onze ondernemers.

8.3 - Wonen en bouwen (Plattelandsontwikkeling)

Activiteit	Transitiefonds toekomstgerichte landbouw.				
Gevolgen voor de inwoners	Een toekomstbestendige en duurzame agrarische productie.				
Middelen					
	Pm	Pm	Pm	Pm	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:**Categorie 3**

In een motie aangenomen op 7 november 2019 draagt de gemeenteraad het college op te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de overgang naar een circulaire vorm van landbouw te bevorderen. Vervolgens is de raad een dialoog gestart met inwoners en ondernemers over de toekomst van de landbouw.

De Wolden kent een sterke agrarische sector met goed opgeleide ondernemers op 363 familie-bedrijven (2020). Daar kunnen we gebruik van maken. Door niet als gemeente te vertellen wat de oplossing is, maar te vertrouwen op de innovatiekracht van de sector. Door geen extra regels op te leggen maar via stimuleringsbeleid te werken aan een toekomstgerichte landbouw. Boeren zijn de oplossing.

We willen een transitiefonds instellen, om initiatieven en projecten gericht op onderzoek, innovatie & kennisverspreiding, ketensamenwerking, biodiversiteitsverbetering en de dialoog tussen producent en consument te stimuleren. Het streven is dat we voor de begroting inzichtelijk hebben hoe dit fonds ingevuld moet worden.

8.3 - Wonen en bouwen (Plattelandsontwikkeling)

Activiteit	Gebiedsplan Ruinen – Dwingelderveld.				
Gevolgen voor de inwoners	Balans tussen toeristische impuls en behoud van een leefbare woonomgeving.				
Middelen					
	2022	2023	2024	2025	I/S
	Pm	Pm	-	-	Incidenteel
-	-	-	-	Structureel	

Toelichting:**Categorie 3**

Het aantrekken van toeristen levert een positieve bijdrage aan de economie van De Wolden, maar er zijn soms ook negatieve effecten zoals toenemende drukte en (verkeers)overlast. Tussen het Dwingelderveld en Ruinen zien we kansen voor nieuwe ontwikkelingen. Dat vraagt wel extra aandacht voor een goede balans tussen toerisme en leefbaarheid. Met de omwonenden, verschillende stakeholders en in samenwerking met gemeente Westerveld, gaan we in 2021 een gebiedsplan opstellen. De verwachting is dat we voor de uitwerking van dit plan financiële middelen nodig hebben.

Beleidsdocumenten

- [Toekomstvisie 2005-2020](#), vastgesteld d.d. 22 december 2005.
- [Raadsbrede programma Samen Verantwoordelijk 2018-2022](#).
- [Collegeprogramma 2018-2022](#), Duurzaam, Doen en Dichtbij.
- [Economisch Actieplan De Wolden 2018-2022](#), vastgesteld 30 november 2017.
- [Structuurvisie De Wolden 2010-2030](#), vastgesteld maart 2011.
- [Nota Evenementen \(2013\)](#), vastgesteld d.d. 31 oktober 2013.
- [Ambitiedocument Vitaal Platteland](#), vastgesteld d.d. 12 juni 2014.
- [Standplaatsenbeleid](#), vastgesteld d.d. 24 september 2019.
- [Stimuleringsregeling winkelconcentratiegebieden](#), vastgesteld d.d. 30 januari 2018.
- [Inkoop- en aanbestedingsbeleid](#), vastgesteld d.d. 14 januari 2020.

Financiële mutaties exploitatie

De volgende financiële mutaties zijn aangeleverd (inclusief speerpunten):

Product	2022	2023	2024	2025
Lasten				
3.1 - Toekomstbestendige bedrijventerreinen	10.000	10.000	0	0
3.1 - Uitvoering economisch actieplan	15.000	15.000	15.000	15.000
3.1 - Uitvoeren corona herstelplan	25.000	25.000	0	0
8.3 - Transitiefonds toekomstgerichte landbouw	Pm	Pm	Pm	Pm
Totaal lasten	50.000	50.000	15.000	15.000
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Saldo (+ = nadeel en - = voordeel)	50.000	50.000	15.000	15.000

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

Investerings

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen investeringen programmabegroting 2022-2025

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	

Voor een nadere toelichting op de verschillende investeringen, verwijzen we naar de betreffende speerpunten hiervoor.

Programma 05 - De Wolden aantrekkelijk & aangesloten

Verkeer en vervoer, groen en spelen en cultuurhistorie: dat zijn de thema's binnen het programma De Wolden aantrekkelijk en aangesloten.

Programmahouder: Hilda Mulder

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden?

Binnen het programma Aantrekkelijk en Aangesloten geven we als volgt invulling aan de kernbegrippen 'Duurzaam, doen en dichtbij' uit het collegeprogramma 2018-2022.

Duurzaam

Duurzaamheid is een integraal onderwerp binnen het collegeprogramma. Binnen dit programma is 'duurzaam mobiel' een thema. We stimuleren het gebruik van de fiets door de aanleg en onderhoud van fietspaden. We vinden het belangrijk dat onze (minder mobiele) inwoners gebruik kunnen maken van goed publiek vervoer.

Duurzaam onderhoud is daarbij ook van belang omdat onze wegen worden belast door steeds zwaarder agrarisch verkeer en intensiever woon-werkverkeer.

De beheersplannen voor de openbare ruimte worden geactualiseerd. Dat betreft zowel 'grijs' (wegen, kunstwerken, verlichting) als 'groen' (het openbare groen).

Doen

Verkeer en vervoer

Een goede bereikbaarheid, veilige wegen en fietspaden voor onze inwoners, toeristen en recreanten blijft topprioriteit in De Wolden. Het verbeteren van de verkeersveiligheid is een gezamenlijke zorg van provincie, gemeente en inwoners. De uitvoering van het mobiliteitsplan (GVVP) past hierbij.

Ons fietspadennetwerk is nagenoeg compleet. Binnen het mobiliteitsplan gaan we wel de mogelijkheid verkennen om een fietssnelweg te realiseren. Hiermee willen we het groeiende aantal e-bikers bedienen.

We richten ons op het behoud van een veilig, goed en duurzaam verkeers- en vervoerssysteem. Een goede infrastructuur is belangrijk voor de economische ontwikkeling van onze gemeente.

Groen en spelen

Het kwaliteitsniveau van beheer en onderhoud van de openbare ruimte gaan we verbeteren en op peil houden. Om dit te kunnen doen hebben wij een extern bureau gevraagd onze beheerplannen te beoordelen. Dit bureau heeft een quickscan uitgevoerd. Op basis van de resultaten daarvan zullen wij de beheersplannen actualiseren, waarbij wij het voornemen hebben het groen-beheerplan als eerste op te pakken. Voor het beheer van de wegen zal een inspectie worden uitgevoerd zodat gezien kan worden wat de risico's zijn en waar acties zijn vereist. Voor bruggen en kunstwerken zal in 2021 eveneens een inspectie plaatshebben. Op basis daarvan zal een plan voor de komende jaren worden opgesteld.

In 2020 is een evaluatie uitgevoerd van het huidige speelruimtebeleid in De Wolden. Uit de evaluatie kwam onder andere naar voren dat het areaal speeltoestellen sterk is verouderd. Om de kinderen in De Wolden een uitdagend en veilig speelaanbod te kunnen blijven bieden werken we sinds 2021 met een gewijzigd beleidssysteem. De raad heeft structureel meer vervangingskrediet beschikbaar gesteld voor het vervangen van verouderde speeltoestellen. Ook draagt De Wolden, verhoudingsgewijs, een iets grotere financiële last in de vervangingsopgave dan de speeltuinverenigingen (respectievelijk 60% om 40%).

In 2021 maken we een planning ten behoeve van de besteding van het cofinancieringskrediet in 2022 en later. De planning stellen we op aan de hand van de leeftijd van de speeltoestellen in combinatie met de gegevens uit de veiligheidsinspectie. Het jaarlijks beschikbare krediet geldt als kader waarbinnen de vervanging moet worden gerealiseerd. Op het moment dat de planning klaar is gaan we actief verenigingen benaderen met het verzoek, om het jaar waarin zij in aanmerking komen voor cofinanciering, een plan in te dienen.

Cultuurhistorie

Het cultureel erfgoed in de gemeente De Wolden is rijk en divers. Het omvat het gebouwde erfgoed, archeologie en immaterieel erfgoed. Maar ook het historisch cultuurlandschap van de veenontginningen, het esdorpenlandschap en de jonge ontginningen en ruilverkavelingen. De jonge laag van het Drentse cultuurlandschap wordt provinciebreed geïnventariseerd en onderzocht in een project waarvan De Wolden in de werkgroep vertegenwoordigd is. De informatie levert nieuwe kennis voor de cultuurhistorische waardenkaart op, die gebruikt kan worden voor ruimtelijke en maatschappelijke opgaven. De eerste fase van het project is gestart en afronding wordt in 2021 verwacht.

In 2021 is het archeologisch beleefpunt in Ruinen geopend. Met een informatiebord en verbeelding van de plattegrond van een boerderij uit de midden-ijzertijd (500 voor Chr.) maken we het archeologisch erfgoed tastbaar voor omwonenden en bezoekers. Voor de nabijgelegen basisschool organiseren we een gastles met een archeoloog zodra de coronamaatregelen dit toelaten. Participatie en samenwerking spelen een belangrijke rol in de archeologische monumentenzorg. We onderzoeken hoe we de amateurarcheologen in onze gemeente kunnen inzetten bij archeologisch onderzoek onder een Protocol voor Amateurarcheologen. Hiertoe gaan we in 2021 met de archeologische verenigingen in overleg. Oplevering van het protocol wordt eind 2021 verwacht. Voor de ruiming van de begraafplaats in Ruinen wordt in 2021 een inventarisatie gemaakt van (cultuur)historisch waardevolle graven. De uitvoering hiervan wordt door Landschapsbeheer Drenthe samen met Stichting Historie van Ruinen gedaan. De waardevolle grafbedekkingen krijgen uiteindelijk een nieuwe bestemming in het heringerichte gedeelte.

Dichtbij

Alle thema's binnen het programma Aantrekkelijk en Aangesloten hebben direct invloed op de leefomgeving van inwoners. We willen ook binnen dit programma de kracht van onze inwoners benutten.

We faciliteren inwoners financieel door middel van de subsidieregeling 'Initiatiefrijke De Wolden'. We staan klaar om inwoners te helpen bij hun projecten in de openbare ruimte met onze kennis en ervaring. Wanneer wijzelf projecten ontwikkelen, gaan we altijd met open houding in gesprek met onze inwoners. We gaan actief op zoek naar de samenwerking met inwoners en (agrarische) ondernemers, specifiek betreft de biodiversiteit en de bestrijding van de eikenprocessierups.

Trends en ontwikkelingen

Faciliteiten bewoners groepen

- In toenemende mate zijn bewoners bereid om zich in te zetten voor hun omgeving. Vaak ontstaan zulke groepen vrij spontaan. De initiatiefnemers wenden zich dan tot de gemeente met voorstellen om iets te doen. Zulke initiatieven willen wij graag direct ondersteunen.

Verkeer en vervoer

- Bereikbaarheid van inwoners zonder auto is een aandachtspunt. Kwetsbare inwoners kunnen gebruik maken van vervoer op indicatie. Toegankelijk voor iedereen is de hub-taxi die een inwoner van of naar een hub toe kan brengen. Een hub is een vervoersknooppunt. Het busstation Zuidwolde en de treinstations Meppel en Hoogeveen zijn hubs.

Groen en spelen

- De betrokkenheid van inwoners in De Wolden bij hun eigen leefomgeving neemt toe. Dit betekent dat onze inwoners steeds meer zelf (willen) doen. Ondermeer voor het ecologisch beheren van bermen zullen bewonersgroepen actief zijn.
- Uit de evaluatie van het speelruimtebeleid is de grote vervangingsopgave van de speelvoorzieningen gebleken. Vrijwillige organisaties willen graag ondersteuning om deze vervangingsopgave het hoofd te kunnen bieden.

Cultuurhistorie

- Vanuit cultuurhistorie zijn er verbindingen met andere programma's. Binnen de culturele agenda van De Wolden bestaat een pijler 'het verhaal van De Wolden'. De combinatie tussen cultuur en erfgoed is zeer kansrijk en we zien een toename van initiatieven met een erfgoedcomponent. Binnen de pijler zetten we ons in voor het versterken van het aandeel van cultuurhistorie in initiatieven vanuit de culturele sector. Binnen het ruimtelijk domein dienen cultuurhistorische waarden als inspiratiebron voor nieuwe ontwikkelingen en zijn in sommige gevallen zelfs leidend.
- Er komt steeds meer aandacht voor jonger erfgoed. Bijvoorbeeld voor erfgoed gerelateerd aan de tweede wereldoorlog, het jonge landschap van Drenthe en post 65 erfgoed. Wanneer zich kansen voordoen om te participeren in projecten of pilots met betrekking tot deze onderwerpen, dan is onze grondhouding positief.

Beleidsdoelen

Verkeer en vervoer

- Een veilig en goed verkeers- en vervoerssysteem, op basis van uitstekend onderhoud en beheer.
- Bevorderen van fietsverkeer en gebruik van (toegankelijk) openbaar vervoer (ook voor mindervaliden).
- Verkeersveiligheid verbeteren samen met inwoners zodat het aantal verkeersslachtoffers wordt teruggedrongen.
- Toekomstbestendige, innovatieve en duurzame wegen.
- De Wolden moet een aantrekkelijke vestigingsgemeente zijn voor forensen en ondernemers. Goede infrastructuur is een randvoorwaarde voor deze ontwikkeling.

Groen en spelen

- Kwaliteitsniveau van het beheer en onderhoud van de openbare ruimte verbeteren.
- Goed beheer en onderhoud van het afwisselende landschap, natuurwaarden, de biodiversiteit en de kwaliteit van de leefomgeving.
- Bermen meer ecologisch beheren daar waar het meest kansrijk is in meer samenhang. Als gevolg hiervan op natuurlijke wijze beheersing van de eikenprocessierups.
- Particuliere organisaties ondersteunen bij de grote vervangingsopgave van de speelvoorzieningen

Cultuurhistorie

- Onze cultuurhistorische waarden behouden en benutten.
- Cultuurhistorie als stimulans gebruiken voor het toeristisch-recreatief beleid.
- Cultuurhistorie onder de aandacht brengen in de eigen organisatie en in het bijzonder als afwegingsfactor bij het inrichten van de openbare ruimte.
- Het verhogen van de publieke kennis en verhogen van laagdrempelige verspreiding van kennis van en over cultureel erfgoed richting inwoners, bezoekers/toeristen en (potentiële) bedrijven.
- Het verhogen van de betrokkenheid en verbinding door actieve promotie, evenementen, voorlichting, educatie van passieve en actieve betrokkenheid van inwoners en bedrijven cultureel erfgoed.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen is de volgende verbonden partij betrokken:
- Publiek Vervoer Groningen Drenthe te Assen - taakveld 02.50.

Beleidsindicatoren

De gemeente is op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording verplicht om beleidsindicatoren op te nemen.

Vooralsnog is gestart met de vermelding van de verplichte basisset. Omdat zowel het bestuur als de organisatie de uitkomsten nog moeten duiden, vergt het tijd om ook de beleidsdoelen en eventueel de speerpunten hierop aan te passen.

'De Wolden aantrekkelijk en aangesloten'			
Beleidsindicator	Jaar	De Wolden	Nederland
Aantal geregistreerde verkeersongevallen per 1.000 inwoners	2019	9,2%	7,8%

Bron: <https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/mobiliteit>

Speerpunten

2.1 – Verkeer en vervoer

Activiteit	Op peil houden onderhoudsbudgetten 'grijs'.				
Gevolgen voor de inwoners	Veilige en toegankelijke leefomgeving.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 27.530	€ 27.530	€ 27.530	€ 27.530	Structureel

Toelichting:

Categorie 2

Om het onderhoud, op grond van de door de raad vastgestelde plannen, volgens het afgesproken kwaliteitsniveau te kunnen (blijven) uitvoeren, is het noodzakelijk dat de beschikbare budgetten op peil blijven. Aanpassing van de budgetten is daarom noodzakelijk en vindt plaats op grond van de aangekondigde prijsindex uit de jaarlijkse meicirculaire over het Gemeentefonds. Er is rekening gehouden met een prijsindex van 1,6% x € 1.720.591 (budget wegenbeheersprogramma € 1.500.580, budget beheersprogramma openbare verlichting € 93.425, budget beheersprogramma bruggen € 50.967 en budget Onderhoud wegen SWD € 75.619).

2.1 – Verkeer en vervoer

Activiteit	Uitvoering geven aan het Gemeentelijk Verkeer- en Vervoer Plan 2020-2029.				
Gevolgen voor de inwoners	Een veilig, betrouwbaar en duurzaam verkeers- en vervoersysteem voor iedereen en voor alle vervoersmiddelen.				
Middelen (rente en afschrijving t.l.v. stelpost kapitaallasten)	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 318	€ 11.236	€ 11.204	€ 11.172	Structureel

Toelichting:**Categorie 3**

De raad heeft het Gemeentelijk Verkeer- en Vervoer Plan 2020-2029 (GVVP) vastgesteld. Het GVVP bestaat uit 2 onderdelen namelijk de mobiliteitsagenda en het uitvoeringsprogramma. Om het uitvoeringsprogramma in 2022 uit te werken wordt er onderzoek gedaan en eventuele kleine maatregelen gerealiseerd voor de Tonckenstraat te Zuidwolde, de Westerstraat te Ruinen en Dijkhuizen te Ruinerwold voor € 36.000 en voeren we verkeersmaatregelen uit in Veeningen voor € 176.000, dus in totaal een bedrag van € 212.000. De opgenomen bedragen zijn inclusief 133 interne uren ten bedrage van € 10.000. De benodigde kredieten worden in 20 jaar afgeschreven.

2.1 – Verkeer en vervoer

Activiteit	Realiseren Fietspad Dwingelerweg Ansen.				
Gevolgen voor de inwoners	Een veilig fietsverbinding.				
Middelen (rente en afschrijving t.l.v. stelpost kapitaallasten)	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 197	€ 6.956	€ 6.937	€ 6.917	Structureel
	Onderhoud	-	€ 10.379	€ 10.379	€ 10.379

Toelichting:**Categorie 3**

In het fietsplan van 2008 is het fietspad Dwingelerweg te Ansen aangemerkt als prioriteit 1. Doordat de aanvraag voor subsidie verschillende keren afgewezen werd is deze nog niet uitgevoerd. Dit jaar hebben we een toezegging voor een BDU-subsidie van € 30.000 gekregen voor een gedeelte van dit fietspad, namelijk vanaf de bebouwde kom Ansen tot aan de oude Dwingelerdijk. We willen het fietspad doortrekken naar de gemeentegrens van Westerveld. In overleg met Westerveld willen we een veilige fietsverbinding realiseren van Ansen naar Dwingeloo. Om het gedeelte van dit fietspad in 2022 vanaf de bebouwde kom Ansen tot aan de oude Dwingelerdijk aan te leggen is een bedrag van € 161.250 begroot. De bijdrage van de gemeente bedraagt na aftrek van de toegezegde bijdrage ad € 30.000 per saldo € 131.250. Het opgenomen bedrag is inclusief 150 interne uren € 11.250. Deze investering wordt met ingang van 2023 in twintig jaar afgeschreven. Om dit aangelegde fietspad te kunnen onderhouden, moeten we het onderhoudsbudget met ingang van 2023 structureel verhogen met € 10.379 (onderste rij in tabel hierboven).

2.1 – Verkeer en vervoer

Activiteit	Realiseren fietspad Weerwilleweg Koekange.				
Gevolgen voor de inwoners	Een veilige fietsverbinding				
Middelen (rente en afschrijving t.l.v. stelpost kapitaallasten)	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	-	€ 395	€ 13.966	€ 13.926	Structureel
	Onderhoud	-	-	€ 2.495	€ 2.495

Toelichting:**Categorie 3**

In het fietsplan van 2008 staat het fietspad Weerwilleweg in Koekange op prioriteit 2. Afgelopen jaar is een burgerinitiatief ontstaan om het fietspad aan te leggen vanaf de rotonde N375 tot aan de Prinsesseweg Koekange. Om dit in 2023 uit te voeren willen we samen met de burgers een participatieproces in gang zetten. De aanleg is begroot op € 263.500. Het opgenomen bedrag is

inclusief 180 interne uren € 13.500. De investering wordt in 20 jaar afgeschreven. Om deze fietsverbinding te realiseren zal het project worden aangeboden bij de provincie voor een bijdrage in de vorm van subsidie. Bij toekenning zal dit eventueel leiden tot een lagere investering. Om dit fietspad na aanleg te kunnen onderhouden, moeten we het onderhoudsbudget met ingang van 2024 structureel verhogen met € 2.495 (onderste rij in tabel hierboven).

2.1 – Verkeer en vervoer

Activiteit	Maatregelen treffen bij de oversteken N375 - gemeentelijke wegen.				
Gevolgen voor de inwoners	Een veilige overstek en verbinding realiseren voor het gebied samen met de provincie.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	Pm	Pm	Pm	Pm	Structureel

Toelichting:

Categorie 2

De raad heeft geld vrijgemaakt om dit project samen met de Provincie te realiseren. De subsidieaanvraag is gehonoreerd. Op dit moment is het onzeker of de maatregelen passen binnen het beschikbare budget.

2.1 – Verkeer en vervoer

Activiteit	Passage N48 fietspad Linderweg te Linde.				
Gevolgen voor de inwoners	Een veilige overstek over de N48 voor fietsers en wandelaars in de schoolroute Zuidwolde/Dedemsvaart.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	Pm	Pm	Pm	Pm	Structureel

Toelichting:

Categorie 2

De gemeente onderzoekt de mogelijkheid om een nieuwe fietsbrug aan te leggen over de N48 ten behoeve van fietspad Linderweg. De komst van de fietsbrug mag inmiddels rekenen op toegekende subsidies Strategisch Plan Verkeersveiligheid (SPV) en Brede Doel Uitkeringen (BDU).

2.1 – Verkeer en vervoer

Activiteit	Opstellen nieuwe fietsnota.				
Gevolgen voor de inwoners	Veilige fietsverbindingen realiseren zowel door het realiseren van ontbrekende schakels als het verbeteren van het bestaande fietsnetwerk.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	Pm	Pm	Pm	Pm	Structureel

Toelichting:

Prioriteit 3

In de mobiliteitsvisie is aangegeven dat we samen met o.a. de Fietsersbond een nieuwe fietsnota op gaan stellen. In de uitvoeringsagenda is aangegeven dat we dit gaan doen in 2024. Door alle ontwikkelingen met betrekking tot de fiets die landelijk en provinciaal spelen en waarbij er binnenkort waarschijnlijk weer subsidiestromen op gang komen, willen we de fietsnota in 2021 op gaan stellen. Het opstellen van de fietsnota doen we binnen de huidige formatie en beschikbare middelen. Echter vanuit de aanbevelingen kunnen investeringen naar voren komen, deze nemen we nu Pm mee.

2.1 – Verkeer en vervoer

Activiteit	Uitvoeren geven aan nota ecologisch bermbeheer door het versterken van de biodiversiteit in bermen.				
Gevolgen voor de inwoners	Meer biodiversiteit in de bermen.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 40.036	€ 40.036	€ 40.036	€ 40.036	Structureel

Toelichting:**Categorie 3**

Gemeente De Wolden voert op dit moment ecologisch bermbeheer uit op circa 20 procent van haar wegbermen. We hebben het huidige ecologisch bermbeheer en daarmee samenhangend beleid geëvalueerd en gekeken waar kansen voor uitbreiding liggen. De meest kansrijke bermen willen wij opnemen in het ecologisch bermbeheer. Er worden verbindingzones gecreëerd tussen natuurgebieden door ecologisch beheerde bermen op elkaar aan te sluiten. Hiervoor wordt het areaal ecologisch bermbeheer uitgebreid naar 44 procent. Dit betekent in het ecologisch bermbeheer een toename van ruim 20 procent ten opzichte van de huidige situatie. Om uitvoering te geven aan deze toename door het vergroten van de biodiversiteit in de bermen nemen we structureel € 40.036 op.

5.7 – Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Activiteit	Op peil houden onderhoudsbudgetten 'openbaar groen en speeltuinen'.				
Gevolgen voor de inwoners	Veilige en toegankelijke leefomgeving, waaronder het openbaar groen en speeltuinen.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 17.121	€ 17.121	€ 17.121	€ 17.121	Structureel

Toelichting:**Categorie 2**

Om het onderhoud volgens het met de raad afgesproken kwaliteitsniveau te kunnen (blijven) uitvoeren, is het noodzakelijk dat de beschikbare budgetten op peil blijven. Aanpassing van de budgetten is daarom noodzakelijk en vindt plaats op grond van de aangekondigde prijsindex uit de jaarlijkse meicirculaire over het Gemeentefonds. Er is rekening gehouden met een prijsindex van 1,6% x € 1.070.073 (budgetten beheersprogramma groen € 790.319 en budget speelruimte-beheersplan € 15.796 en budget Openbaar groen SWD € 263.958).

7.5 – Begraafplaatsen en crematoria

Activiteit	Op peil houden onderhoudsbudgetten begraafplaatsen.				
Gevolgen voor de inwoners	Toegankelijke begraafplaatsen.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 1.020	€ 1.020	€ 1.020	€ 1.020	Structureel

Toelichting:**Categorie 2**

Om het onderhoud volgens het met de raad afgesproken kwaliteitsniveau te kunnen (blijven) uitvoeren, en het openen en sluiten van graven is het noodzakelijk dat de beschikbare budgetten op peil blijven. Aanpassing van de budgetten vindt plaats op grond van de aangekondigde prijsindex uit de jaarlijkse meicirculaire over het Gemeentefonds. Er is rekening gehouden met een prijsindex van 1,6% x € 63.767 (budgetten uitbestede werkzaamheden begraafplaatsen).

Beleidsdocumenten

Verkeer en vervoer

- [Gemeentelijk Verkeer- en Vervoer Plan 2020-2029.](#)
- [Herzien fietsplan 2013.](#)

Cultuurhistorie

- [Een cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente De Wolden, vastgesteld 13 maart 2014.](#)
- [Archeologisch erfgoed in de gemeente De Wolden, vastgesteld 26 januari 2012.](#)

Groen en spelen

- [Beheerplan openbare verlichting 2013-2017.](#)
- [Kwaliteitsvisie openbare ruimte 2012.](#)
- Bermenbeheersplan.
- Evaluatie speelruimtebeleid 2020.

Begraafplaatsen

- [Beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen en uitvoeringsvoorschriften gemeentelijke begraafplaatsen 2011.](#)

Taakstelling en lopende projecten

Niet van toepassing.

Financiële mutaties exploitatie

De volgende financiële mutaties zijn aangeleverd (inclusief speerpunten):

Product	2022	2023	2024	2025
Lasten				
2.1 - Inflatie onderhoudsbudgetten wegen c.a.	27.530	27.530	27.530	27.530
2.1 - Uitvoeringsmaatregelen GVVP (2022) - kapitaallasten	318	11.236	11.204	11.172
2.1 - Fietspad Dwingelerweg -kapitaallasten	197	6.956	6.937	6.917
2.1 - Onderhoud fietspad Dwingelerweg	0	10.379	10.379	10.379
2.1 - Fietspad Weerwilleweg - kapitaallasten	0	395	13.966	13.926
2.1 - Onderhoud fietspad Weerwilleweg	0	0	2.495	2.495
2.1 - Maatregelen bij oversteken N375	Pm	Pm	Pm	Pm
2.1 - Passage N48 fietspad Linderweg	Pm	Pm	Pm	Pm
2.1 - aanbevelingen uit nieuwe fietsnota	Pm	Pm	Pm	Pm
2.1 - Uitvoering bermbeheer	40.036	40.036	40.036	40.036
5.7 - Inflatie onderhoudsbudgetten groen c.a.	17.121	17.121	17.121	17.121
7.5 - Inflatie onderhoudsbudgetten begraven	1.020	1.020	1.020	1.020
7.5 - Verlagen uitgaven begraven	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000
Totaal lasten	76.222	104.673	120.688	120.596
Baten				
7.5 - Verlagen opbrengsten graf- begraafrechten	-75.000	-75.000	-75.000	0
Totaal baten	-75.000	-75.000	-75.000	0
Saldo (+ = nadeel en - = voordeel)	151.222	179.673	195.688	120.596

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

7.5 - Verlagen uitgaven begraven - Zie algemene toelichting bij de baten.

Toelichting baten:**7.50 - Begraafplaatsen en crematoria**

Al een aantal jaren zien we de opbrengsten van de graf- en begraafrechten afnemen. Sinds 2019 zijn de opbrengsten fors lager uitgevallen dan begroot. Dit heeft vooral te maken met een afname van het aantal begrafenissen. Als gevolg hiervan zijn er minder graven verkocht. Ook bij de uitgaven zien we, vanwege dezelfde reden, sinds 2019 een afname in de kosten. Als gevolg hiervan stellen we voor in de jaren 2022 tot en met 2024 de opbrengsten te verlagen met € 75.000 en de uitgaven te verlagen met € 10.000.

Met ingang van 2025 verlopen de rechten op graven die in 2005 zijn uitgegeven. Als gevolg hiervan dient de gemeente, op basis van de Wet op de lijkbezorging, rechthebbenden aan te schrijven en te attenderen op het aflopen van het recht. De rechthebbende wordt vervolgens in de gelegenheid gebracht het recht te verlengen of terug te geven aan de gemeente. Voor het verlengen van rechten is, in de Verordening op de heffing en de invordering van graf- en begraafrechten, een tarief vastgesteld. Als gevolg hiervan zullen met ingang van 2025 de baten toenemen. De hoogte hiervan is vooraf lastig te bepalen, omdat niet inzichtelijk is hoeveel rechthebbenden de rechten verlengen. Dit is de reden waarom voorgesteld wordt de opbrengsten tijdelijk, in de jaren 2022 tot en met 2024 te verlagen. Het verlagen van de uitgaven zal, bij blijvende afname van het aantal begrafenissen, een structureel karakter hebben.

Investeringsplanning

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen nieuwe investeringen programmabegroting 2022-2025

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	
Reconstructie Gedempte Wijde Wijk in Kerkenveld (dateert uit begroting 2020)	2022	€ 611.075	
Uitvoeringsmaatregelen GVVP (Tonckenstraat, Westerstraat, Dijkhuizen en Veeningen)	2022	€ 212.000	
Realiseren Fietspad Dwingelerweg Ansen	2022	€ 131.250	
Vervanging speelvoorzieningen (dateert uit begroting 2021)	2022	€ 67.500	
Uitvoeringsmaatregelen GVVP (Blijdenstein en snelfietsroute)	2023	€ 100.000	
Realiseren fietspad Weerwilleweg	2023	€ 263.500	
Vervanging speelvoorzieningen (dateert uit begroting 2021)	2023	€ 67.500	
Uitvoeringsmaatregelen GVVP (aanleg voetpaden, fietsplan)	2024	€ 124.000	
Vervangen speelvoorzieningen (dateert uit begroting 2021)	2024	€ 67.500	
Vervanging speelvoorzieningen (dateert uit begroting 2021)	2025	€ 67.500	

Voor een nadere toelichting op de verschillende investeringen, verwijzen we naar de betreffende speerpunten hiervoor.

Programma 06 - De Wolden ontwikkelt met kleur en talent

Onze jeugd van nu is de toekomstige generatie die verder bouwt aan een duurzaam en sociaal De Wolden. Dit programma heeft de volgende thema's: een leven lang leren en ontwikkelen, jeugdhulp, cultuur en werken.

Programmahouder: Hilda Mulder

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden?

We streven naar optimale ontwikkelingskansen voor kinderen op het gebied van onderwijs, zorg, sport en cultuur. Dat doen we samen met maatschappelijke partners én natuurlijk onze jeugd en hun ouders of verzorgers.

Een leven lang leren en ontwikkelen

We bouwen onze bijdrage aan de ontwikkelingskansen voor kinderen en jongeren verder uit. We stimuleren een sterkere integrale verbinding tussen kinderopvang, peuterspelen, voor- en vroegschoolse educatie en basisonderwijs. Een belangrijk instrument daarvoor zijn de integrale kindcentra waar die verbindingen samen komen.

RMC

De gemeente De Wolden maakt, samen met de gemeenten Hoogeveen, Meppel en Westerveld, deel uit van het Regionale Meld en Coördinatiepunt (RMC) Zuidwest-Drenthe. De gemeente Hoogeveen is centrumgemeente. Het doel is dat zoveel mogelijk leerlingen het onderwijs kunnen verlaten met een startkwalificatie. Speerpunt van het RMC is begeleiding van leerlingen van 18 tot 23 jaar bij verzuim en dreigende schooluitval. De activiteiten zijn erop gericht om het netwerk sluitend te maken van onderwijs, zorg en arbeid. Jongeren hulp bieden als het even tegenzit en zo een goede basis geven voor zelfredzaamheid met kansen op de arbeidsmarkt.

Het mbo staat voor een grote uitdaging in deze coronacrisis. Er moet online onderwijs worden geboden, het is moeilijker om stageplekken en bbl-plekken te vinden en niet alle gediplomeerden kunnen gemakkelijk werk vinden. Tegelijkertijd kunnen ondernemers soms moeilijk stagiaires vinden. Het RMC, scholen, de arbeidsmarktregio en de gemeenten zetten in op het voorkomen van jeugdwerkloosheid en op een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeid. Het Rijk heeft hiervoor extra middelen beschikbaar gesteld.

Laaggeletterdheid

Het bieden van ontwikkelingskansen beperkt zich niet tot kinderen en jongeren. We zetten ook meer in op de inbreng van ouders en verzorgers en willen de kansen op educatie voor volwassenen vergroten. Onze inzet op het terugdringen van laaggeletterdheid blijft groot. Betere lees- en schrijfvaardigheden vergroten de kansen om mee te doen in onze samenleving.

Jeugdhulp

Vanaf 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor hulp aan kinderen en jongeren tot 18 jaar. Na de fase van transitie, werken we aan transformatie van de jeugdhulp; we willen graag dichtbij gezinnen vindbaar zijn en zo vroeg mogelijk (potentiële) problemen signaleren om zware problematiek (en dus zware zorg) waar mogelijk te voorkomen. Daarnaast staat de transformatie van de jeugdhulp in het teken van normaliseren, demedicaliseren, meer integraliteit in het sociaal domein en het vergroten van de eigen kracht en verantwoordelijk van kinderen en opvoeders. We doen dit door te kijken naar wat een kind nodig heeft, niet naar waar een gezin 'recht op heeft'. Daarnaast werken we samen met het sociale netwerk van gezinnen en, waar nodig, met vrijwilligersinitiatieven. We willen het huidige aanbod inventariseren en herijken op basis van een heldere visie. We richten ons niet uitsluitend op het kind, maar juist op het kind in de omgeving van thuis, (voor)school en in de buurt. Dit doen we samen met onze partners. Daarnaast willen we meer steun bieden aan twaalf plussers, bijvoorbeeld door samen met Welzijn De Wolden, het onderwijs en de jongeren zelf te kijken of er mogelijkheden zijn voor een huiswerkklas. En tot slot zetten we in op het versterken van de veiligheidsketen om huiselijk geweld zo snel als mogelijk te stoppen.

Cultuur

Cultuur blijft belangrijk in De Wolden. Cultuur geeft kleur en invulling aan onze samenleving. Er liggen voor de inwoners van De Wolden volop kansen deel te nemen aan cultuuruitingen of culturele activiteiten. Het cultuuronderwijs heeft een belangrijke impuls gekregen. Deze positieve ontwikkelingen houden we vast door uitvoering te geven aan de, in 2019 gepresenteerde, Agenda 'Cultuur blijft belangrijk in De Wolden'. Ondernemers, interne cultuurcoördinatoren uit het basisonderwijs, een afvaardiging van toneel- en muziekverenigingen, Cultureel Platform, Stichting Welzijn De Wolden, gebiedscoöperatie Zuidwest Drenthe, recreatieondernemers en organisatoren van culturele evenementen hebben bij het maken van de agenda afspraken gemaakt. Afspraken die gaan over de drie pijlers: cultuur is gezond, het verhaal van De Wolden en sterk netwerk. Afspraken die niet in beton zijn gegoten. Een agenda die als geheugensteun werkt en waarbij voldoende ruimte is voor innovatieve initiatieven. Vanuit cultuur zoeken we voortdurend de samenwerking en verbinding met ondernemers, onderwijs, verenigingen en andere beleidsdomeinen zoals sport, sociaal domein en recreatie en toerisme.

Werken

De coronapandemie en de diverse vormen van lockdowns hebben grote gevolgen voor de arbeidsmarkt. Dat was niet meteen zichtbaar in de cijfers over 2020. De arbeidsmarkt reageert meestal ook met enige vertraging op schokken. De effecten bleken in eerste instantie vooral uit teruglopende productiecijfers. Daarnaast werd door de diverse steunmaatregelen van het kabinet veel werkgelegenheid behouden, waardoor de afname van het aantal banen en de toename van werkloosheid beperkt bleef in 2020. Toch nam het aantal banen af in 2020 en deze ontwikkeling zet naar verwachting nog door in 2021. De verwachting is dat in de loop van 2021 het aantal bijstandsgerechtigden zal gaan oplopen. Een kwantitatieve onderbouwing van aantallen is moeilijk te maken. Het is en blijft afhankelijk van het verdere verloop en de duur van coronapandemie en de daaraan gekoppelde steunmaatregelen van het kabinet. Begeleiding van werk naar werk, om- en bijscholing naar kansrijke beroepen en het voorkomen van jeugdwerkloosheid zijn voor 2021 en verder speerpunten.

Wet inburgering 2022

Vanaf 2022 wordt de nieuwe Wet inburgering ingevoerd en dat geeft extra taken voor de gemeente. Daar waar inburgeraars momenteel zelf verantwoordelijk zijn voor de eigen inburgering wordt de gemeente dat vanaf 2022. Dat betekent concreet dat inburgeraars zelf geen lening meer hoeven af te sluiten bij DUO zoals ze nu moeten, maar dat de gemeente de inburgeraar een inburgeringstraject gaat aanbieden. Gemeenten krijgen hierdoor de regie op de inburgering c.q. integratie. Aangezien veel inburgeraars ook recht hebben op een bijstandsuitkering wordt het voor gemeenten gemakkelijker om een duaal traject aan te bieden: de feitelijke inburgeringslessen om het taalniveau te verhogen in combinatie met een traject gericht op re-integratie/werk of (maatschappelijke) participatie.

Deze wet kent daarmee veel raakvlakken met (arbeidsparticipatie) en volwasseneneducatie/ laaggeletterdheid.

Trends en ontwikkelingen

Per thema uit het programma De Wolden ontwikkelt met kleur en talent staan hieronder de trends en ontwikkelingen weergegeven:

Een leven lang leren en ontwikkelen

- De rol van de gemeente is aan het verschuiven. Steeds meer werken we in netwerken van sociale gemeenschappen, maatschappelijke organisaties, ondernemingen, overheid en andere betrokkenen.
- Het werken aan doorgaande leerlijnen via een integraal aanbod wordt steeds meer gemeengoed. Onderwijs en kinderopvang groeien naar elkaar toe. De rol van ouders wordt steeds belangrijker. Daarnaast wordt door het Rijk steeds meer gestuurd op verdergaande professionalisering van de medewerkers.
- Wij blijven investeren in het terugdringen en voorkomen van laaggeletterdheid. In De Wolden wordt sinds 2017 gewerkt vanuit het Taalpunt netwerk. In elke bibliotheekvestiging in De Wolden is een Taalpunt ingericht. De afgelopen jaren is vooral geïnvesteerd in het opzetten van een netwerk van maatschappelijke partners, het werven en opleiden van vrijwilligers en zorgen voor publiciteit. Inmiddels ligt de prioriteit bij het bereiken van potentiële cursisten.

Integraal Huisvestingsplan Onderwijs

Gemeenten hebben een wettelijke zorgplicht voor de huisvesting van het primair onderwijs. Kosten voor nieuwbouw en uitbreiding komen voor rekening van de gemeente. Door middel van de gemeentelijke verordening voorzieningen huisvesting onderwijs worden investeringsbijdragen beschikbaar gesteld. Schoolbesturen ontvangen van het Rijk de middelen voor onderhoud en exploitatie. Deze taakverdeling vraagt om samenwerking en afstemming van exploitatie en investeringen.

De minister voor OCW werkt nu aan een wetwijziging rondom de Onderwijshuisvesting. Een van de belangrijkste punten van deze wijziging is dat er een verplichting voor gemeenten komt om in samenspraak met de schoolbesturen een Integraal Huisvestingsplan voor het onderwijs op te stellen, waarschijnlijk voor een periode van tenminste 16 jaar. Dit IHP is in combinatie met de Meerjarige Onderhoudsplanningen (MJOP) van schoolbesturen de basis voor een langjarige planning van investeringen. Dat gaat om onderhoud, renovatie, nieuwbouw en om sluiting en sloop. Altijd met de diversiteit van het onderwijs en de demografische ontwikkelingen als uitgangspunt.

Verder zal in de wet worden opgenomen dat renovatie een volwaardig alternatief voor nieuwbouw wordt. Ook wordt het investeringsverbod voor besturen in het primair onderwijs genuanceerd. Met het IHP kunnen gemeenten en schoolbesturen de kwaliteits- en duurzaamheidsopgave die er ligt voor hun schoolgebouwen integraal aanpakken. Hier ligt ook een relatie met programma 3 - 'Duurzaam Leven in De Wolden'. Het is duidelijker wie waar verantwoordelijk voor is en geldstromen kunnen gemakkelijker worden gecombineerd. In De Wolden bereikt een behoorlijk aantal schoolgebouwen op basis van hun leeftijd het einde van de levensduur. Hoewel de kwaliteit van de schoolgebouwen goed kan zijn, ligt het voor de hand dat het IHP ertoe leidt dat investeringen noodzakelijk blijken. Getracht wordt om deze financiële consequenties zo spoedig mogelijk helder te krijgen.

Jeugdhulp

- Waar we de eerste jaren binnen het rijksbudget konden blijven, worden we nu geconfronteerd met tekorten. Op basis van deze tekorten hebben we per 2020 maatregelen ingezet om de tekorten terug te dringen. Ondanks ieders inzet, zien we dat het een zaak van lange adem is om een ombuiging te realiseren. De maatregelen hebben dan ook (nog) niet de verwachte opbrengsten opgeleverd.
- Het AEF-rapport laat zien dat er structureel te weinig geld beschikbaar is voor jeugdhulp. Daarnaast is zichtbaar dat de aanbevelingen uit het AEF-rapport al voor een deel zijn uitgewerkt en ingevoerd. Ook de aanvullende maatregelen die we willen inzetten, zijn in lijn met het rapport.

Cultuur

- Cultuur wordt steeds meer ingezet als middel om maatschappelijke doelen te bereiken. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het bevorderen van gezonde leefstijl, positieve gezondheid of maatschappelijk meedoen als vrijwilliger. Daarnaast wordt een positieve bijdrage geleverd aan de aantrekkelijkheid van onze gemeente.
- Kunstvakken in het onderwijs worden steeds meer geïntegreerd binnen andere vakken en leergebieden.
- Amateurne kunstorganisaties draaien over het algemeen op de inzet van vrijwilligers. Een goede ondersteuning van vrijwilligers kan bijdragen aan een bloeiend cultureel klimaat.
- Alle kinderen in De Wolden gaan steeds meer gebruik maken van hun Talentkracht middels een breed en kwalitatief aanbod op het gebied van kunst en cultuur.

Werken

- De arbeidsmarkt trekt aan en er is sprake van schaarste. De mis-match tussen vraag en aanbod vraagt om extra aandacht.
- De uitvoering van de Wet inburgering 2022 wordt een integraal onderdeel van de uitvoering van de Participatiewet. De extra taken die deze nieuwe wet met zich meebrengt brengen we onder bij de SWO.

Vervolg oriëntatie toekomst WSW binnen Stark

De gemeenteraad heeft met het vaststellen van de begroting 2021 een budget van € 20.000 beschikbaar gesteld voor het doen van een extern onderzoek. Dit onderzoek richt zich op de toekomstmogelijkheden van het organiseren van werk voor mensen met een arbeidsbeperking vanuit de WSW. Momenteel geven Stark, Reestmond en de Stichting Werkgelegenheidsinitiatieven De Wolden hier invulling aan. De resultaten worden naar verwachting rond de zomer van 2021 opgeleverd. Een vervolg op dit onderzoek kan mogelijk financiële consequenties hebben. Deze zijn nu nog niet inzichtelijk. Bij het opstellen van de begroting 2022 geven we daarom nadere invulling aan genoemde ontwikkeling.

Begeleiding naar werk

De verwachting is dat in de loop van 2021 het aantal bijstandsgerechtigden zal gaan oplopen. Het is moeilijk om voor De Wolden een kwantitatieve onderbouwing van aantallen te maken. Het is en blijft afhankelijk van het verdere verloop en de duur van coronapandemie en de daaraan gekoppelde steunmaatregelen van het kabinet. Begeleiding van werk naar werk, om- en bijscholing naar kans beroepen en het voorkomen van jeugdwerkloosheid zijn speerpunten. Bij de Begroting 2022 zal hier, indien nodig, een nadere invulling aan worden gegeven.

Uitvoering Wet inburgering 2022

Vanuit het Rijk krijgen we middelen om deze wet uit te kunnen voeren. Op basis van de inhoudelijke taken binnen de nieuwe wet in combinatie met de rijksmiddelen stellen we in de tweede helft van 2021 een uitvoeringsplan op. Hierin wordt beschreven wat we precies gaan doen (ook in relatie tot arbeidsparticipatie en laaggeletterdheid), wat dat gaat kosten en welke budgetten we daarvoor gaan aanwenden. Voor de inkoop van de inburgeringstrajecten is dat nog onzeker, omdat we een aanbestedingstraject moeten gaan doorlopen. Bij de Begroting 2022 zal hier, indien nodig, een nadere invulling aan worden gegeven.

Beleidsdoelen

Per thema uit het programma De Wolden ontwikkelt met kleur en talent staan hieronder de beleidsdoelen weergegeven:

Een leven lang leren en ontwikkelen

- Een positieve en veilige leefomgeving voor kwetsbare inwoners, waaronder de jeugdigen.
- Bevorderen van samenwerking tussen organisaties voor een optimale dienstverlening aan kwetsbare inwoners.
- Samen met maatschappelijke partners én natuurlijk ouders of verzorgers optimale ontwikkelingskansen voor kinderen creëren op het gebied van onderwijs, zorg, sport en cultuur.
- Het verder versterken van de signaleringsfunctie van ontwikkelingsachterstanden bij peuters en een passend aanbod door middel van VVE-arrangementen. Ieder kind verdient maximale ontwikkelingskansen.
- Zoveel mogelijk kinderen met risico op een ontwikkelingsachterstand krijgen een passend VVE-aanbod.

- Bevorderen doorgaande leerlijnen tussen peuteropvang en basisschool en tussen basisschool en voortgezet onderwijs.
- Gemeenten, maatschappelijke partners en ouders dragen een gezamenlijke verantwoordelijkheid als het gaat om de ontwikkeling van kinderen. We willen de positie van ouders en jongeren hierin versterken, zodat we goed aansluiten bij de vraag en de behoefte en samen met ouders en jongeren blijven ontwikkelen.
- We vormen een sluitend netwerk met gemeente, RMC, scholen en welzijn om voortijdig schoolverlaten tegen te gaan en zoveel mogelijk jongeren een startkwalificatie te laten behalen.

Jeugdhulp

- Zorg en ondersteuning organiseren die snel, adequaat en efficiënt is.
- Versterken samenwerking onderwijs-jeugdhulp.
- Versterken inzet op preventie waarmee (deels) voorkomen wordt dat jeugdhulp nodig is. Hierbij willen we meer focus aanbrengen en de effectiviteit in kaart brengen.
- We willen meer inzicht in de kosten en de effecten van jeugdhulp.
- We investeren in onze 12-plussers en richten ons op een blijvende verbinding met onze gemeente.

Cultuur

- Een stevige culturele basis voor iedereen en cultuur in brede zin bereikbaar voor alle inwoners.
- Cultuur als middel inzetten om maatschappelijke doelen te bereiken (bevorderen van gezonde leefstijl of maatschappelijk meedoen als vrijwilliger).
- De culturele infrastructuur verstevigen en daarmee een positieve bijdrage leveren aan de aantrekkelijkheid van onze gemeente.
- Verbinding en samenwerking tussen cultuur, vrijetijdsector, ondernemers en onderwijs en versterking amateurkunst, verenigingen en dorpen.
- Toekomstbestendige lokale musea met voldoende bezoekers, een educatief aanbod en voldoende en goed toegeruste vrijwilligers.
- Alle kinderen in De Wolden maken kennis met kunst en cultuur door te zorgen voor een breed en kwalitatief binnenschools- en buitenschools aanbod op het gebied van kunst en cultuur.
- De deskundigheid van leraren in het basisonderwijs vergroten op het gebied van kunst en cultuur.
- Het belang van cultuureducatie wordt teambreed gedragen op alle basisscholen.

Werken

- Iedereen doet mee in een betaalde of onbetaalde baan en draagt daardoor bij aan onze samenleving.
- Re-integratie is gericht op de kortste weg naar een passende functie op de reguliere arbeidsmarkt.
- Werkzoekenden met een arbeidsbeperking worden indien nodig en mogelijk voorzien van een passend maatwerkeraanbod.
- Een belangrijke taak heeft de gemeente voor statushouders op grond van de nieuwe inburgeringswet per 1 januari 2022.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen zijn de volgende verbonden partijen betrokken:

- Stichting Werkgelegenheids Initiatieven De Wolden - taakveld 06.40.
- Het mensontwikkelbedrijf STARK - taakveld 06.40.

Beleidsindicatoren

De gemeente is op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording verplicht om beleidsindicatoren op te nemen.

Vooralsnog is gestart met de vermelding van de verplichte basisset. Omdat zowel het bestuur als de organisatie de uitkomsten nog moeten duiden, vergt het enige tijd om ook de beleidsdoelen en eventueel de speerpunten hierop aan te passen.

'De Wolden ontwikkelt met kleur en talent'			
Beleidsindicator	Jaar	De Wolden	Nederland
Absoluut verzuim leerplichtigen per 1.000 inwoners 5-18 jaar	2018	0,0	1,9
Relatief verzuim leerplichtigen per 1.000 inwoners 5-18 jaar	2019	20	26
Voortijdige schoolverlaters in % per 10.000 inwoners	2019	1,9%	2,0%
Jongeren met een delict voor de rechter in % per 10.000 inwoners	2019	0%	1%
Kinderen in een uitkeringsgezin in %	2019	3%	6%
Melding kindermishandeling in aantal per 100.000 inwoners	2020	61,7	172,9
Jongeren (t/m 18 jaar) met jeugdhulp in %	2020	8,4%	9,7%
Jongeren (t/m 18 jaar) met jeugdbescherming in %	2020	5,9%	8,7%
Jongeren (t/m 23 jaar) met jeugdreclassering in %	2015	0,3%	0,5%

Absoluut verzuim: het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerplichtige kinderen.

Relatief verzuim: het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerplichtige kinderen.

Speerpunten

530 - Cultuurpresentatie, cultuurproduct

Activiteit	Vitale Verenigingen De Wolden 2022.				
Gevolgen voor de inwoners	Goed op de toekomst voorbereid verenigingsleven met voldoende vrijwilligers.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	€ 15.000	€ 15.000	-	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Zodra de maatregelen Covid-19 versoepelen willen we een vervolg in gang zetten met het multi-disciplinaire traject Vitale Verenigingen De Wolden. Dit past bij de Agenda 'Cultuur blijft belangrijk'. Door middel van coachingstrajecten wordt de culturele infrastructuur versterkt en toekomstbestendig gemaakt.

Beleidsdocumenten

Een leven lang leren en ontwikkelen:

- Verordening leerlingenvervoer 2015.
- Verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs 2015.
- Instandhoudingsbeleid kleine scholen.
- Beleidsplan Jeugdhulp.
- Verordening Jeugdhulp 2015.
- Regeling toegang jeugdhulp De Wolden 2015.
- Regeling toegang jeugdhulp De Wolden 2020.
- Verordening jeugdhulp De Wolden 2020 (in ontwikkeling).
- Nadere regelgeving jeugdhulp De Wolden 2020 (in ontwikkeling).
- Uitvoeringsnota jeugd De Wolden 2020.
- Verordening Kindregelingen gemeente De Wolden 2017.

Cultuur:

- Agenda 'Cultuur blijft belangrijk in De Wolden'.
- Routekaart Cultuuronderwijs Zuidwest-Drenthe.
- Cultuurhistorische waardenkaart.
- Cultuuronderwijs in De Wolden/ontwikkelprogramma.
- Beleidsregels subsidiëring muziek- en zangverenigingen.

Werken:

- Kadernota Sociaal Domein.
- Beleidsplan reïntegratie 2015.
- Beleidsuitvoeringsplan Participatiewet.
- Afstemmingsverordening 2020.
- Re-integratieverordening 2020.
- Individuele Inkomenstoeslagverordening 2015.
- Individuele Studietoelageverordening 2015.
- Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive 2015.
- Verordening op het sociaal bijdragefonds.
- Verordening op het sociaal participatiefonds.
- Verordening participatie schoolgaande kinderen 2012.

Financiële mutaties exploitatie

De volgende financiële mutaties zijn aangeleverd (inclusief speerpunten):

Product	2022	2023	2024	2025
Lasten				
5.3 - Coachingstrajecten vitale verenigingen	15.000	15.000	0	0
6.4 - Leerwerkbedrijf STARK, jaarlijkse bijdrage	-4.938	2.910	3.352	11.574
Totaal lasten	10.062	17.910	3.352	11.574
Baten	0	0	0	0
Totaal baten	0	0	0	0
Saldo (+ = nadeel en - = voordeel)	10.062	17.910	3.352	11.574

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):**6.4 – Bijdrage Leerwerkbedrijf STARK**

Volgens de concept meerjarenbegroting van STARK zal er een aanpassing van de jaarlijkse bijdrage plaatsvinden. Het betreft hier bijstellingen aan zowel de omzetzijde van Stark als aan de loonontwikkelingen en de rijksbijdrage.

Investeringsplanning

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen investeringen programmabegroting 2022-2025

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag

Voor een nadere toelichting op de verschillende investeringen, verwijzen we naar de betreffende speerpunten hiervoor.

Programma 07 - Gezond Meedoen

Gezondheid, zorg en ondersteuning zijn de leidende thema's binnen het programma Gezond Meedoen in De Wolden. We bieden zorg en ondersteuning aan inwoners die dat nodig hebben om in de (lokale) samenleving mee te doen.

Programmahouder: Egbert van Dijk

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden?

Voor dit programma zijn de centrale kernpunten: voorkomen (preventie), meedoen en ondersteunen (met maatwerk). Wanneer sprake is van zorg en ondersteuning, staat de vraag van de inwoner centraal. Wij stimuleren de sociale en economische zelfredzaamheid van onze inwoners. Wij bevorderen dat inwoners volwaardig en gelijkwaardig kunnen deelnemen aan de maatschappij. Dit willen we bereiken door zoveel mogelijk eigen kracht van onze inwoners en vrijwilligersorganisaties te versterken en daar waar nodig ondersteuning te bieden aan hen die dat nodig hebben. De Wolden wil de gezondheid van volwassenen en jongeren bevorderen. Voor inwoners van wie gezondheid en zelfredzaamheid achteruitgaan, streven we ernaar hen zo lang mogelijk in hun eigen omgeving te laten wonen en hen daartoe de noodzakelijke hulp c.q. voorzieningen te

bieden. Het stimuleren van noaberschap en sociale cohesie in de dorpen is ook in dit verband van belang.

Trends en ontwikkelingen

Algemeen

- Krimp, ontgroening, vergrijzing zorgen voor demografische wijzigingen.
- Bereikbaarheid en leefbaarheid staan onder druk door beperking OV-vervoer en sluiten van voorzieningen.
- Maatschappelijke tweedeling neemt toe.
- Zorgvraag neemt toe door toename van de gemiddelde leeftijd.
- Invulling geven aan 'participatiesamenleving' wordt een belangrijke opgave.
- Integrale benadering van vraagstukken is de norm.

Zorg

- We signaleren zorgvragen in een eerder stadium.
- Zorgvragen worden complexer.
- We signaleren een hoger alcoholgebruik onder volwassenen.
- We signaleren het effect van Drentenieren, inwoners zonder eigen netwerk in de nabijheid.
- Er is toenemende samenhang tussen het medische en het sociale domein.
- De nieuwe taak voor de inburgering van statushouders.
- De transformatie van het sociale domein moet anders.
- We willen meer uitgaan van eigen kracht.
- Overheidsparticipatie.
- We zien belang van integrale aanpak toenemen.
- We bevorderen mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid bij zowel ondernemers in De Wolden als in de samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen.
- Er moet meer met minder middelen.

Gezondheidszorg

- De GGD zet in op een betere verbinding van eigen taken met de keten van zorg en veiligheid ('sociale veiligheid').
- Bij Veilig Thuis Drenthe spelen onder andere de volgende landelijke ontwikkelingen: invoering van verscherpte meldcode, radarfunctie en intensievere samenwerking zorg- en strafketen, herziening van het landelijk handelingsprotocol en aandacht voor ouderenmishandeling. Deze leiden naar verwachting tot een toename van het aantal meldingen van kindermishandeling en huiselijk geweld. De processen, systemen en informatievoorziening/informatieprotocol zullen op basis van bovenstaande ontwikkelingen worden aangepast.
- De visie op de dienstverlening in het kader van de openbare geestelijke gezondheidszorg (OGGz) wordt door gemeenten, met GGD en andere partners, geëvalueerd en herzien.
- Op 1 januari 2020 treedt de Wet Verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvvgz) in werking. Deze wet regelt de rechten van mensen die te maken hebben met verplichte zorg in de GGZ. Een belangrijke verandering is dat verplichte zorg straks ook buiten een GGZ-instelling opgelegd kan worden.
- In Drenthe is door alle gemeenten, provincie, GGD en zorgverzekeraar een meerjarenbeleidsprogramma 'Drenthe Samen Gezond In Beweging 2021-2024' opgesteld. Het programma beschrijft de integrale ontwikkelingen op de terreinen van preventie en sport.

Beleidsdoelen

Gelet op de beoogde maatschappelijke effecten uit het programma 'Gezond meedoen', stelt het college zich de volgende doelen:

Zorg en ondersteuning

- Onafhankelijke cliëntondersteuning beter en eerder beschikbaar voor inwoners.
- Bevorderen van een samenleving waarin iedereen kan meedoen (inclusie).
- Inwoners kunnen volwaardig en gelijkwaardig deelnemen aan de (lokale) samenleving en zijn daar primair zelf verantwoordelijk voor.
- Inwoners kunnen zo lang mogelijk in de eigen leefomgeving blijven.
- Stimuleren van het realiseren van een positieve en veilige leefomgeving voor kwetsbare inwoners.
- Versterken van sociale en economische zelfredzaamheid van kwetsbare inwoners.

- Integrale ondersteuning op alle leefgebieden van statushouders.
- Ondersteuning van kwetsbare inwoners wordt zo dicht mogelijk bij hun leefomgeving georganiseerd.
- Bevorderen van samenwerking tussen organisaties voor een optimale dienstverlening aan kwetsbare inwoners.
- Zorg en ondersteuning organiseren die snel, adequaat en efficiënt is.
- De zorgvraag van de inwoner is uitgangspunt bij het verlenen van zorg en ondersteuning.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen is de volgende verbonden partij betrokken:
- Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe te Assen - taakveld 07.10.

Beleidsindicatoren

De gemeente is op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording verplicht om Beleidsindicatoren op te nemen.

We zijn begonnen met de vermelding van de verplichte basisset. Omdat zowel het bestuur als de organisatie de uitkomsten nog moeten duiden, vergt het enige tijd om ook de beleidsdoelen en eventueel de speerpunten hierop aan te passen.

'Gezond meedoen in De Wolden'			
Beleidsindicator	Jaar	De Wolden	Nederland
Netto participatiegraad in % van mensen met een baan tussen 15-67 jaar	2019	69,9%	68,8%
Werkloze jongeren/jeugdwerkloosheid in %	2019	1%	2%
Personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners 18 jaar e.o.	2020	159	381,7
Personen met een lopend re-integratietraject per 10.000 inwoners 15-65 jr.	2020	192	207
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO per 10.000 inwoners	2020	560	640
Demografische druk in % (= de verhouding tussen de productieve leeftijdsgroep (20-64 jaar) en de niet-productieve leeftijdsgroepen (-19 jaar en 65+))	2020	83,4%	70%

Speerpunten

6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie (dorps- en wijkcentra)

Activiteit	Eenmalige exploitatiebijdrage Stichting Ontmoetingscentrum De Havezate in de Wijk.				
Gevolgen voor de inwoners	Kwalitatief en toekomstbestendig dorpshuis.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	Pm	-	-	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 2

Per 1 juli 2019 is het nieuwe bestuur van stichting ontmoetingscentrum Havezate formeel verantwoordelijk voor het beheer en exploitatie van ontmoetingscentrum De Havezate. Gedurende een looptijd van drie jaar (tot en met 2021) ontvangt de stichting een gemeentelijke bijdrage voor het beheer en exploitatie van het dorps huis. Bij de overdracht van het beheer en de exploitatie is de stichting ook verantwoordelijk voor het personeel dat, in het kader van de wet overgang van onderneming, verplicht overgenomen moest worden van de beheersstichting De Havezate. Het eerste jaar na zelfstandigheid is succesvol verlopen. Nieuwe activiteiten zijn ontwikkeld en een vaste huurder is binnengehaald. Tot grote spijt van de stichting moest vanwege de ingestelde coronamaatregelen het dorps huis het grootste deel van 2020 haar deuren sluiten. Dit betekent geen inkomsten uit verhuur van horeca en zaalruimte maar wel de vaste lasten voor o.a. personeel, energie en verzekeringen. De stichting heeft nog niet de mogelijkheid gehad om enige reser-

ves op te bouwen. Derhalve heeft de stichting geen financiële ruimte om de ontstane tekorten in de exploitatie op te vangen. De stichting heeft de gemeente gevraagd om een eenmalige aanvullende exploitatiebijdrage om de werkzaamheden van het ontmoetingscentrum in de Wijk te kunnen waarborgen. De komende periode wordt gebruikt om gezamenlijk te onderzoeken wat de precieze hoogte van de bijdrage moet zijn. In de begroting 2022 wordt dit bedrag opgenomen.

6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie (Maatschappelijke werk en welzijn)

Activiteit	Looncompensatie Algemeen Maatschappelijk Werk en regulier welzijnswerk conform cao.				
Gevolgen voor de inwoners	Kwalitatief aanbod Welzijnswerk.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 14.000	€ 14.000	€ 14.000	€ 14.000	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

In het kader van de subsidieverstrekking aan de Stichting Welzijn De Wolden voor het uitvoeren van algemeen maatschappelijk werk en welzijnswerk wordt jaarlijks rekening gehouden met een compensatie voor loon- en prijsstijgingen die onder andere voortvloeien uit cao-verplichtingen. Bij het opstellen van de Kadernota 2022 is de prijsindex nog niet bekend, toch wordt een stelpost van € 14.000 geraamd. Mocht de definitieve stijging afwijkend worden vastgesteld, dan wordt dit alsnog meegenomen in de begroting 2022.

6.2 - Wijkteams (Buurtteams)

Activiteit	Continuering buurtteams De Wolden.				
Gevolgen voor de inwoners	Versterken samenwerking tussen inwoners en professionals.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 58.000	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

In 2018 is in de gemeente De Wolden gestart met twee buurtteams om onderlinge samenwerking tussen instanties te optimaliseren en daarmee de vroeg signalering bij inwoners te verbeteren. De buurtteams werken op basis van de vier P's:

- Preventie: voorkomen van specialistische en dus dure zorg.
- Participatie: Stimuleren van actief burgerschap en het meedoen.
- Perspectief: eigen kracht en sociale omgeving.
- Presentie: ondersteuning dichtbij, toegankelijk en snel.

De deelnemende organisaties in de buurtteams zijn Gemeente De Wolden, Welzijn De Wolden, Actium en Politie als kernleden en in de buitenschil het team 'Optimaal Leven' (GGZ, VNN en Cosis) en Icare.

Eind 2019 is deze pilot geëvalueerd door de deelnemende organisaties en inwoners van De Wolden. De conclusie is unaniem van de deelnemende organisaties en inwoners dat deze werkvorm een bijdrage levert aan vroeg signalering en invulling geeft aan de vier P's. Dat er steeds meer aan de voorkant gewerkt wordt zodat duurdere zorg of inzet voorkomen wordt. Deze vernieuwde werkvorm is omgezet naar reguliere werkvorm in de deelnemende organisaties.

Er zijn vanaf de start ruim 300 casussen behandeld in de buurtteams. De registratie en archivering vinden plaats in een gezamenlijke digitale omgeving I-Samenleving. Een belangrijke voorwaarde het succes van deze werkwijze is het werken in partnerschap met inwoners en organisaties. De regiefunctie van deze werkvorm ligt bij Gemeente De Wolden, waarbij de aansturing en coördinatie ligt bij de eenheid Fysieke Leefomgeving. De deelnemende organisaties blijven actief hun bijdrage leveren aan deze werkwijze.

Om deze werkwijze goed borgen is er behoefte aan structurele uitbreiding van 0,3 fte voor de coördinatie en 0,44 fte voor ondersteuning van de fysiek- en sociaal beheer en partners. Voor het fysieke beheer is door een taakverbreding een uitbreiding van 0,2 fte noodzakelijk. In 2021 worden deze werkzaamheden door beschikbaarstelling van incidentele middelen opgevangen door de medewerkers.

Met deze werkwijze wordt preventief zorg voorkomen en levert daarmee een positieve bijdrage aan de taakstelling sociaal domein.

Voor de financiering van de fte-uitbreiding willen we voor 2022 een incidentele bijdrage van € 58.000 beschikbaar stellen. Voor een structurele oplossing na 2022 vragen wij aan de Samenwerkingswerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen wat de mogelijkheden binnen de SWO zijn.

6.6 – Herijking sociaal domein

Activiteit	Het realiseren van een toekomstbestendig sociaal domein De Wolden zowel qua inhoud als financiën.				
Gevolgen voor de inwoners	Het beter en integraler inspelen op de ondersteuningsvraag van de inwoner.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	Pm	Pm	Pm	Pm	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

Het traject 'herijking sociaal domein' heeft als hoofddoel:

Het vaststellen van een nieuwe balans tussen aan de ene kant het handhaven van een goede invulling van onze verantwoordelijkheid voor onze kwetsbare en minder zelfredzame inwoners en aan de andere kant een verantwoorde beheersing van de uitgaven in het sociaal domein.

Volgens de met de gemeenteraad afgestemde planning neemt de gemeenteraad in 2021 hier een besluit over:

- De hoofdrichtingen beleid sociaal domein;
- Het bedrag van de financiële taakstelling. Dat bedrag is in 2020 vastgesteld op € 1,2 miljoen. Daarna wordt uitgewerkt welke maatregelen aan het bedrag van de financiële taakstelling zijn te koppelen. De basis daarvoor zit in de bijlage bij de Kaderbrief 2021 en de op 3 februari 2021 aan de gemeenteraad voorgelegde maatregelen.

7.1 – Volksgezondheid

Activiteit	Loon- en prijscompensatie GGD.				
Gevolgen voor de inwoners	Kwalitatief aanbod Publieke gezondheid.				
Middelen	2021	2022	2023	2024	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 48.904	€ 48.904	€ 48.904	€ 48.904	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

De verwachte bijdrage voor De Wolden bedraagt in totaal € 1.154.218. Jaarlijks wordt rekening gehouden met een compensatie voor loon- en prijsstijgingen die onder andere voortvloeien uit cao-verplichtingen. Voor 2022 wordt vooralsnog uitgegaan van 2,18%.

Dat de uitzetting van het budget hoger is dan 2,18% heeft te maken met de bevolkingsopbouw van De Wolden ten opzichte van die van andere gemeenten: minder daling van jeugdigen en hogere stijging van inwoners vanaf 18 jaar op peildatum 1 januari 2020. De bijdrage voor jeugdgezondheidszorg en algemene gezondheidszorg zijn verdeeld op basis van het aantal inwoners 0-18 jaar en 18+ per gemeente.

7.1 – Volksgezondheid

Activiteit	Uitvoering lokaal preventieakkoord mentale gezondheid.				
Gevolgen voor de inwoners	Een gezondere leefomgeving.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	€ 20.000 N	€ 20.000 N	-	-	Incidenteel
	€ 20.000 V	€ 20.000 V	-	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

De gemeente De Wolden zet in navolging van het Nationaal Preventieakkoord in op een lokaal preventieakkoord. Uit cijfers blijkt dat het terugdringen van roken, overmatig alcohol gebruik en inzetten op gezond gewicht een bijdrage kan leveren aan gezondere inwoners in de gemeente De Wolden. In april 2021 is het lokaal preventieakkoord in De Wolden ondertekend door diverse partijen en inwoners. De gemeente ontvangt in 2021, 2022 en 2023 ieder jaar € 20.000 uitvoeringsbudget van het Rijk (Ministerie van VWS). Dit is het maximale bedrag wat we jaarlijks uitgeven aan goede initiatieven die gaan over het terugdringen van roken, overmatig alcohol gebruik en inzetten op gezond gewicht.

Beleidsdocumenten

Algemeen

- [Toekomstvisie 2005-2020](#).
- [Collegeprogramma 2018-2022 'Duurzaam, doen en dichtbij'](#), mei 2018.

Zorg en ondersteuning

- [Kadernota Sociaal Domein](#).
- [Beleidsplan Wmo 2015-2018](#).
- Verordening Wmo 2017.
- Beleidsplan reïntegratie 2015.
- [Beleidsuitvoeringsplan Participatiewet](#).
- Verordening Tegenprestatie naar vermogen.
- Individuele Inkomenstoeslagverordening 2015.
- Individuele Studietoeslagverordening 2015.
- Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive 2015.
- [Beleidsplan Integrale schuldhulpverlening 2012-2016](#).
- [Kadernota Minimabeleid](#).
- Verordening op het sociaal bijdragefonds.
- Verordening op het sociaal participatiefonds.
- Verordening participatie schoolgaande kinderen 2012.

Taakstelling en lopende projecten

Niet van toepassing.

Financiële mutaties exploitatie

De volgende financiële mutaties zijn aangeleverd (inclusief speerpunten):

Product	2022	2023	2024	2025
Lasten				
6.1 - Inc. bijdrage St. Havezate te de Wijk	Pm	0	0	0
6.1 - Bijdrage AMW c.a., verhoging door cao	14.000	14.000	14.000	14.000
6.2 - Wijk- en buurtteams, incidentele formatie	58.000	0	0	0
6.6 - Herijking budgetten sociaal domein	Pm	Pm	Pm	Pm
7.1 - Bijdrage GGD, verhoging door cao	48.904	48.904	48.904	48.904
7.1 - Uitvoering 'Nationaal preventieakkoord'	0	0	0	0
Totaal lasten	120.904	62.904	62.904	62.904
Baten	0	0	0	0
Totaal baten	0	0	0	0
Saldo (+ = nadeel en - = voordeel)	120.904	62.904	62.904	62.904

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

Toelichting baten (voor zover van toepassing):

Investeringsplanning

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen investeringen programmabegroting 2022-2025

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	

Voor een nadere toelichting op de verschillende investeringen, verwijzen we naar de betreffende speerpunten hiervoor.

Programma 08 - De Wolden actief en opgeruimd

De Wolden is een sportieve gemeente. Op het gebied van sport- en bewegen gebeurt er veel. De vele en onmisbare vrijwilligers maken dit mede mogelijk. Op het gebied van afval dragen we bij aan de totstandkoming van een circulaire economie. Het stimuleren van en verleiden tot gedragsverandering bij inwoners is minstens zo belangrijk als het beschikken over een technische inzamelstructuur.

Programmahouder: Egbert van Dijk

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden?

Afval

Wereldwijd en regionaal worden grondstoffen schaarser en daarmee vaak kostbaarder. Hierdoor wordt afval niet meer (alleen) gezien als een ongewenst en negatief bijproduct van onze maatschappij, maar ook als een bron van bepaalde grondstoffen. Een groot deel van het vroegere 'ongewenste afval' is nu een gewenst product waar vraag naar is. Het hergebruiken van grondstoffen vermindert de schaarste en heeft een economische waarde. Maar veel grondstoffen verdwijnen in het huishoudelijk restafval. Per 2021 maken we gebruik van diftar. Dit zorgt voor een betere afvalscheiding daardoor ontstaat minder restafval.

Gemeenten hebben de wettelijke zorgplicht voor de inzameling van huishoudelijk afval. En hebben tevens de maatschappelijke opdracht om bij te dragen aan de totstandkoming van een 'circulaire economie'. Het stimuleren van en verleiden tot gedragsverandering bij inwoners is hierbij minstens zo belangrijk als het beschikken over een technische inzamelstructuur.

Gemeente De Wolden stelt zich als doel maximaal 100 kilogram restafval per inwoner in 2022 (landelijk werd gestreefd dit in 2020 al te halen). Een tweede doel is een afvalscheiding van 80% (landelijk wordt gestreefd naar 75%). De maatregelen om de doelen te bereiken staan verwoord in het Grondstoffenplan 2020-2025.

Inwoners worden gestimuleerd om hun verantwoordelijkheid te nemen en hun scheidingsgedrag verder te verbeteren. Aanpassingen van de inzamelstructuur ter ondersteuning van de afvalscheiding en de afname van de hoeveelheid restafval, mogen niet ten koste gaan van de dienstverlening. Het aanbieden van afval moet voor inwoners van De Wolden laagdrempelig en toegankelijk zijn en blijven. Verder streven we naar de toepassing van technieken waarbij afval zoveel mogelijk wordt hergebruikt.

Zwerfafval

Gemeente De Wolden ontvangt jaarlijks een vergoeding van het Afvalfonds voor uitvoering van zwerfafval beleid. Een nieuwe activiteit die daarmee wordt ondersteund is ploggen. Hierbij ruimen inwoners tijdens een ommetje zwerfafval op. Inwoners die dit regelmatig doen kunnen van de gemeente inzamelmiddelen krijgen zoals veiligheidshesje, handschoenen, afvalknipper en afvalzakken. Bij inwoners die nog een stapje verder gaan en een stuk berm adopteren haalt de gemeente op verzoek het ingezamelde zwerfvuil op. Het ploggen en 'adopteer je eigen berm' zijn initiatieven van Ploggen Drenthe. Oprichter en organisator is de heer Peter Berendse uit Ruinen. De gemeente ondersteunt Ploggen Drenthe ook in de communicatie en het delen van berichten via de gemeentelijk website en sociale media.

Sport

Woldens Sportakkoord met lokale ambities!

In onze dorpen gebeurt veel op het gebied van bewegen en sport en er zijn veel sportaanbieders actief. Dat willen we graag zo houden en mogelijk uitbreiden. Bewegen is leuk, maar levert nog meer op. Denk aan gezelligheid, ontspanning, saamhorigheid, gezondheid, een gezonde ontwikkeling van onze kinderen, ergens bij horen en het tegengaan van eenzaamheid. Tegelijkertijd hebben verschillende sportaanbieders in onze gemeente het moeilijk. Het vinden van voldoende vrijwilligers in het technisch en bestuurlijk kader is voor velen een zware klus. Ook op financieel vlak liggen er grote uitdagingen.

Daarom hebben we in De Wolden de uitdaging opgepakt. In gesprek met organisaties en verenigingen, ondernemers, gemeente, vrijwilligers, professionals en inwoners, hebben we de lokale ambities uit Ruinen, de Wijk, Koekange, Ruinerwold en Zuidwolde opgehaald en beschreven in het Woldens Sportakkoord. Omdat we geloven in de kracht van samen werken aan sport en bewegen in onze dorpen.

In het Woldens Sportakkoord staan de lokale ambities beschreven. Met elkaar gaan we aan de slag door met behulp van sport en bewegen onze dorpen, inwoners en verenigingen nog beter, bruisender en sportiever te maken.

Doordat wij veel waarde hechten aan sport en bewegen als basis voor een gezonde en actieve leefstijl blijven we ons inzetten voor het vergroten van de sport- en beweegdeelname van onze inwoners.

Onze visie daarbij is dat voor iedere Woldenaar, ongeacht achtergrond, leeftijd, beperking en financiën, sport en bewegen zoveel mogelijk in de nabijheid aanwezig moeten zijn.

Sterke, vitale en financieel gezonde verenigingen zijn belangrijk voor het realiseren van de beleidsdoelen op het gebied van sport. Het uitgangspunt blijft dat de verenigingen zelf hun verantwoordelijkheid nemen.

Door de invloeden van de coronapandemie maken de sportverenigingen een moeilijke tijd mee. De sportverenigingen hebben te maken met veel uitdagingen.

- Hoe houd je jouw sportclub vitaal?
- Hoe houd of krijg je voldoende vrijwilligers?
- Hoe bind je leden aan de club?

We gaan met onze verenigingen in gesprek om goed te luisteren naar eventuele behoefte aan ondersteuning. Daar waar mogelijk proberen we de Woldense sportverenigingen zo goed als mogelijk te blijven ondersteunen. Door ondersteuning op maat krijgen de verenigingen de mogelijkheid om te groeien en bloeien richting de toekomst.

Sport wordt ook steeds meer een middel om maatschappelijke doelen te bereiken. Zoals meer bewegen voor ouderen, het stimuleren van een gezonde leefstijl en het bevorderen van sociale samenhang. Bovendien krijgen mensen door sport de mogelijkheid om mee te doen aan de samenleving. Daarbij is de inzet van onze sportfunctionarissen belangrijk en daar gaan we dan ook mee door.

Huus voor Sport & Cultuur

Op 24 september 2021 heeft de gemeenteraad ingestemd met de realisatie van het Huus voor Sport & Cultuur in Zuidwolde. Aansluitend is er een installatieadviseur aangesteld en is uitwerking gegeven aan het Voorlopig Ontwerp i.s.m. de architect en de toekomstige gebruikers bestaande uit

vertegenwoordigers van De Boerhoorn, Welzijn De Wolden, Bibliotheek, Prima Life en Tennis Club Suthwalda.

In de loop van 2021 wordt, op basis van het vastgestelde voorlopig ontwerp, uitwerking gegeven aan het definitieve ontwerp. Conform planning wordt de huidige sporthal en gymzaal medio december 2021 gesloopt. Medio begin 2022 (afhankelijk van de uitkomsten van het flora en fauna onderzoek) wordt gestart met de nieuwbouw van het Huus voor Sport & Cultuur.

Trends en ontwikkelingen

Afval

Het doel van 100 kg restafval per inwoner per jaar

In het Grondstoffenplan 2020-2025 staat dat gemeente De Wolden 100 kilogram restafval per inwoner in 2022 wil realiseren. De belangrijkste maatregel die daaraan moet bijdragen is de variabele afvalstoffenheffing (diftar) die inmiddels is ingevoerd. De tonnages in de eerste maanden van 2021 laten zien dat de maatregel effect heeft, maar het is nog te vroeg om te concluderen dat het doel van 100 kilogram in 2022 gerealiseerd zal worden. Ons college houdt de vinger aan de pols en zal uw raad over de ontwikkelingen informeren. In de loop van 2022 komen wij met een evaluatie waaruit blijkt of het doel in 2022 wordt gerealiseerd. Wanneer dit niet het geval is volgt er een voorstel met aanvullende maatregelen.

Toename grondstofstromen

Door diftar neemt het tonnage restafval af. Te verwachten is dat dit tonnage terug te vinden is in een gelijke toename van het tonnage grondstoffen. De verwerking van de grondstofstromen zal daardoor toenemen. Wij zijn benieuwd of dit daadwerkelijk het geval zal zijn of dat er tonnen verdwijnen. In de hiervoor genoemde evaluatie 2022 geven wij hierin inzicht.

Gescheiden inzameling van verpakkingen (PMD)

Vanaf 1 april 2020 is gemeente De Wolden alleen nog verantwoordelijk voor inzameling en kwaliteit van ingezameld PMD en niet meer voor het sorteren en vermarkten. Daarmee is de gemeente terug bij haar (wettelijke) basistaak het inzamelen van afval. Financieel is deze stroom daardoor beter te begroten. De (Nedvang) vergoedingen lijken de inzamelkosten te dekken. Ook met het afkeurpercentage gaat het goed, deze ligt nu rond 10 procent terwijl dit in voorgaande jaren 30 procent was. Een compliment aan de inwoners en de inzameldienst hiervoor. Door communicatie en de eventuele inzet van afvalcoaches hopen wij het afkeurpercentage nog verder te verlagen.

Gescheiden inzameling van oud papier en karton (OPK)

Bij de behandeling van de gemeentebegroting 2021 heeft uw raad een motie aangenomen, waarmee ons college opdracht is gegeven een onderzoek uit te voeren naar de voor- en nadelen van een OPK-inzameling met vrijwilligers. Keuze voor de inzameldienst verlaagt de kosten voor inzameling, we onderzoeken tevens mogelijkheden voor een afbouwregeling richting vrijwilligers. Wij zullen uw raad daarover spoedig informeren en vragen of u onze bevindingen deelt. Daarna starten wij het overleg met de vrijwilligersorganisaties. Uitgangspunt is om het overleg in de zomer af te ronden, zodat er voldoende tijd resteert om de inzameling 2022 voor te bereiden. In eerdere rapportages hebben wij gemeld dat de OPK-prijs sterk is gedaald door met name afzetproblemen in Azië. Inmiddels is de markt weer redelijk hersteld. Ter vergelijking de opbrengst in februari 2020 bedroeg € 15,00 per ton en in februari 2021 € 87,50 per ton. Bij een jaarlijks tonnage van circa 2.000 ton betekent dit een meeropbrengst die ligt boven de € 100.000.

Vervanging containerpark

In 2010 zijn bij de zes supermarkten in de gemeente minimilieustraatjes aangelegd met elk drie ondergrondse verzamelcontainers (twee x glas en één x textiel). De containers worden elk jaar gecontroleerd op veiligheid. Tevens vindt er dan preventief onderhoud plaats. Tijdens de laatste inspectie is slijtage geconstateerd bij enkele glascontainers. Het plan is om deze containers de komende drie jaar te gaan vervangen. De textielcontainers zijn nog in goede conditie. Dit komt doordat deze containers veel minder belast worden dan de glascontainers.

In 2010 zijn ook de minicontainers voor GFT uitgezet. Deze minicontainer uit de basisset (GFT, PMD, OPK, RST) wordt het zwaarst belast. Dit komt door de hoge ledigingsfrequentie (26 x per jaar) en door het gewicht dat per lediging wordt aangeboden (zware containers). De laatste twee jaar zien we een sterke stijging van het aantal meldingen van defecte GFT-containers. Het plan is

om de Gft-containers in 2023 in één keer te vervangen. De minicontainers worden door de leverancier vijf jaar gegarandeerd. De gemeente schrijft de investering af in tien jaar.

Sport

Ongeorganiseerde sport

We zien in toenemende mate de opkomst van anders- en ongeorganiseerde sporten. Flexibel, ongebonden en in de openbare ruimte. Denk hierbij bijvoorbeeld aan zwemmen, wandelen en wielrennen met de buurvrouw/buurman.

Stelselwet sport

Mogelijke komst van een stelselwet sport als publieke voorziening. De NLsportraad vindt dat sport zo belangrijk is voor de samenleving, dat we dit moeten beschouwen als een publieke voorziening. Alleen dan kunnen we sport voor iedereen toegankelijk maken. En daarvoor is het volgens de raad noodzakelijk om sport vast te leggen in een stelselwet.

'Maak van sport een publieke voorziening die voor iedereen toegankelijk is. Laat de overheid de regie nemen en creëer een wettelijk stelsel. Dat is nodig voor zowel een vitale samenleving als een sterke sportbranche'.

Zo luidt de hoofdboodschap uit het advies 'De opstelling op het speelveld' van de Nederlandse Sportraad (NLsportraad). Daarbij heeft de NLsportraad de onderstaande doelen meegegeven:

- meer (beleid overstijgende) regie vanuit de overheid;
- wettelijk kader om sport te organiseren en financieren;
- meer investeren in sportaccommodaties én openbare ruimte;
- professionalisering van de sport en inzet op een volwassen arbeidsmarkt;
- extra aandacht voor kwetsbare groepen met bijvoorbeeld inkomensmaatregelen;
- vernieuwd en uitgebreid sport- én beweegaanbod;
- onafhankelijke bestuursorgaan als verdeler van de overheidsmiddelen voor sport;
- meer eenheid en samenwerking in de sportbranche: één branchevisie, één koepelorganisatie.

Onderzoek lekkage ijsbaan Ruinen

Jaarlijks wordt, indien de weersomstandigheden het toelaten, er door vele vrijwilligers geprobeerd een mooie ijsvloer voor de inwoners van Ruinen te creëren. Echter door lekkage in de bodem en de opstaande kleiwand stroomt het opgespoten water langzaam weg. Hierdoor zakt de ijsvloer langzaam in en is schaatsen op een veilige manier niet meer mogelijk. In de afgelopen winterperiode is dit helaas weer pijnlijk duidelijk geworden. In samenspraak met de VVVo en de KNSB wordt onderzocht hoe in de nabije toekomst op een veilige manier geschaatst kan worden.

Beleidsdoelen

Afval

- De mogelijkheden van afval als grondstof zo goed mogelijk benutten.
- Bijdragen aan de totstandkoming van een circulaire economie.
- In 2022 maximaal 100 kilogram restafval per inwoner per jaar inzamelen.
- Tenminste 80% van het huishoudelijk afval gescheiden inzamelen.
- Toepassen van technieken waarbij afval zoveel mogelijk wordt hergebruikt.

Sport

- Van jongs af aan vaardig in sport en bewegen.
- Vitale sportverenigingen.
- Positieve sportcultuur.
- Inclusief Sporten en Bewegen.
- Beschikken over voldoende, kwalitatief goede en toekomstbestendige sportvoorzieningen.
- Duurzame sportinfrastructuur.

Informatie verbonden partijen

Er zijn geen verbonden partijen die betrokken zijn bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen.

Beleidsindicatoren

De gemeente is op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording verplicht om beleidsindicatoren op te nemen.

Vooralsnog is gestart met de vermelding van de verplichte basisset. Omdat zowel het bestuur als de organisatie de uitkomsten nog moeten duiden, vergt het enige tijd om ook de beleidsdoelen en eventueel de speerpunten hierop aan te passen

'De Wolden actief en opgeruimd'			
Beleidsindicator	Jaar	De Wolden	Nederland
% niet-wekelijkse sporters	2016	52,5%	48,7%
Niet-gescheiden ingezameld afval in kg per inwoner	2019	138	161

* Medio 2020 worden nieuwe cijfers betreffende % niet-wekelijkse sporters gepubliceerd. De nieuwe cijfers nemen we mee bij het opstellen van de begroting 2021 e.v.

Speerpunten

5.1 – Sportbeleid en activering

Activiteit	Organisatie NK voor springpaarden door CH De Wolden.				
Gevolgen voor de inwoners	Beeldbepalend en bovenregionaal evenement.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Het bestuur van CH De Wolden heeft begin 2021 een bid ingediend bij de KNHS voor de organisatie van het Nederlands Kampioenschap springen voor de periode 2022 tot en met 2024. Het is de bedoeling dat het NK wordt gekoppeld aan CH De Wolden. De eerste week vindt het NK plaats gevolgd door de organisatie van CH De Wolden in de tweede week. In juli in totaal twee weken prachtige paardensport in De Wolden. Tijdens het opstellen van de Kadernota 2022 is nog niet bekend welke organisatie het NK springen mag organiseren.

De totale begroting voor de organisatie van een NK springen wordt voor 50% gefinancierd door de organisatie van CH De Wolden. Voor het resterende deel is de provincie Drenthe en de gemeente De Wolden gevraagd bij te dragen. Hierin heeft de provincie Drenthe aangegeven 2/3 deel van de totale cofinanciering voor haar rekening te willen nemen.

5.2 - Sportaccommodaties

Activiteit	Indexatie beheersvergoeding onderhoud sportvelden.				
Gevolgen voor de inwoners	De beschikking hebben over kwalitatief goed onderhouden velden.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 1.700	€ 1.700	€ 1.700	€ 1.700	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

Het dagelijks beheer en onderhoud van de velden van de buitensportaccommodaties is overgedragen aan sportverenigingen. Hiervoor zijn beheersovereenkomsten afgesloten waarin is vastgelegd dat de vergoeding jaarlijks wordt geïndexeerd. Het aanpassen van de vergoedingen, op basis van de index van 1,6%, leidt tot een verhoging van de beheersvergoeding met € 1.700.

7.3 - Afval

Activiteit	Vervangen van ondergrondse verzamelcontainers voor éénmalig flessenglas.				
Gevolgen voor de inwoners	De containers maken gescheiden inzameling van éénmalig flessenglas mogelijk. Inwoners kunnen door het gebruiken van deze container restafval verminderen en daarmee een bijdrage leveren aan de verduurzaming van de afvalinzameling en tevens hun afvalstoffenheffing verlagen.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 38	€ 2.613	€ 5.188	€ 7.725	Structureel

Toelichting:**Categorie 3**

De containers zijn geplaatst in 2010 en zijn aan vervanging toe. De containers zijn economisch en technisch afgeschreven. We gaan in 2022 starten met het vervangen van vier van de twaalf ondergrondse verzamelcontainers voor éénmalig flessenglas. De resterende acht volgen dan in respectievelijk 2023 en 2024. Per jaar is een investeringsbedrag benodigd van € 25.000, welke bedragen in 10 jaar worden afgeschreven. De hieruit voortvloeiende kapitaallasten worden verwerkt in de afvalstoffenheffing.

7.3 - Afval

Activiteit	Vervangen van de minicontainers voor gescheiden inzameling van GFT.				
Gevolgen voor de inwoners	De containers maken gescheiden inzameling van Gft-afval mogelijk. Inwoners kunnen daarmee het aantal aanbiedingen van de restafvalcontainer (variabele afvalstoffenheffing) verlagen.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	-	€ 499	€ 33.475	€ 33.378	Structureel

Toelichting:**Categorie 1**

De containers zijn uitgezet in 2010 en zijn aan vervanging toe. De containers zijn economisch en technisch afgeschreven. Verwacht wordt dat hiermee in 2023 een investeringskrediet van € 325.000 benodigd is. Dit bedrag zal in 10 jaar worden afgeschreven. De hieruit voortvloeiende kapitaallasten worden verwerkt in de afvalstoffenheffing.

Beleidsdocumenten**Algemeen**

- Collegeprogramma 2018-2022 'Duurzaam, doen en dichtbij', mei 2018.
- Toekomstvisie 2005-2020.
- Algemene subsidieverordening.

Afval

- Grondstoffenplan gemeente De Wolden 2020-2025.

Sport

- Sportnota 'Sport en Bewegen in De Wolden: 'Versterken, Verbinden en Verzilveren' 2019-2023.
- Beleidsregels Subsidie Sportstimulering De Wolden 2020.
- Lokaal Woldens Sportakkoord.

Taakstelling en lopende projecten

Niet van toepassing.

Financiële mutaties exploitatie

De volgende financiële mutaties zijn aangeleverd (inclusief speerpunten):

Product	2022	2023	2024	2025
Lasten				
5.1 - Organisatie NK voor springpaarden	40.000	40.000	40.000	0
5.2 - Indexatie beheersvergoeding onderhoud sportvelden	1.700	1.700	1.700	1.700
7.3 - Vervanging containers flessenglas	38	2.613	5.188	7.725
7.3 - Vervanging GFT-minicontainers 2023	-	499	33.475	33.378
Totaal lasten	41.738	44.812	80.363	42.803
Baten				
7.3 Hogere afvalstoffenheffing	38	3.112	38.663	41.103
Totaal baten	38	3.112	38.663	41.103
Saldo (+ = nadeel en - = voordeel)	41.700	41.700	41.700	1.700

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

5.2 - Indexatie beheersvergoeding onderhoud sportvelden

De gemeente houdt in haar Kadernota 2022 rekening met een indexatie voor de beheersvergoedingen van sportvelden van 1,5% per jaar.

Investeringsplanning

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen nieuwe investeringen programmabegroting 2022-2025

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	
Vervanging kunstgrasmat KIOS	2022	€ 132.000	Raadsbesluit 7-11-2019, investering en kapitaallasten zijn al verwerkt in de cijfers van de meerjarige begroting 2021-2024
Vervanging 4 ondergrondse glascontainers (OGC)	2022	€ 25.000	
Vervanging 4 ondergrondse glascontainers (OGC)	2023	€ 25.000	
Vervanging minicontainers gft	2023	€ 325.000	
Vervanging 4 ondergrondse glascontainers (OGC)	2024	€ 25.000	

Voor een nadere toelichting op de verschillende investeringen, verwijzen we naar de betreffende speerpunten hiervoor.

Programma 09 - Diverse financiële zaken De Wolden incl. SWO

Dit hoofdstuk richt zich onder andere op de ontwikkelingen binnen de gemeentelijke financiën inclusief de algemene dekkingsmiddelen, de overhead (bedrijfsvoering), de vennootschapsbelasting, het onderdeel onvoorzien en de reserves. Deze onderdelen zijn, naast de voorgaande programma's op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording, verplicht voorgeschreven.

De bedrijfsvoering die nodig is voor het realiseren van de doelstellingen, is primair de verantwoordelijkheid van de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen en valt grotendeels buiten de reikwijdte van dit hoofdstuk.

Programmahouder: Egbert van Dijk

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden?

Het collegeprogramma 2018-2022 heeft een gezonde financiële positie als randvoorwaarde voor toekomstig beleid.

Trends en ontwikkelingen

Algemeen financieel kader

Zowel in hoofdstuk 4 als in de bijbehorende aanbiedingsbrief bij deze kadernota, gaan we nader in op de financiële situatie van onze gemeente in meerjarig perspectief. Hoewel ook de onderstaande trends en ontwikkelingen daarop van invloed zijn alsmede de verderop vermelde speerpunten, verwijzen wij voor het totaaloverzicht van het algemeen financieel kader naar de hiervoor vermelde vindplaatsen.

Gevolgen herverdeling gemeentefonds

Over de beoogde herziening van het verdeelstelsel van het gemeentefonds is al meermalen geschreven, onder andere in de kaderbrief en begroting 2021. Nog steeds staat dit hoog op de agenda in de discussie tussen het Rijk en de gemeenten.

Nadat het aanvankelijk de opzet was de herverdeling van het gemeentefonds in te laten gaan op 1 januari 2021, is naderhand door het Rijk besloten dit met een jaar uit te stellen tot 2022. Inmiddels is bekend geworden dat thans gekoerst wordt op 1 januari 2023. Op basis van de aanvankelijke berekeningen hebben wij op voorhand een negatief herverdeeffect voor onze gemeente ingeboekt van ± € 800k structureel. Als gevolg van de uitgestelde invoeringsdatum hebben wij de betreffende stelposten in de jaarschijven 2021 en 2022 bij respectievelijk begrotingswijziging 1 en 2 van 2021-2024 inmiddels laten vrijvallen.

Begin dit jaar zijn de bijgestelde plannen bekend gemaakt en voorgelegd aan de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB). Nadat de ROB hierover advies heeft uitgebracht zal ook de VNG worden geconsulteerd. Ondertussen vinden informatiebijeenkomsten plaats en is ook door de Drentse gemeenten via de VDG op de plannen gereageerd (brief 8 maart 2021). De huidige plannen zijn nog gebaseerd op de cijfers uit het jaar 2017, dit zal echter nog weer worden herrekend op basis van de cijfers 2019. Niet alleen geeft dit weer de nodige onzekerheden, ook is het beeld van de bijgestelde uitkomsten erg divers en is dit voor veel gemeenten aanleiding om hun ongenoegen kenbaar te maken. Gemeenten vinden in het algemeen dat 'de te verdelen koek' groter moet worden. Gelet op de financiële problemen waar ook het Rijk mee te maken heeft en er na de verkiezingen een nieuw regeerakkoord moet worden uitgewerkt, is onze inschatting dat de definitieve uitkomsten nog verre van zeker zijn.

De bijgestelde plannen geven voor onze gemeente ten opzichte van de oorspronkelijke uitkomst, een nogal afwijkend beeld te zien, namelijk een voordeel van ± € 15 per inwoner, in plaats van een nadeel van ± € 33 per inwoner.

Hoe een en ander precies doorwerkt in de uitkeringen vanaf 2023 wordt mogelijk pas duidelijk bij de **meicirculaire van 2022**. Tot dat moment stellen we voor dat de huidige stelpost vanaf 2023 voor het opvangen van de financiële herverdeeffecten beschikbaar blijft voor het doel waarvoor zij is ingesteld alsmede voor het opvangen van de doorwerking van overige mutaties algemene uitkering.

Al eerder hebben wij opgemerkt het belangrijk te vinden dat de gemeente niet (financieel) direct afhankelijk is van het Rijk als bijv. de algemene uitkering uit het gemeentefonds negatief doorwerkt. Het hebben van 'enig vet op de botten' is dan ook gewenst, zodat de gemeente niet bij de eerste de beste tegenvaller, opnieuw moet bezuinigen.

Ontwikkelingen gemeentelijk belastinggebied

In mei 2020 is het ambtelijke rapport Herziening gemeentelijk belastinggebied aan de Tweede Kamer aangeboden (Kamerstuknr. 2020Z08891 31), als onderdeel van het bouwstenentraject voor een beter belastingstelsel (geïnitieerd door de Staatssecretaris van Financiën). Het rapport presenteert beleidsopties voor het gemeentelijk belastinggebied die elk uit verschillende bouwstenen bestaan. Samengevat gaat het om:

1. Verruimen van het gemeentelijk belastinggebied door een belastingschuif van Rijk naar gemeenten (indicatieve omvang: € 4 tot 6 miljard). Daarbij neemt het gemeentefonds met hetzelfde bedrag af en worden inwoners gecompenseerd door lagere inkomstenbelasting. Invullen van deze belastingschuif kan via herinvoering van de OZB-gebruikers woningen en/of ingezetenenheffing (De ingezetenenheffing is een vast bedrag dat wordt geheven per volwassen inwoner of per huishouden, waarbij onderscheid kan worden gemaakt tussen eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens).
2. Verbreden van de belastinggrondslag door het afschaffen van een of meer waarderingsopties (vrijstellingen) voor de WOZ/OZB.
3. Moderniseren van de belasting mix door de toeristenbelasting anders vorm te geven en de hondenbelasting af te schaffen (wordt in De Wolden overigens niet geheven).
4. Uitbreiding van het belastinginstrumentarium. Daarbij wordt als bouwsteen genoemd de invoering van een gebiedsontwikkelingsheffing.

De bouwstenen voor herziening van het gemeentelijk belastinggebied zijn bedoeld voor het volgende kabinet. Politieke weging ervan zal tijdens de formatiefase moeten gebeuren.

Taakstelling sociaal domein en bezuinigingen SWO

In de basiscijfers die vanuit de meerjarige begroting aan deze kadernota ten grondslag liggen, zijn de maatregelen verwerkt zoals deze bij de kadernota en in de aanbiedingsbrief (pagina 34) bij de begroting 2021 zijn benoemd. Dit heeft plaatsgevonden bij begrotingswijziging nr. 1 van 2021.

Zoals bekend is de gemeente volop bezig met de herijking van het sociaal domein. Het hoofddoel hiervan is 'het vaststellen van een nieuwe balans tussen aan de ene kant het handhaven van een goede invulling van onze verantwoordelijkheid voor onze kwetsbare en minder zelfredzame inwoners en aan de andere kant een verantwoorde beheersing van de uitgaven in het sociaal domein'. Met dit laatste bedoelen we dan dat de uitgaven in evenwicht moeten zijn met de inkomsten (rijksbijdrage). De afgelopen periode is het college en de raad met elkaar herhaaldelijk in gesprek geweest op welke wijze deze herijking dan moet worden uitgewerkt en welke maatregelen we daarvoor moeten treffen. Zowel in de aanbiedingsbrief als in de betreffende programma's is in deze kadernota daar afzonderlijk aandacht aan besteed. Voor zover er sprake is van een noodzakelijke bijstelling van budgetten als gevolg van (andere) aanvullende maatregelen en effecten, zullen de ramingen op de betreffende taakvelden worden aangepast.

Investeringsruimte 2022-2025

Met de raad is een investeringsplafond afgesproken van, zo mogelijk gemiddeld € 4,0 miljoen per jaar voor deze lopende collegeperiode. Afhankelijk van de financiële mogelijkheden hanteren we ook voor de jaren hierna vooralsnog dit bedrag als richtinggevend. Bij de meerjarige begroting 2021 is hiervoor als stelpost kapitaallasten, ook voor de jaarschijf 2024 een bedrag van € 220.000 toegevoegd. Daarbij was vermeld dat het hier eigenlijk de doorwerking betreft van de kapitaallasten, die betrekking hebben op de investeringen 2023. Immers de kapitaallasten drukken met ingang van een jaar later op de exploitatie. Voor wat betreft dit onderwerp verwijzen wij verder naar hoofdstuk 5 van deze kadernota al waar nader is ingegaan op de verschillende aspecten omtrent de (toekomstige) investeringen. Op dit moment achten wij het echter minder gewenst, gelet op de beperkte financiële exploitatieruimte, om ook de nieuwe jaarschijf 2025 met deze stelpost op te hogen. Zodra er op een aantal onderdelen meer duidelijkheid is over wat ons te wachten staat t.a.v. onder andere de herziening van het gemeentefonds, de herijking van het sociaal domein, structurele tegenvallers jaarrekening 2020 en dergelijke, zullen we opnieuw een afweging maken of en zo ja, hoe groot het investeringspotentieel na de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 voor de gehele nieuwe collegeperiode kan zijn. Overigens heeft de gemeente op dit moment nog voldoende lopende investeringsprojecten om af te ronden.

Actueel houden van beheersplannen

Jaarlijks wijst de provincie de gemeenten erop dat het noodzakelijk is de in de meerjarige begrotingen aanwezige budgetten voor het onderhoud van de kapitaalgoederen af te stemmen op de actuele beheersplannen. Het betreft hier dan kapitaalgoederen zoals de wegen, het openbaar groen, de gebouwen, etc. In de paragraaf kapitaalgoederen, opgenomen in de begroting en rekening van de gemeente, beschrijven we jaarlijks de stand van zaken. Ook voor de begroting 2022 zal een update van deze paragraaf plaatsvinden. De provincie heeft de gemeente in het kader van haar bevindingen over het toezicht op de begroting 2021 gevraagd het inzicht in de aanwezige en geldende beheersplannen te verbeteren (brief d.d. 15 december 2020). In het programma 'De Wolden aantrekkelijk en aangesloten' is aan dit onderwerp nadere aandacht besteed.

Structurele doorwerking jaarrekening 2020

Er zijn vanuit de jaarrekening 2020 een aantal zaken die structureel doorwerken naar de volgende jaren. Voor wat betreft 2021 zullen we deze gevolgen zo nodig verwerken bij de bestuursrapportage 2021 en ten aanzien van de begroting 2022-2025 gaan we de mutaties meenemen bij het samenstellen van de meerjarige begroting, voor zover deze nog niet bij de kadernota in de verschillende programma's zijn benoemd. Volgens de voorlopige inventarisatie gaat het hierbij om de volgende, meest belangrijke, onderwerpen en bedragen:

- Lagere uitgaven onderhoud begraafplaatsen	€ 10.000 V
- Lagere opbrengst begraafrechten/lagere lasten op begraafplaatsen	€ 75.000 N

Naweeën gevolgen Covid-19

De financiële effecten van de gevolgen van Covid-19 voor de komende jaren zijn onvoorspelbaar. Bij de jaarrekening 2020 hebben we een zo'n actueel en volledig mogelijk beeld geschetst van de financiële gevolgen van Covid-19 in het afgelopen jaar. Ook voor 2021 houden we de hogere uitgaven, verminderde inkomsten, overige financiële mutaties en de compensaties vanuit het Rijk, nauwgezet bij. Inmiddels weten we ook dat we, ten tijde van het vervaardigen van deze kadernota, nog steeds niet uit de 'gevaarzone' zijn. We hebben goede hoop dat met de getroffen maatregelen en het vaccinatieproces wat nu op gang is gekomen, we eind 2021 weer wat meer afstand kunnen nemen

van de 'anderhalvemetersamenleving'. Uiteraard hebben we hiervoor geen garanties. Deze onzekerheid maakt het ook lastiger om bij de samenstelling van deze kadernota mogelijke financiële of overige consequenties van Covid-19 voor de jaren 2022 en volgende, inzichtelijk te hebben of te verkrijgen.

In deze kadernota zijn dan ook (nog) geen meerjarige financiële consequenties als gevolg van Covid-19 opgenomen. Ongetwijfeld zullen deze zich gaan voordoen. Wij hopen en gaan ervan uit, dat bij de behandeling van de begroting 2022 daarover meer bekend zal zijn en dit dan ook mee kunnen nemen in de begroting 2022 en het daaropvolgend meerjarenperspectief.

Locatie Beheer Openbare Ruimte – buitendienst

De medewerkers en het materieel van de buitendienst zijn gehuisvest in een tijdelijke werf in Hoogeveen. Deze tijdelijke werf bestaat uit 2 gehuurde delen: achterterrein Vos van Steenwijklaan 75 en aansluitend achterterrein Vos van Steenwijklaan 73a. Het is niet mogelijk om beide delen voor langere tijd te huren. Doelstelling is om op termijn te komen tot definitieve centrale huisvesting voor de buitendienst, waarbij lokaal maatwerk het uitgangspunt is. In 2020 is een verkennend onderzoek uitgevoerd voor één locatie, maar dit bleek niet haalbaar. In 2021 wordt verder gezocht naar geschikte huisvesting. Voor de definitieve huisvesting van de buitendienst wordt verkend of samenwerking met STARK Groen daarbij mogelijk is. Als er binnen de financiële en technische kaders een oplossing beeld komt, wordt dit aan de gemeenten voorgelegd.

Beleidsdoelen

Financieel beleid

Voor het voeren van een solide financieel beleid is het noodzakelijk, dat:

- De financiële mogelijkheden worden afgestemd op de ambities.
- De administratie en de planning- en control cyclus op orde zijn.
- Alleen tot structurele uitgaven wordt besloten als er structurele dekking is.

Het college wil samen met de raad in goed overleg en vertrouwen komen tot invulling van dit solide financieel beleid. Beiden vanuit onze eigen verantwoordelijkheid. Wij waarderen de constructieve inbreng van de werkgroep Financiën uit de raad. Ook voor de komende raadsperiode stellen wij een voortzetting van deze werkgroep bijzonder op prijs. Het is noodzakelijk dat verwachtingen over en weer op elkaar worden afgestemd. Niet alleen waar het de raad en het college betreft, maar ook tussen de gemeente en onze inwoners, verenigingen en instellingen.

Gemeentelijke belastingen en rechten

Het college wil een solide begrotingsbeleid voeren. Dat betekent, onder andere, dat het college aan de gemeenteraad een begroting aanbiedt die structureel sluitend is. Daarbij zijn de volgende uitgangspunten van belang:

We beperken de belastingdruk op onze inwoners zoveel mogelijk:

- Trendmatige verhogingen van de heffingspercentages onroerendezaakbelastingen (OZB) zijn geen automatisme.
- Dat doen we bijvoorbeeld niet als we al een ruim sluitende begroting hebben. Eventuele verhogingen kunnen we ook zien in relatie tot de ambities van onze gemeente en de bijbehorende maatschappelijke investeringen.
- De leges en de graf- en begraafrechten passen we jaarlijks aan met de inflatiecorrectie.

Wij werken transparant:

- Wij motiveren tarieven en verhogingen daarvan.
- De gevolgen van tariefverhogingen voor de woonlasten van inwoners brengen wij jaarlijks in beeld.

Wij werken kostendekkend:

- Wij streven ernaar rechten zoveel mogelijk kostendekkend te houden.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen zijn de volgende verbonden partijen betrokken:

- Enexis Holding N.V. te Rosmalen.
- CSV Amsterdam BV te 's-Hertogenbosch.
- Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV.
- NV Rendo te Meppel.
- NV Waterleidingmaatschappij Drenthe te Assen.
- NV Bank Nederlandsche Gemeenten te Den Haag.

De vennootschappen Verkoop Vennootschap BV, CBL Vennootschap BV en Vordering op Enexis BV zijn alle geliquideerd en opgeheven in 2020 en zijn derhalve hier komen te vervallen. Rendo Fiber BV te Meppel is hier niet als verbonden partij vermeld omdat de gemeente geen aandeelhouder is.

Beleidsindicatoren

De gemeente is op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording verplicht om beleidsindicatoren op te nemen.

Vooralsnog is gestart met de vermelding van de verplichte basisset. Omdat zowel het bestuur als de organisatie de uitkomsten nog moeten duiden, vergt het enige tijd om ook de beleidsdoelen en eventueel de speerpunten hierop aan te passen.

'Onderdeel Algemene dekkingsmiddelen'			
Beleidsindicator	Jaar	De Wolden	Nederland
Gemiddelde WOZ-waarde in Euro's	2020	279	270
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden in Euro's	2020	695	700
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	2020	768	773

Bron: De onderstaande gegevens zijn afkomstig van de site 'Waar-staat-je-gemeente.nl (onderdeel burgerpeiling BBV).

De andere vijf wettelijk voorgeschreven Beleidsindicatoren (financiële kengetallen) zijn op grond van het BBV vermeld in de paragraaf 'Weerstandvermogen en risicobeheersing'. Hier volstaan we met daarnaar te verwijzen.

Speerpunten

ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN

0.5 – Treasury

Activiteit	Dividenduitkering NV Rendo te Meppel.				
Gevolgen voor de inwoners	Juiste informatie over de gemeentelijke begrotingscijfers.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 150.000 N	€ 150.000 N	€ 150.000 N	€ 150.000 N	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

In 2020 is over het jaar 2019 een dividend ontvangen van afgerond € 772.000 conform de raming over dat jaar. In de vergadering van de Raad van Commissarissen van 29 september 2020 is met de directie een geactualiseerde meerjarenraming besproken. Onder het voorbehoud van onverwachte ontwikkelingen of tegenvallers, is aangegeven dat verwacht wordt dat in 2021, op basis van het resultaat over het voorafgaande jaar, nog een dividend uit te kunnen keren van € 7,5 mln. Dit bedrag is door NV Rendo ook de afgelopen jaren uitgekeerd. In de periode 2022 en verder schat NV Rendo in dat een jaarlijkse dividenduitkering van € 5 mln. tot € 7 mln. (bandbreedte) aan de negen aandeelhoudende gemeenten mogelijk moet zijn. Verder vooruitkijken is nu nog niet ver-

antwoord. Deze bijgestelde uitkering betekent voor De Wolden een nadeel van ± € 150.000 (binnen de genoemde bandbreedte). Voornaamste oorzaak van deze verlaging moet worden gezocht in de grote investeringen voor NV Rendo in met name de energietransitie als ook in het beheer en de aanleg van infrastructuur.

0.61/0.62 – OZB (niet)woningen

Activiteit	Burgers betrekken bij WOZ-taxaties.				
Gevolgen voor de inwoners	Vroegtijdig inzicht in en overeenstemming over de WOZ-taxatie van eigen onroerend goed.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

In het collegeprogramma is aangegeven dat wij de eigenaren van de WOZ-objecten meer willen gaan betrekken bij het tot stand komen van de WOZ-waarde. Om meer draagvlak bij onze inwoners te krijgen voor de WOZ-waarde is het van belang om de eigenaren direct bij de totstandkoming van de WOZ-waarde te betrekken. De afgelopen jaren hebben we verschillende pilots uitgevoerd waarbij de interactie met de eigenaar/gebruiker van het WOZ-object door betrokkenen als zeer positief is ervaren. Hierbij is telkens inzicht gegeven in de totstandkoming van de WOZ-waarde. Deze manier van interactie met de eigenaren willen we structureel voortzetten maar dan digitaal 24/7. We kunnen daarbij keuzes maken, namelijk waarbij wij het inzicht geven voor een selectie van objecten of dat we dit doen voor alle objecten in de gemeente. Wij geven hiermee de mogelijkheid om te reageren op de geregistreerde objectkenmerken zoals bekend binnen onze administratie. De reacties moeten wel gecontroleerd en beoordeeld worden door het team WOZ op de werkelijke situatie. Vanaf 2022 willen we hiervoor een structureel budget van € 10.000 inzetten.

0.61/0.62 – OZB (niet) woningen

Activiteit	Extra verhoging van de onroerendezaakbelastingen.				
Gevolgen voor de inwoners	Instandhouding voorzieningen met daar tegenover hogere woonlasten.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	Pm	Pm	Pm	Pm	Structureel

Toelichting:

Categorie 2

Hoewel in het huidige college- en raadsprogramma is te lezen dat de gemeente de belastingdruk voor haar inwoners zoveel mogelijk beperkt, is het in sommige situaties toch noodzakelijk om tot een extra verhoging van bijvoorbeeld de onroerendezaakbelastingen te moeten besluiten. Ook is vermeld dat trendmatige verhogingen van de heffingspercentages OZB geen automatisme zijn. Desondanks is bij voorgaande begrotingen besloten in de meerjarige begroting noodzakelijkerwijs toch met een regulier stijgende opbrengst van de OZB te rekenen. Redenen hiervoor zijn:

- de noodzaak van prijsinflatie aan de lastenkant van de begroting, onder andere onderhoud en dergelijke;
- er een collegeprogramma ligt waaruit de nodige structurele extra uitgaven voortvloeien;
- er een behoorlijke investeringsopgave met daaraan gekoppelde kapitaallasten ligt;
- de beschikbare structurele budgettaire ruimte erg beperkt is;
- het Rijk met de lagere overheden taak decentralisaties afspreekt waar onvoldoende middelen voor worden toegekend.

Indien er daarnaast of om andere redenen een extra verhoging van de OZB noodzakelijk is, dan is het gewenst inzicht te hebben wat 1% verhoging dan doet met de totaalopbrengst. Uitgaande van de geraamde opbrengst 2021 betekent dit een bedrag van ± € 46.000.

0.7 – Algemene uitkering uit het Gemeentefonds

Activiteit	Bijstelling accres gemeentefondsuitkering ingaande 2022.				
Gevolgen voor de inwoners	Juiste informatie over de gemeentelijke cijfers.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 485.000 V	€ 485.000 V	€ 485.000 V	€ 485.000 V	Structureel

Toelichting:**Categorie 1**

De belangrijkste inkomstenbron voor de gemeente vormt de algemene uitkering van het Rijk betreffende het gemeentefonds. De cijfers in de huidige meerjarenbegroting zijn gebaseerd op de septembercirculaire 2020.

In verband met het verleggen van het basisjaar ontvangt de gemeente ingaande 2022 een hogere uitkering wegens loon- en prijsinflatie. Hoeveel dat precies is wordt bekend gemaakt bij de meicirculaire 2021. Een voorlopige berekening op basis van de septembercirculaire 2020 laat een toename van de uitkering naar 2022 zien van afgerond € 485.000. Deze verhoging is voorlopig als extra ontvangst ingeboekt.

Uit deze compensatie zal de gemeente niet alleen de 'eigen' loon- en prijsstijgingen moeten opvangen, maar ook de stijging van deze lasten bij de verbonden partijen (SWO, Veiligheidsregio, RUD, GGD, etc.). Ook zal de dekking van de ingeschatte verhoging van de onderhoudsbudgetten kapitaalgoederen (prijsinflatie) hieruit (deels) gecompenseerd moeten worden. Vooruitlopend op de komende meicirculaire anticiperen we alvast op een hogere uitkering uit het gemeentefonds voor 2022 voor deze onderdelen, onder andere door een correctie op de uitkeringsfactor wegens verlegging van het basisjaar van 2021 naar 2022.

Na ontvangst van de meicirculaire 2021 maken we een herberekening van de voor de komende jaren te ontvangen algemene uitkering. Zodra hierover meer bekend is, zullen we de raad afzonderlijk informeren over de budgettaire gevolgen.

De gemeentefondsuitkering ramen we voor de jaren na 2022 in constante prijzen. Dit betekent dan ook dat we de lasten in meerjarenperspectief ook niet verder verhogen met de loon- en prijsindex van na 2022.

OVERHEAD**0.4 – Overhead**

Activiteit	Bijdrage Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen.				
Gevolgen voor de inwoners	Een juiste, tijdige en correcte dienstverlening door de van de ambtelijke samenwerkingsorganisatie 'SWO De Wolden Hoogeveen.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 274.612	€ 274.612	€ 274.612	€ 274.612	Structureel

Toelichting:**Categorie 1**

Uit de groei van de gemeentefondsuitkering betalen we ook de loon- en prijsstijgingen, niet alleen van het 'eigen personeel' maar ook van andere organisaties waar de gemeente een financieel belang in heeft. Dat betekent onder andere niet alleen een hogere bijdrage over 2022 aan de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen. Ook stijgen mogelijk de andere in de begroting van De Wolden geraamde bijdragen aan de verschillende verbonden partijen met de verwachte index. Zie hiervoor echter de programma's waaraan deze verbonden partijen zijn 'gelinkt'. Voorsnog gaan we bij de Samenwerkingsorganisatie uit van de informatie zoals is opgenomen in de door haar opgestelde kaderbrief 2022. De hogere bijdrage aan de SWO wordt in hoofdlijnen verder bepaald door de volgende ontwikkelingen:

1. Opschuiven jaarschijf 2021 naar 2022 volgens pagina 15 begroting SWO ad € 58.958.257 (inclusief de afloop van ingebrachte budgetten o.b.v. eerder genomen besluiten).

2. Financiële gevolgen periodieke verhogingen ad € 111.975.
3. Correctie wegens aanstelling eigen gemeentesecretaris van -/- € 45.266.
4. Korting bijdrage i.v.m. opgelegde taakstelling volgens pagina 9 aanbiedingsbrief begroting 2021 van De Wolden van -/- € 200.000.
5. Korting i.v.m. de interne maatregelen herijking sociaal domein van -/- € 120.000.
6. Tijdelijke uitzetting formatie i.v.m. realisatie maatregelen sociaal domein met € 150.000 in 2021 en 2022, € 75.000 in 2023 en € 25.000 in 2024.
7. Extra werkzaamheden SvN-regelingen van € 14.000 en formatie economische ontwikkeling van € 40.000, dus in totaal € 54.000.
8. Kapitaallasten, tractie, licenties en vroeg signalering ad € 49.291.
9. De cao-gevolgen per 1-1-2021 (1,8%) en per 1-1-2022 (1,5%).

Gemeente De Wolden draagt bij in de kosten van de SWO op basis van een verrekenpercentage. Op basis van de evaluatie van dit percentage en de door beide gemeenten genomen besluiten, actualiseren we jaarlijks het verdeelpercentage. Voor 2022 is dit berekend op 28,80%.

<u>Overzicht geraamde bijdragen SWO De Wolden Hoogeveen</u>	<u>Jaar 2021 (€)</u>	<u>Jaar 2022 (€)</u>
Raming volgens begroting SWO 2021-2024	17.009.037	16.827.237
Gevolgen periodieke verhogingen	-	111.975
Vervallen raming deel formatie secretaris-directeur	45.266-	45.266-
Bijstelling kapitaallasten, tractie, licenties en vroeg signalering	32.217	49.291
Korting bijdrage SWO wegens taakstelling	-	200.000-
Korting interne maatregelen herijking sociaal domein	120.000-	120.000-
Tijdelijke inzet formatie realisatie van deze maatregelen	150.000	150.000
Structurele extra formatie uitvoering SvN-regelingen	14.000	14.000
Structurele extra formatie economische ontwikkeling	40.000	40.000
Incidentele extra formatie buurtteams	58.000	-
Cao-gevolgen per 2021 (1,8%) en 2022 (1,5%) (cumulatief)	269.218	484.612
	-----	-----
Totaaltelling bijgestelde bijdrage SWO	17.407.206	17.311.849
Actuele raming in de begroting 2021 e.v. jaren De Wolden	17.477.037	17.037.237
	-----	-----
Bijstelling raming	V 69.831	N 274.612
	=====	=====

Voor een deel zal deze bijdrage moeten worden gedekt uit de compensatie die de gemeente ontvangt voor loon- en prijsstijgingen via het Gemeentefonds (meicirculaire 2021). Er vindt vanzelfsprekend geen compensatie plaats voor de autonome uitzettingen van de bijdrage aan de SWO. Omdat we de gemeentefondsuitkering voor de jaren na 2022 in constante prijzen ramen, worden ook de lasten, dus ook de bijdrage aan de SWO, in meerjarenperspectief niet verder aangepast.

Tenslotte is nog een bedrag van € 28.980 geraamd i.v.m. de gevolgen van de afschaffing van de btw-koepelvrijstelling.

0.4 – Overhead

Activiteit	Aanstellen eigen gemeentesecretaris.				
Gevolgen voor de inwoners	Een meer adequate dienstverlening aan het college en de raad alsmede een meer directe behartiging van de belangen van De Wolden binnen de SWO.				
	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 105.000	€ 105.000	€ 105.000	€ 105.000	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

Zoals bekend is het gewenst dat ook de gemeente De Wolden de beschikking krijgt over een 'eigen' gemeentesecretaris. Hierover is de raad al eerder geïnformeerd. Op dit moment is de vacature tijdelijk ingevuld door de benoeming van mevrouw drs. V.N. Gosselink-van Dijk op interim-basis. Hoewel het op dit moment nog niet precies bekend is hoe de structurele invulling van de huidige vacature gaat plaatsvinden, acht het college het noodzakelijk wel alvast een richtinggevend budget

in de Kadernota 2022 op te nemen. Immers, de bijdrage aan de SWO is ook gecorrigeerd voor het aandeel van De Wolden in de kosten van de voormalige secretaris-directeur. De huidige beide interim secretarissen gaan in de loop van 2021 een plan opstellen voor de definitieve invulling van de ontstane vacatures bij de beide gemeenten waarbij de mogelijkheden worden onderzocht of een parttimefunctie eventueel een optie is, een andere inrichting van het Managementteam kansen biedt, etc. Mogelijk kan dit gevolgen hebben voor het definitief benodigde budget.

VENNOOTSCHAPSBELASTING

Ter zake zijn geen nieuwe ontwikkelingen te melden. Er bestaat nog steeds onzekerheid over de landelijke uitgangspunten die de Belastingdienst hierover in zal nemen.

ONVOORZIENE UITGAVEN

0.8 – Algemene lasten en baten (onvoorzien)

Activiteit	Ontwikkeling en stelpost kapitaallasten nieuwe investeringen.				
Gevolgen voor de inwoners	N.v.t.				
Middelen	2022	2023	2024	2025	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	-	-	-	Pm	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

Onder verwijzing naar hetgeen hierover al is vermeld bij de 'Trends en ontwikkelingen' aan het begin van dit programma alsmede bij hoofdstuk 5 van deze kadernota, merken wij nog het volgende op. In de meerjarige cijfers t/m 2024 is dus per jaar een stelpost van € 220.000 voor kapitaallasten nieuwe investeringen geraamd. Afhankelijk van de financiële mogelijkheden hanteert de gemeente ook voor de jaren daarna dit bedrag voorsnog als richtinggevend. Dit betekent eigenlijk dat tot en met 2023 jaarlijks een investeringsvolume van gemiddeld € 4,0 miljoen beschikbaar is. Immers de kapitaallasten drukken met ingang van een jaar later op de exploitatie. Bij de samenstelling van het collegeprogramma na de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 zal aan de hand van de actuele financiële situatie van de gemeente, op dat moment worden beoordeeld wat voor de nieuwe collegeperiode t/m 2025 de mogelijkheden zijn voor het doen van nieuwe investeringen.

Beleidsdocumenten

- Toekomstvisie 2005-2020, vastgesteld d.d. 22 december 2005.
- Raadsbreed Programma 2018-2022 'Samen verantwoordelijk', maart 2018.
- Collegeprogramma 2018-2022 'Duurzaam, doen en dichtbij', mei 2018.
- Financiële verordening De Wolden 2017.
- Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido).
- Nota reserves en voorzieningen 2022-2025.
- Wet waardering onroerende zaken.
- Financiële verhoudingswet.
- Treasurystatuut.
- Nota risicomangement en weerstandsvermogen 2015.
- Gemeentewet en beleidskader financieel toezicht op gemeenten van de provincie.
- Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.
- Woningfinancieringsregeling ambtenaren 1998.
- Gemeentelijke verordening onroerende-zaakbelastingen 2021.
- Gemeentelijke verordening forensenbelasting 2021.
- Gemeentelijke verordening toeristenbelasting 2021.
- Leidraad invordering gemeentelijke belastingen.

In onderstaande tabellen geven wij een overzicht van de mutaties programma 'Diverse financiële zaken' en lichten we de verschillende onderdelen in het kort verder toe.

Financiële mutaties exploitatie

De volgende financiële mutaties zijn aangeleverd (inclusief speerpunten):

Product	2022	2023	2024	2025
Lasten				
0.4 - Bijdrage SWO De Wolden Hoogeveen	274.612	274.612	274.612	274.612
0.4 - Aanstellen eigen gemeentesecretaris	105.000	105.000	105.000	105.000
0.4 - Huisvesting buitendienst openb.werken	Pm	Pm	Pm	Pm
0.61 - Burgers betrekken bij WOZ-taxaties	10.000	10.000	10.000	10.000
0.8 - Kapitaallasten nieuwe investeringen	0	0	0	Pm
Totaal lasten	389.612	389.612	389.612	389.612
Baten				
0.5 - Lagere dividenduitkering NV Rendo	-150.000	-150.000	-150.000	-150.000
0.61/0.62 - Onroerendezaakbelastingen	0	0	0	125.000
0.7 - Algemene uitkering gemeentefonds	485.000	485.000	485.000	485.000
0.7 - Herziening verdeling gemeentefonds	0	Pm	Pm	Pm
Totaal baten	335.000	335.000	335.000	460.000
Saldo (+ = nadeel en - = voordeel)	54.612	54.612	54.612	-70.388

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

Toelichting baten:

0.61/0.62 - Onroerendezaakbelastingen

Bij de besluitvorming over de begroting 2020-2023 is door de raad besloten om, naast de 1% verhoging wegens areaaluitbreiding, jaarlijks ook weer een trendmatige verhoging van 1,5% toe te passen op de opbrengst onroerendezaakbelastingen. Daarbij wordt er per jaar bekeken of de aanpassing ook daadwerkelijk moet worden doorgevoerd. In de huidige meerjarenraming 2021-2024 is met deze extra opbrengst rekening gehouden.

Gezien de financiële situatie van de gemeente wordt ook in de cijfers voor de nieuw toe te voegen jaarschijf 2025 met 2,5% groei van deze belasting gerekend.

Investeringsplanning

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen investeringen programmabegroting 2022-2025

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	

Voor een nadere toelichting op de verschillende investeringen, verwijzen we naar de betreffende speerpunten hiervoor.

Overige financieel-technische aspecten

Inleiding

Het college beschrijft hier de uitgangspunten voor het opstellen van de ramingen voor de begrotingsperiode 2022 – 2025. Ook gaat het college op hoofdlijnen in op de rentevisie, het te hanteren inflatiecijfer en de verwachte ontwikkelingen met betrekking tot de heffingen en tarieven en dergelijke.

Tenslotte noemen we hier nog eens de criteria die de raad hanteert bij de afweging voor het doen van nieuwe uitgaven.

Aangezien de algemene uitkering uit het Gemeentefonds een belangrijke rol speelt bij de toekomstige begrotingsuitkomsten, is daar elders in de kadernota afzonderlijk aandacht aan besteed.

Uitgangspunten opstellen raming (programma) begroting 2022

Jaarlijks hanteert het college voor het opstellen van de ramingen voor de nieuwe begroting een aantal kaders. De volgende kaders vormen de uitgangspunten voor het opstellen van de (meerjaren)begroting 2022 – 2025:

- De huidige cao voor gemeenten liep af per 1 januari 2021. Volgens de laatste inzichten bij de samenstelling van de begroting 2022 van de SWO wordt gerekend met 1,8% over 2021 en 1,5% over 2022. Hiermee is bij de vaststelling van de bijdragen van de beide gemeenten aan de SWO over 2022 rekening gehouden.
- Voor wat betreft de algemene uitkering houden we in de eerste jaarschijf rekening met de meerjarige prijsontwikkeling bbp (gemiddelde van loon- en prijsstijging). Deze baseren we in principe op de laatst bekende circulaire over de algemene uitkering. Het betreft dan uitgaven m.b.t. de kostensoorten 431... t/m en 434... (energie, overige aankopen, goederen en diensten, etc.). Voor 2022 wordt mogelijk bij de meicirculaire 2021 meer bekend en zullen we, ook afhankelijk van de financiële situatie, beoordelen of en zo ja, tot welk percentage er toch een loon- en prijscompensatie moet plaatsvinden.
- Vooralsnog stellen we bij de komende meerjarenbegroting de groei van de algemene uitkering gelijk met de loon- en prijsstijging en de areaalontwikkeling voor de jaren 2023 - 2025, d.w.z. dat we deze budgetten in constante prijzen ramen.
- Om de pieken en dalen in het verbruik van energie (gas, water, elektra, benzine, olie, e.d.) te elimineren, werken we met een 3-jaars verbruiksgemiddelde.
- In de kadernota gaan we ook in op de (meerjarige) ontwikkeling van de post onvoorziene uitgaven. De totale post voor onvoorziene uitgaven in de primitieve begroting omvat een budget van afgerond € 30.000. Een deel van deze post ter grootte van € 10.000 is afgezonderd voor incidentele startsubsidies. Voor een beroep op dit budget gaat het in principe om het doen van incidentele uitgaven van maximaal € 5.000 per situatie en er leggen we altijd achteraf verantwoording af. Het restant van de post is bedoeld ter invulling door het college. Ondanks dat de post onvoorziene uitgaven structureel in de begroting is opgenomen, heeft deze raming een incidenteel karakter. Dit betekent dat structurele uitgaven geen invloed hebben op de raming van deze post in een volgend begrotingsjaar, maar doorwerken in het begrotings-saldo van de opvolgende jaarschijven. Voor 2022 is deze post als volgt opgebouwd:

a.	4.000.030	Onvoorziene lasten incidentele startsubsidies	€ 10.000
b.	4.000.040	Onvoorziene uitgaven college van B&W	" 20.000
		Totaal	€ 30.000

- Ramingen baseren we op het door de gemeenteraad vastgesteld **bestaand beleid**. Nieuwe beleidsvoornemens brengen we afzonderlijk via het college en raad in. Om te komen tot een integrale afweging vermelden we deze nieuwe voornemens jaarlijks in de kadernota.

- De **algemene uitkering uit het gemeentefonds** en **andere rijksvergoedingen** baseren we op de laatst bekende circulaire van het Rijk.
- De aantallen **inwoners en woonruimten** per 1-1-2021 bedroegen volgens de meest actuele opgave van het Ministerie van BZK - uitkeringsspecificatie algemene uitkering (17-12-2020):
  - aantal inwoners 24.330 (werkelijk volgens interne opgave cluster Bevolking 24.370);
  - aantal woonruimten 11.073 (woningfunctie/logiesfunctie/personen zorginstelling).

Vooralsnog is uitgegaan van een beperkte groei van het aantal woonruimten per jaar. Op basis van de bestaande begrippen hanteren we de volgende voorlopige aantallen per:

1 januari	2021	2022	2023	2024	2025
Inwoners	24.370	24.395	24.420	24.445	24.470
Woonruimten	11.073	11.078	11.083	11.088	11.093

- De **beheersplannen** rekenen we zoveel mogelijk door voor de aanlevering van de begrotingscijfers, zodat we de financiële gevolgen hiervan in de begroting kunnen meenemen. Dit betekent dat we rekening houden met bijgestelde informatie, zoals loon- en prijsstijgingen e.d. Zowel in de planning betreffende de kadernota als de begroting vragen we hiervoor aandacht.

De **subsidies en bijdragen derden** nemen we in de begroting mee op basis van bestaande regelingen en overeenkomsten (vast bedrag of rekening houdende met indexatiemogelijkheden). Ook houden we rekening met de besluitvorming over de vastgestelde bezuinigingsmaatregelen. Voor de verbonden partijen hanteren we een werkwijze met als doel de beheersbaarheid van vooral de gemeenschappelijke regelingen te verbeteren.

Rentevisie

Op grond van het gewijzigde Besluit Begroting en Verantwoording is bij de samenstelling van de begroting 2021 (blz. 128) rekening gehouden met een rentepercentage van 0,3% (omslagrente) voor de berekening van de kapitaallasten. Het bij de begroting (voor)gecalculeerde omslagpercentage mogen we binnen een marge van 0,5% afronden. Wel moet daarnaast de afronding plaatsvinden binnen een veelvoud van 0,5%. Met andere woorden een percentage van bijvoorbeeld 0,76% ronden we af naar 0,5% of 1%.

Ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt

De rente op de geldmarkt (kredieten voor maximaal een jaar) was voor het gehele jaar 2020 negatief. Met andere woorden, er werd rente vergoed bij het aantrekken van kortetermijnleningen (kasgeldleningen). De rentepercentages van 1, 2 en 3 maands kasgeldleningen, schommelde dit jaar tussen de -0,25% en -0,51%. Aan het einde van kwartaal 1 stegen de percentages i.v.m. de Covid-19 ontwikkelingen. Gedurende het jaar herstelde de markt en zakten de percentages weer naar een historisch laag niveau rond -0,50%. De rente op de kapitaalmarkt (kredieten langer dan een jaar) bleef dit jaar wederom ongekend laag. Het rentepercentage van bijvoorbeeld een 30-jarige lineaire geldlening was aan het begin van 2020 ongeveer 0,90%. Net als bij de kasgeldleningen stegen de percentages aan het einde van het eerste kwartaal door ontwikkelingen van de Covid-19 maatregelen. Later in het jaar varieerde de rente tussen de 0,26% en 0,71%. Het laagste percentage kon in maart 2020 genoteerd worden. De verwachting is dat in 2021 de lange- en korte rente laag blijven puur als het gevolg van vaccine optimisme. De veronderstelling van beleggers is dat het einde van de pandemie in zicht is nu vaccinatiecampagnes op gang beginnen te komen. De economie zou dan in de loop van het jaar weer tot bloei kunnen komen. Met betrekking tot de geld- en kapitaalmarkt volgen wij, naast eigen visie en waarneming ook de adviezen van de grote banken en beleggers.

Overigens is het gemiddelde rentepercentage van de huidige lening portefeuille van de gemeente afgerond 2,5%. De percentages van de nog niet afgeloste langlopende leningen kunnen we niet (meer) aanpassen.

Met betrekking tot de geld- en kapitaalmarkt volgen wij, naast een eigen visie en waarneming ook de adviezen van de grote banken en beleggers.

Wij berekenen over het eigen vermogen en de voorzieningen geen rentevergoeding. Ook voegen we hieraan geen rente toe. Omdat het niveau van een voorziening voldoende moet zijn voor de

berekende uitgaven, kan het noodzakelijk zijn jaarlijks ten laste van de exploitatie een storting in de voorziening te doen.

Ontwikkelingen met betrekking tot heffingen en tarieven

In het collegeprogramma 2018-2022 zijn de volgende uitgangspunten vastgelegd rond de ontwikkeling van de heffingen en tarieven van de gemeentelijke rechten en belastingen:

Wij beperken de belastingdruk op onze inwoners zoveel mogelijk:

- Trendmatige verhogingen van de heffingspercentages onroerendezaakbelastingen (OZB) zijn geen automatisme. Dat doen we bijvoorbeeld niet als we al een ruim sluitende begroting hebben. Eventuele verhogingen kunnen we ook zien in relatie tot de ambities van onze gemeente en de bijbehorende maatschappelijke investeringen.
- De leges en de graf- en begraafrechten passen we jaarlijks aan met de inflatiecorrectie.

Wij werken transparant:

- Wij motiveren tarieven en verhogingen daarvan.
- De gevolgen van tariefverhogingen voor de woonlasten van inwoners brengen wij jaarlijks in beeld.

Wij werken kostendekkend.

- Wij streven er naar rechten zoveel mogelijk kostendekkend te houden.

Gemeentelijk belastinggebied

Van de totale inkomsten van de gemeente De Wolden komt volgens de begroting 2021 (pagina 101) ongeveer 20,4% uit lokale heffingen (belastingen en rechten). Deze lokale heffingen brengen burgers, bedrijven en recreanten op.

Een eigen belastinggebied van voldoende omvang is van belang om als gemeenten de vele taken waar te kunnen maken. Daarnaast biedt een eigen belastinggebied betere mogelijkheden om keuzes te maken en verantwoording aan de kiezers af te leggen.

De VNG pleit al langere tijd voor een lokaal belastinggebied dat qua omvang beter past bij de steeds grotere hoeveelheid taken en verantwoordelijkheden van gemeenten.

Bij programma 9, onderdeel algemene dekkingsmiddelen, is onder trends en ontwikkelingen ingegaan op de ontwikkelingen inzake de uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied.

Op basis van het vorenstaande worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Met betrekking tot de voorlopige hantering van de tarieven voor de gemeentelijke **belastingen**, houden we voor de aanlevering van de ramingen rekening met de tarieven 2021 en de gevolgen van de besluitvorming n.a.v. de begrotingsbehandeling 2021. Wel betrekken we de mutatie van het inwonersaantal en het aantal woningen bij de raming.
- De raad heeft bij de begrotingsbehandeling 2020 op 7 november 2019 o.a. ten aanzien van de onroerendezaakbelastingen besloten, naast een 1% verhoging wegens areaaluitbreiding ook rekening te houden met een jaarlijkse trendmatige stijging van de opbrengst met 1,5%, dus in totaal 2,5%.
- De raad heeft op 7 november 2019 bij de begrotingsbehandeling 2020 o.a. besloten de tarieven van de toeristenbelasting m.i.v. 2021 met 10% te verhogen. Naderhand is echter bij de vaststelling van de belastingverordeningen 2021 op 17 december 2020 door de raad besloten deze verhoging uit te stellen tot 1 januari 2022. De extra opbrengst was al in de meerjarige cijfers verwerkt en inmiddels gecorrigeerd voor 2021.
- Voor de toeristen- en forensenbelasting gelden voorsnog de volgende tarieven m.i.v. 2022:
  - toeristenbelasting, per persoon per nacht € 1,21 (2021 is € 1,10);

- forensenbelasting, per object met een waarde van:

* minder dan € 50.000	€ 200,00;
* € 50.000 < € 100.000	€ 577,00;
* € 100.000 < € 150.000	€ 682,00;
* € 150.000 < € 200.000	€ 735,00;
* € 200.000 >	€ 787,00.

- Naast de algemene uitkering heeft de gemeente andere inkomsten zoals **leges, retributies, heffingen, huren en pachten e.d.** In het kader van het afleggen van rekening en verantwoording is het noodzakelijk dat de budgethouders/beheerders zorgen voor een goede onderbouwing van de te ontvangen bedragen, met waar mogelijk berekeningen en specificaties van achterliggende informatie. Ten aanzien van de **begraafrechten** heeft de raad besloten dat toekomstige tariefsverhogingen zoveel mogelijk beperkt blijven tot een jaarlijkse indexering op basis van het 'consumentenprijsindexcijfer (CPI) voor alle huishoudens' (huidige basisjaar 2015 = 100). Dit prijsindexcijfer passen we ook toe bij de aanpassing van de huren. Volgens pagina 44 van de meicirculaire 2020 bedraagt deze voor 2022 1,6%.
- Met betrekking tot de **leges burgerzaken**, etc. is in de meerjarenraming rekening gehouden met een trendmatige stijging ter grootte van de inflatiecorrectie en de ontwikkelingen betreffende de ontvangsten van de reisdocumenten. Wettelijk voorgeschreven tarieven rekenen we door naar de klant.
- Bij zowel de afvalstoffenheffing als de rioolheffing kent onze gemeente een nagenoeg 100% kostendekkend tarief. De kostendekkendheid van de leges bouwvergunningen blijft een aandachtspunt, zeker nu ook de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging Bouwen aanstaande is.

Beoordelingscriteria 'nieuw' geld, inclusief incidenteel

Evenals voorgaande jaren hebben wij ook in deze kadernota per programma alle nieuwe ontwikkelingen opgenomen. Daarbij hebben wij aangegeven of hiermee financiële consequenties dan wel investeringen gemoeid zijn. Afhankelijk van de besluitvorming in de raad zullen de financiële gevolgen hiervan verwerkt worden in de cijfers van de begroting voor het komende jaar.

Naast een inhoudelijke afweging die we van de raad verwachten, lijkt het daarbij dan onontkoombaar ook een financiële afweging te maken. De raad vragen we daarbij met de volgende vier categorieën (afwegingscriteria) rekening te houden:

1. Onontkoombaar (uitvloeisel van wet- en/of regelgeving, of de gemeente loopt, wanneer we de activiteit niet uitvoeren een aanzienlijk juridisch, financieel en/of bedrijfsrisico of er is sprake van vastgesteld beleid, waar voor de uitvoering geen c.q. onvoldoende financiën beschikbaar zijn).
2. Aanpassing op basis van de realisatiecijfers.
3. Nieuw beleid (er is sprake van gewenst beleid, waartoe de gemeente niet verplicht is).
4. Niet realiseerbare taakstelling c.q. bezuiniging.

Uit de toegekende categorie kan de raad afleiden wat naar het oordeel van het college de financiële afweging is, ook gelet op de beschikbare financiële ruimte in meerjarenperspectief.

Bijlagen

Bijlage 1 Overzicht financiële gevolgen speerpunten en overige uitzettingen kadernota 2022

V.4 Overzicht financiële uitzettingen Kadernota 2022-2025											
Prioriteit	Progr.	Kostenplaats	Omschrijving kostenplaats	Kostensoort	Omschrijving kostensoort	2022	2023	2024	2025	Omschrijving/opmerkingen	Krediet
1	1	4001000000	Raad	41100100	Salarissen en soc.lasten	-33.000	-33.000	-33.000	-33.000	Correctie WKR en aanpassing aan prijspeil 1-1-2022	
3	1	4001000000	Raad	43800103	WKR: Overige opl.kosten	11.000	0	0	0	Inwerkprogramma etc. nieuwe gemeenteraad	
1	1	4001010000	Burgemeester	41100100	Salarissen en soc.lasten	3.000	3.000	3.000	3.000	Aanpassing aan prijspeil 1-1-2021	
1	1	4001020000	Wethouders	41100100	Salarissen en soc.lasten	6.000	6.000	6.000	6.000	Aanpassing aan prijspeil 1-1-2021	
1	1	4001040000	Bestuurlijke samenwerking	44388113	Subsidies en bijdragen	6.000	6.000	6.000	6.000	Verhoging bijdrage Regio Zwolle	
3	1	4002040000	Verkiezingen	43804127	Uitgaven ivm verkiezingen	17.000	0	0	0	Opkomstbevordering en inzetten stemhulp	
3	1	4061050000	Samenkracht en burgerpart	44388113	Subsidies en bijdragen	0	Pm	Pm	Pm	Financiering subs.regeling 'Initiatiefrijck De Wolden' - hoe verder?	
3	1	4061099999	Samenkracht en burgerpart	44388112	Bijdrage SWO kst.verd.	37.000	0	0	0	Extra formatie subs.regeling 'Initiatiefrijck De Wolden'	
				Gastvrij, initiatiefrijck en stimulerend		47.000	-18.000	-18.000	-18.000		
1	2	4011020100	Veiligheidsregio Drenthe	44388110	Bijdr gemeensch reg	27.652	27.652	27.652	27.652	Hogere bijdrage Veiligheidsregio t.o.v. 2021	
1	2	4012000200	Veiligheidshuis Drenthe	43808120	Bijdr ver en instell	694	694	694	694	Hogere bijdrage mede a.g.v. andere verdeelsleutel	
					Een veilig thuis	28.346	28.346	28.346	28.346		
1	3	4074000000	Milieubeheer algemeen	44388110	Bijdr gemeensch reg	Pm	Pm	Pm	Pm	Aangepaste bijdrage RUD t.o.v. 2021	
1	3	4081099999	Wonen en bouwen	44388112	Bijdrage SWO kst.verd.	45.000	0	0	0	Extra budget invoering Omgevingswet	
3	3	4083099999	Wonen en bouwen	44388112	Bijdrage SWO kst.verd.	60.000	0	0	0	Ja, tenzij principe op gebied van leefomgeving	
1	3	4083020200	Baten bouwvergunningen	53702103	Overige leges	Pm	Pm	Pm	Pm	Struct.lagere legesopbr. o.g.v. Wet Kwaliteitsborging Bouwen	
					Duurzaam leven	105.000	0	0	0		
3	4	4031000010	Stim. economische zaken	43808117	Uitbestede advieswerkz	10.000	10.000	0	0	Extra budget toekomstbestendig maken bedrijventerreinen	
3	4	4031000010	Stim. economische zaken	43808117	Uitbestede advieswerkz	15.000	15.000	15.000	15.000	Uitvoeringsbudget actiepunten economisch actieplan	
3	4	4031000010	Stim. economische zaken	43808120	Bijdr ver en instell	25.000	25.000	0	0	Corona herstelplan - versterking lokaal ondernemenschap	
3	4	4083010000	Plattelandontwikkeling	44388113	Subsidies en bijdragen	Pm	Pm	Pm	Pm	Subsidiëring (transitiefonds) initiatieven binnen de landbouw	
3	4	4083010000	Plattelandontwikkeling	Diversen	Diverse onderwerpen	Pm	Pm	0	0	Visie gebiedsplan Ruinen - Dwingelderveld	
					Onderneemt	50.000	50.000	15.000	15.000		
2	5	Diverse kp's	Onderhoud kapitaalgoederen	43808163	Onderhoud	45.671	45.671	45.671	45.671	Aanpassen budgetten grijs en groen ivm prijsinflatie 1,6%	
3	5	4021010100	Groot onderhoud wegen	47309101/47409100	Kapitaallasten	318	11.236	11.204	11.172	Uitvoeringsmaatregelen GVVP	212.000
3	5	4021010100	Groot onderhoud wegen	47309101/47409100	Kapitaallasten	197	6.956	6.937	6.917	Aanleg fietspad Dwingelerweg Ansen	131.250
3	5	4021010100	Groot onderhoud wegen	43808163	Onderhoud	0	10.379	10.379	10.379	Onderhoud fietspad Dwingelerweg Ansen	
3	5	4021010100	Groot onderhoud wegen	47309101/47409100	Kapitaallasten	0	395	13.966	13.926	Aanleg fietspad Weerwilleweg Koekange (2023)	263.500
3	5	4021010100	Groot onderhoud wegen	43808163	Onderhoud	0	0	2.495	2.495	Onderhoud fietspad Weerwilleweg Koekange	
3	5	4021010300	Bermonderehoud	43804131	Onderhoud, lev. Derden	40.036	40.036	40.036	40.036	Ecologisch bermbeheer	
2	5	Diverse kp's	Begraafplaatsen	43808117	Uitbestede werkzaamh	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	Lagere kosten ivm minder begrafenissen	
2	5	Diverse kp's	Begraafrechten	53702138	Begraafrechten	75.000	75.000	75.000	0	Lagere opbrengst begraafrechten ivm minder begrafenissen	
					Aantrekkelijk en aangesloten	151.222	179.673	195.688	120.596		
3	6	4053030050	Creatieve culturele vorming	43808101	Diverse kosten	15.000	15.000	0	0	Vitale verenigingen De Wolden 2022 - coachingstrajecten	
1	6	4064000001	Loonwerkbedrijf STARK	44336123	Bijdrage Alescon	-4.938	2.910	3.352	11.574	Bijstelling jaarlijkse bijdrage	
					Ontwikkelt met kleur en talent	10.062	17.910	3.352	11.574		

V.4 Overzicht financiële uitzettingen Kadernota 2022-2025										
-										
1	7	4061000000	AMW en welzijnswerk	44368108	Subsidies vereniging	Pm	-	-	-	Incidentele bijdrage 2022 Havezate te de Wijk
1	7	4061000000	AMW en welzijnswerk	44368108	Subsidies vereniging	14.000	14.000	14.000	14.000	Stijging subsidies a.g.v. uitkomst nieuwe cao AMW
3	7	4062099999	Wijk- en buurtteams	44338112	Bijdrage SWO kst.verd.	58.000	Pm	Pm	Pm	Voorlopig inc. invulling formatie buurtteams, later nad
1	7	4660../4671..	Sociaal domein	diverse	Diverse	Pm	Pm	Pm	Pm	Gevolgen herijking sociaal domein nav besluitvorming
1	7	4071000000	Basisgezondheidszorg e.a.	44338110	Bijdr gemeensch reg	48.904	48.904	48.904	48.904	Stijging bijdrage GGD a.g.v. uitkomst nieuwe cao etc.
1	7	4071000000	Basisgezondheidszorg e.a.	44388113/5...	Subsidies en bijdragen	0	0	0	0	€ 20k lasten en baten uitvoering 'Nationaal preventieak
					Gezond meedoen	120.904	62.904	62.904	62.904	
3	8	4051010000	Sportact. evenementen	44388113	Subsidies en bijdragen	40.000	40.000	40.000	Pm	Bijdrage organisatie NK springpaarden door CH de Wol
1	8	40520xxxxx	Diverse sportparken	43808161	Onderhoud terreinen	1.700	1.700	1.700	1.700	Indexatie beheersvergoedingen sportvelden
3	8	4073000000	Huishoudelijk afval	47309101/47409100	Kapitaallasten e.a. lasten	38	2.613	5.188	7.725	Vervanging ondergrondse verzamelcontainers flesseng
3	8	4073000000	Huishoudelijk afval	47309101/47409100	Kapitaallasten e.a. lasten	0	499	33.475	33.378	V
3	8	4073020000	Reinigingsheffingen	53702100	Reinigingsheffingen	-38	-3.112	-38.663	-41.103	Extra opbrengst ivm kapitaallasten investeringen
					Actief en opgeruimd	41.700	41.700	41.700	1.700	
1	9	4005010000	Dividend NV Rendo	55201100	Dividenduitkeringen	150.000	150.000	150.000	150.000	Lagere dividenduitkering NV Rendo
2	9	4006100000	Ozb woningen	52211105	OZB eigenaren woningen	-	-	-	-87.500	Raming 2,5% extra OZB-opbrengst miv 2025
3	9	4006110000	Her en taxaties ozb	43808101	Diverse kosten	10.000	10.000	10.000	10.000	Betrekken burgers bij de WOZ-taxaties
2	9	4006200000	Ozb niet-woningen	52211100	Ozb eigenaren niet-won	-	-	-	-37.500	Raming 2,5% extra OZB-opbrengst miv 2025
1	9	4007000000	Alg.uitk.gemeentefonds	54311100	Uitk.gemeentefonds	-485.000	-485.000	-485.000	-485.000	Stelpost verhoging gemeentefonds
1	9	4007000000	Alg.uitk.gemeentefonds	54311100	Uitk.gemeentefonds	-	Pm	Pm	Pm	Gevolgen herziening verdeelsystematiek miv 2023
1	10	4004000000	Bijdrage SWO	44338110	Bijdr gemeensch regel	274.612	274.612	274.612	274.612	Hogere bijdrage door cao- en autonome gevolgen
1	10	4004011000	Gemeentesecretaris	41100100	Salarissen en soc.lasten	105.000	105.000	105.000	105.000	Gevolgen aanstellen eigen gemeentesecretaris
3	12	4008010000	Nog te verdelen lasten	43809202	Kapitaallasten	0	0	0	Pm	Toevoegen stelpost opvang kapitaallasten nieuwe inve
					Financiën, overhead, etc.	54.612	54.612	54.612	-70.388	956.750
			Totaal programma 01	DWD gastvrij, initiatiefrij en stimulerend	47.000	-18.000	-18.000	-18.000		Let op: eventueel nog extra aandacht aan
			Totaal programma 02	Een veilig thuis	28.346	28.346	28.346	28.346		Dekking kapitaallasten uit stelpost of heffing=
			Totaal programma 03	Duurzaam leven in DWD	105.000	0	0	0		Betreft formatieve uitzetting, in te brengen bij de SWO =
			Totaal programma 04	DWD onderneemt	50.000	50.000	15.000	15.000		Uitzetting Verbonden Partijen en andere organisaties =
			Totaal programma 05	DWD aantrekkelijk en aangesloten	151.222	179.673	195.688	120.596		Betreft dekking t.l.v. reserves =
			Totaal programma 06	DWD ontwikkelt met kleur en talent	10.062	17.910	3.352	11.574		
			Totaal programma 07	Gezond meedoen in DWD	120.904	62.904	62.904	62.904		
			Totaal programma 08	DWD actief en opgeruimd	41.700	41.700	41.700	1.700		
			Totaal programma 9-10-11-12-13	Alg. dekkingsmiddelen, overhead, Vpb, etc.	54.612	54.612	54.612	-70.388		
					608.846	417.145	383.602	151.732		

Bijlage 2 Overzicht van de 'Algemene reserve'

In de kaderbrief van 2021 is op pagina 10 al eerder ingegaan op de samenstelling van de drie onderdelen van de algemene reserves (AR).

Het eerste onderdeel daarvan betreft de destijds zo genoemde 'vrije algemene reserve', waaruit met enige regelmaat voor diverse onderwerpen onttrekkingen plaatsvonden. Ook werden met dit deel van de AR voor- en nadelige rekeningsaldi verrekend.

Twee andere onderdelen van de AR zijn in het verleden ontstaan door de verkoop van de aandelen NV Rendo en NV Essent. Het doel van deze beide reserves was het compenseren van de financiële gevolgen van deze verkopen. Door de verkoop kreeg de gemeente namelijk te maken met een lagere dividenduitkering. Het gemis daaraan werd (deels) gecompenseerd doordat de gemeente minder vreemd kapitaal hoefde aan te trekken waardoor er ook lagere rentelasten ontstonden.

De opbouw van de totale AR per 1 januari 2021 is daarmee:

- Algemene reserve - vrij aanwendbaar	€	823.956
- Reserve aandelenoverdracht NV Rendo	"	13.842.620
- Reserve aandelenoverdracht NV Essent	"	8.794.024

Totaal van de algemene reserve per 1-1-2021 (excl. bouwgrond)	€	23.460.600
<u>Af:</u> Onttrekking tekort sociaal domein 2021	"	675.000-
Kosten 'Initiatiefrijck De Wolden' 2021	"	549.853-
Kosten klimaatdoelstellingen 2021	"	136.500-
Dekking incidentele formatie implementatie Omgevingswet 2021	"	32.000-
Overboeking naar reserve kunstgrasvelden	"	28.000-
Kosten economische actieplan	"	20.000-
Kosten campagne 'Langer zelfstandig thuiswonen'	"	15.820-

Saldo 1-1-2022	€	22.003.427
<u>Af:</u> Kosten klimaatdoelstellingen 2022	"	63.500-

Saldo 1-1-2023	€	21.939.927
		=====

Bijlage 3 Samenstelling post onvoorziene uitgaven en stelposten

Bijgesteld overzicht -----(t/m wijz.3 van 2021) ----->					
	2021	2022	2023	2024	2025
Stelpost herverdeeleffecten algemene uitkering					
4.380.9202 - Stelpost herverdeeleffecten herziening gemeentefonds	0	0	818.272	818.872	818.872
Onvoorziene uitgaven					
Taakveldnummer 4.0080.00000:					
4.380.9200 - budget voor de raad	0	0	0	0	0
4.380.9200 - budget voor startsubsidies	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
4.380.9200 - budget voor college van B&W	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
sub-totaal	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Taakveldnummer 4.0080.00000 - stelpost personeelslasten):					
4.710.0999 - budget voor vervanging bij ziekte personeel	0	0	0	0	0
4.710.0999 - budget restformatie	0	0	0	0	0
4.710.0999 - stelpost CAO-aanpassing 1-1-2021 obv meicirculaire 2020 *	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0
Nog te verdelen kapitaal- en overige uitgaven					
productnummer 4.0080.10000:					
<i>stelpost overigen</i>					
4.710.1108 - stelposten meicirculaire 2020	0	0	0	0	0
4.710.1108 - stelpost nieuw beleid (investeringen)	0	0	220.000	440.000	440.000
	0	0	220.000	440.000	440.000
<i>stelpost kapitaallasten (t/m wijz.nr. 3/2021)</i>					
4.380.9202 - vrijval kap.lst. bedrijfsmatige investeringen	47.721	49.789	269.705	338.291	338.291
totaal kap.lasten	47.721	49.789	269.705	338.291	338.291
Totaal	77.721	79.789	519.705	808.291	808.291

Dit overzicht kan voor de begroting 2022-2025 pas definitief gemaakt worden als de staat van investeringen is gereed is (i.v.m. mogelijke vrijval kapitaallasten bedrijfsmatige investeringen) en wanneer bekend is welke stelpost voor kapitaallasten nieuw beleid voor de jaren 2021-2025 moet worden opgenomen (in relatie tot gewenste investeringsruimte van ± € 4,0 miljoen per jaar).

Bijlage 4 Lijst met producten per programma

Nr.:	Omschrijving:
	01 - De Wolden gastvrij, initiatiefrijk en stimulerend
0.1	Bestuur
0.2	Burgerzaken
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie (kernparticipatie)
	02 - De Wolden een veilig thuis
1.1	Crisisbeheersing en brandweer
1.2	Openbare orde en veiligheid
	03 - Duurzaam leven in De Wolden
0.3	Beheer overige gronden
7.2	Riolering
7.4	Milieubeheer
8.1	Ruimtelijke ordening
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)
8.3	Wonen en bouwen (bouwvergunningen en volkshuisvesting)
	04 - De Wolden onderneemt
0.3	Beheer overige gebouwen
3.1	Economische ontwikkeling
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
5.7	Openluchtrecreatie en toerisme
8.3	Wonen en bouwen (plattelandsontwikkeling)
	05 - De Wolden aantrekkelijk en aangesloten
2.1	Verkeer en vervoer
2.5	Openbaar vervoer
5.5	Cultureel erfgoed
5.7	Openbaar groen (plantsoenen, landschap, sloten, speeltuinen)
7.5	Begraafplaatsen en crematoria
	06 - De Wolden ontwikkelt met kleur en talent
4.1	Openbaar basisonderwijs
4.2	Onderwijshuisvesting
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproduct
5.4	Musea
5.6	Media

6.1	Samenkracht en burgerparticipatie (jeugdbeleid)
6.2	Wijkteams (Centrum voor Jeugd en Gezin)
6.4	Begeleide participatie
6.5	Arbeidsparticipatie
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-
6.81	Geëscaleerde zorg 18+
6.82	Geëscaleerde zorg 18-
	07 - Gezond meedoen in De Wolden
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie (Amw, dorpscentra, vrijwilligers en flankerend ouderenbeleid)
6.2	Wijkteams (eerste lijnsloket Wmo)
6.3	Inkomensregelingen
6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+
7.1	Volksgezondheid
	08 - De Wolden actief en opgeruimd
5.1	Sportbeleid en activering
5.2	Sportaccommodaties
7.3	Afval
	09 - Algemene dekkingsmiddelen
0.5	Treasury
0.61	Ozb woningen (lasten)
0.62	Ozb niet woningen (lasten)
0.64	Belastingen overig
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen
3.4	Economische promotie (forensen-en toeristenbelasting)
	10 - Overhead
0.4	Overhead
	11 - Vennootschapsbelasting
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)
	12 - Onvoorzien
0.8	Overige baten en lasten
	13 - Mutaties reserves
0.11	Mutaties reserves

